YMPÄRISTÖTAIDETEOS KILPISJÄRVELLE

JUHA RYYNÄNEN

Progradu –tutkielma

Soveltava kuvataide

Syksy 2013

Lapin yliopisto
Taiteiden
tiedekunta
Soveltava kuvataide
Syksy 2013
Juha Ryynänen

Tiivistelmä

ympäristötaideteoksen suunnittelu oli Lapin yliopiston Soveltavan kuvataiteen opintojen 2011-2013 aikana toteutettu ympäristötaideprojektin tutkimus. Tutkin Kilpisjärven alueelle sijoittuvan ympäristötaideteoksen muotoa, materiaaleja ja sijoituspaikkaa yhteisöjen avulla. Tutkielmassa suunnitteluprosessiin vaikuttivat oma mielikuva synnyinkodissa, luontoarvot, yhteistyöhenkilöt ja yhteisöt Kilpisjärvellä, Kilpisjärven arktinen luonto, tunturilapin elinkeinot ja ekologisuus.

Tutkimusmetodina hyödynsin toimintatutkimusta sekä realistista evaluaatio menetelmää ja arvioin Kilpisjärven luonnon arvoa suhteessa ympäristötaideteokseen soveltavan kuvataiteen näkökulmasta sekä yhteisöjen avulla tapahtuvaa vuorovaikutusta suunnittelussa. Haastatteluissa pyrin saamaan tietoa Kilpisjärven eri yhteisöiltä sekä Kilpisjärvestä kertovasta internet ja kirjallisuuslähteistä ympäristötaideteoksen suunnittelua varten. Tutkielman kysymykset olivat millainen ympäristötaideteos soveltuu Kilpisjärvelle ja kuinka se mahdollisesti toteutetaan kestävän kehityksen puitteissa soveltavan kuvataiteen näkökulmasta.

Tutkielmassa olevan suunnitteluprosessin tuloksena syntyi kuvakollaasi. Kuvakollaasi oli esillä soveltavan kuvataiteen näyttelyssä AVAUS Kemin taidemuseossa 18.10.2013–1.12.2013 välisen ajan.

Ympäristötaideteoksen toteutuksen tulokseen ja tulevaisuuden suunnitelmiin vaikuttivat tutkimuksessa ilmennyt tieto Kilpisjärven luonnosta ja sen suhteesta ympäristötaiteeseen. Kyse on ympäristötaideteoksen antamasta hyödystä Kilpisjärven paikalle kestävän kehityksen puitteissa ja näiden keskinäisestä arvottamisesta. Havaitsin yhteisöllisen suunnittelun ja viestinnän tärkeyden projektin aikana.

Avainsanat: Environmental Art, Visual Art, kestävä kehitys, ympäristöetiikka

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi x
Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi x
(vain Lappia koskevat)

Sisällys

1 JOHDANTO 3

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS 5

2.1 Kulttuuri ja taiteen mahdollisuudet ympäristöllemme 5

2.2 Kestävä kehitys 9

2.3 Ympäristöetiikka, moraalinen näkökulma inhimilliselle hyvinvoinnille 10

2.4 Ympäristötaide 23

2.5 Japanilainen puutarhataide 26

3 TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO 30

3.1 Toimintatutkimus 30

3.2 Realistinen evaluaatio 32

3.3 Paikan kartoitus tutkimuksessa 34

3.4 Tutkimuksen suhde taiteeseen 37

4 YMPÄRISTÖTAIDEPROSESSI 39

4.1 Ympäristötaideteoksen sijoituspaikan tutkimus 39
4.1.1 Saamelaisalueen erityisyys 45

4.2 Teoksen suunnitteluprosessi 54
4.2.1 Kissankellolaavu 54
4.2.2 Vuoropuhelut paikallisten kanssa 55
4.2.3 Teoksen visuaalinen muoto ja sijoituspaikat 74
4.2.4 Valmis suunnitelma ja esityskuvat 79
4.2.5 Taideteoksen toteutus, aikataulu ja kustannusarvio suunnitelma 81

4.3 Pohjansiilikäs taideteoksen taiteellisen osan esittely 85

5 JOHTOPÄÄTÖKSET 86

6 POHDINTA 89

KUVAT 95

KAAVIOT 98

PAINAMATTOMAT LÄHTEET 98

PAINETUT LÄHTEET **99**

VERKKOSIVUT **100**

VERKKOJULKAISUT **102**

SÄHKÖINEN TIEDONANTO **104**

MUUT LÄHTEET **104**

1 Johdanto

Soveltavan kuvataiteen koulutusohjelmassa tekemäni pro gradu -tutkielma käsittelee ympäristötaideteoksen suunnitteluprosessia kestävän kehityksen näkökulmasta tarkasteltuna. Lapin yliopiston lehtori Maria Huhmarniemi ehdotti minulle syksyllä 2011Kilpisjärvelle suuntautuvaa projektiaihetta. Tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa jokin ympäristötaiteeseen, yhteisöllisyyteen, visuaalisuuteen ja kestävään kehitykseen sisältyvä teos Kilpisjärvelle osana soveltavan kuvataiteen opintoja.

Huhmarniemi kirjoittaa soveltavasta kuvataiteesta seuraavasti:

> *Nykytaiteen projektimuotoisen toimintatapojen, yhteisötaiteen ja taideprojektien hyvinvointia lisäävien vaikutusten sekä taiteilijoiden mahdollisuudet työllistyä matkailuelinkeinon alalla olevan Soveltavan kuvataiteen maisteriohjelman taustalla. Kansainvälinen koulutusohjelma käynnistyi ESR-rahoituksella syksyllä 2011. Lapin yliopisto toteutti koulutuksen yhdessä Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun kanssa osana Pohjoisen Kulttuuri-instituutin toimintaa. (Huhmarniemi 2012, 28- 29)*

Soveltava kuvataide on määritelty koulutusohjelman perustamisen yhteydessä seuraavasti.

> *Soveltavalla kuvataiteella tarkoitetaan nykytaidetta, joka perustuu yhteiskunnallisiin tai elinkeinoelämän tarpeisiin ja toteutuu yhteistyöprojekteissa. Soveltavalla kuvataiteella ei tarkoiteta jo vakiintuneita taideteollisenalan ammatteja, kuten graafista suunnittelua ja sisustusmuotoilua eikä kuvataidekasvatusta tai taideterapiaa. Ympäristösuunnitteluun liittyvässä taiteessa, soveltava kuvataide tarkoittaa taideprojekteja, joissa taiteilija työskentelee yhteisötaiteilijana, suunnittelijana tai moniammatillisen työryhmän jäsenenä. Taideprojektit voivat liittyä sisustusmuotoiluun, arkkitehtuuriin, tai maisemasuunnitteluun. Käytännössä Lapin yliopiston soveltavan kuvataiteen koulutusohjelmassa toteutuneet taideprojektit ovat liittyneet ympäristötaiteeseen luonnon ja rakennetun ympäristön välillä sekä luontomatkailukohteissa.* (Huhmarniemi 2012, 29)

Tutkimukseen pohjautuvan teoksen suunnittelu Kilpisjärvelle on itselleni haasteellinen, koska

tunturilappi alueena, yhteisöt sekä saamelaiskulttuuri ovat minulle uusia asioita. Tietyn ajanjakson mittainen paneutuminen ja eläytyminen erilaiseen maailmaan jossa on tottunut elämään, teoksen suunnittelu sekä prosessin dokumentointi ja analysointi tekee tutkielman teosta mielenkiintoisen ja haastavan.
Oman taustani tutkielmaan koostuu kahdeksan vuoden mittaisesta yrittäjyydestä ja tuotemuotoiluopinnoista Kuopion muotoiluakatemiassa. Jalometallit ja korumuotoilu on ollut alani, joten ennestään tuttua minulle ovat erilaiset työpajat, suunnittelun työvälineet, visuaalinen esittäminen, prototyyppien valmistus sekä toimintatutkimuksen käyttäminen tutkimuksessa. Kun ajattelen mitä muotoiluun tai muotoilijan työkenttään soveltavan kuvataiteen opinnot tuovat lisää, koen yhteisöllisyyden, ympäristötaiteen ja kestävän kehityksen laajan merkityksen lisääntyvän. Koen soveltavan kuvataiteen maisterin työkentässä kestävän kehityksen puitteissa tapahtuvan työn, palvelun tai teoksen suunnittelun ja kehittämisen yhteistyössä eri toimijoiden tai yhteisöjen kanssa tärkeäksi. Näen hyvän mahdollisuuden kehittää parempaa tulevaisuutta juuri avoimuuden ja yhteistyö avulla. Tähän toivon löytäväni vastauksia tutkielmani avulla. Haasteellista Kilpisjärvelle suunniteltavan ympäristötaideteoksen suunnittelun alkuvaiheessa on etäisyys ja yhteydenpitäminen eri yhteisöjen välillä sekä luonto ja sen arvottaminen taiteen näkökulmasta.

Alkuperäisideani ja tavoitteeni on toteuttaa Kilpisjärvelle ympäristötaideprojektin suunnitelma ja teos, jossa kriteereinä olisi esteettömyys ja luonnonmukainen rakentaminen. Teos ja teoksen suunnitteluprosessissa hyödynnän Lapin yliopiston soveltavan kuvataiteen opintoja ja toivon mukaan omaa luovaa ajattelua sekä soveltamista.

Kilpisjärven erityinen luonto vaatii kehittämään luonnonmukaista rakentamista, lisäksi olen pitänyt suunnittelun lähtökohtana myös esteettömyyttä. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan soveltavan kuvataiteen maisteriopiskelijan näkökulmasta tutkielmani tavoittelee vastauksia ympäristötaiteen suunnitteluprosessiin ja ideoita, jossa ympäristötaide, yhteisöllisyys ja visuaalisuus sekä niihin liittyvä suunnittelu noudattaisivat mahdollisimman paljon kestävää kehityksen periaatteita jo alkuvaiheesta lähtien. Tutkielman tarkoitus on myös tuoda esille soveltavan kuvataiteen maisterin osaamisaluetta ja työvälineitä erilaisissa ongelmanratkaisutilanteissa, jotka ilmenevät yhteisöiden, markkinatalouden, luonnon ja ympäristötaiteen kentille.

Tutkielman kysymykset liittyivät paikkasidonnaiseen ympäristötaiteen prosessiin ja kestävään

kehitykseen. Kysyn kuinka ympäristötaideprojekti suunnitellaan kestävän kehityksen puitteissa yhteisölähtöisesti. Toimintatutkimukseen kuuluvan dialogin käsittely on soveltavan kuvataiteen opiskelijalle tärkeä suunnannäyttäjä ja tulevaisuuden polkujen avaaja.

2 Teoreettinen viitekehys

Teoria luvussa avaan tutkielman keskeisiä käsitteitä ja kirjallisuusaineistoja joita olen käyttänyt suunnitteluprosessin ja tutkimuksen tukena.

2.1 Kulttuuri ja taiteen mahdollisuudet ympäristöllemme

Kulttuuripääoman tai kulttuurisen pääoman käsitteen (cultural capital) on keksinyt ensimmäisenä ranskalainen sosiologi Bourdieu. Bourdieu on hahmottanut tutkimansa tilastollisen aineiston keinoin yhteiskunnallisia yhteisöjä, jotka eroavat näille ominaisen elämänmuodon eli habituksen puolesta muista yhteisöistä. Yhteisöt pitävät samankaltaisesta musiikista, ruuasta, vaatteista ja harrastuksista. Habitus on tietynlainen yksilön arkielämää jäsentävä ajatus- ja toimintamalli. Kulttuurin käsitteellä Bourdieu viittaa niihin resursseihin tai siihen koodeista ja tulkintamalleista koostuvaan materiaaliin, joita ihmiset käyttävät omaa maailmankuvaansa, elämänasennettaan ja yhteiskunnallista asemaansa rakentaessaan ja artikuloidessaan. Bourdieun kulttuurikäsitystä on pidetty kuitenkin perinteisenä ja rajoittuneena koska sen mukaan yhteiskunnallisessa hierarkiassa korkeammalla olevilla on enemmän kulttuurista pääomaa eli he hallitsevat useimpia koodeja ja muita paremmin esimerkiksi hyvän maun kriteerit. (Anttila 2008, 32) Kilpisjärven yhteiskunnallisia yhteisöjä ovat saamelaisyhteisöt, Kilpisjärven paikallisasukkaat, alueella vierailevat ja matkailevat turistit muista maista, joita erottaa toisistaan kieli, pukeutuminen, tavat ja tottumukset sekä käsitykset. Kaikilla yhteisöillä on eri näkemys esimerkiksi taiteesta Kilpisjärven alueelle.

Anttilan (2008, 32) mielestä kulttuurikäsitys on rakentunut sen mukaan että kulttuuri olisi symbolista viestintää ja kulttuurin muotoutuminen on päättymätön prosessi. Kulttuurin käsitettä on määritelty tutkimuskirjallisuudessa monilla eri tavoilla, joten sitä on myös pidetty yhtenä vaikeimmin määriteltävistä käsitteistä. Laajimmassa merkityksessään kulttuuri pitää sisällään kaiken inhimillisen toiminnan kun taas suppeimmassa merkityksessään kulttuuri on liitetty taiteisiin, korkeakulttuuriin, johon on perinteisesti luettu kirjallisuus, musiikki, teatteri,

kuvataiteet, maalaustaide, kuvanveisto ja arkkitehtuuri. Taide ja kulttuuri yhdistetään epätarkasti toisiinsa vaikka tarkoittavat eri asioita. Taide on pääsääntöisesti yksilön luovaa toimintaa yhteisössä johonkin sille määriteltyyn tilaan, kun taas kulttuuri laajimmassa merkityksessään on sama asia kuin yhteisö. Kulttuuri on muutakin kuin taidetta, mutta yksilöiden uutta luovana toimintana taide on yksi kulttuurin liikkeelle saavista voimista. (Anttila 2008, 31-32)

Monista kulttuurimääritelmistä erityisesti kahta on käytetty laajasti. **Kapeampi esteettinen käsitys** kulttuurista sisältää kaunotaiteet, esteettiset teokset ja niiden perinteisen institutionaalisen aseman. Tämä määritelmä sisältää valtiollisen kulttuuripolitiikan, joukkotiedotuksen kulttuurijournalismin ja esteettisten tieteenalojen diskursseissa, jota on kritisoitu rajoittumisesta edellä mainittujen institutionaalisiin taidemuotoihin ja populaarikulttuurin sekä monien muiden arkielämän kulttuuristen käytäntöjen sivuuttamisesta. Toinen perusmääritelmä kulttuurille on **laaja, antropologinen käsitys** tietystä elämänmuodosta tai kokonaisesta elämäntavasta. Tällaisena määritelmä on lavea, lähellä yhteiskunnan tai yhteisön käsitteitä, joihin kuuluvat myös inhimillisen elämän sosiaaliset aspektit. Eri tieteiden, humanististen tieteiden ja yhteiskuntatieteiden vuoropuhelussa ovat nämä suppeammin ja laajemmin ymmärretyt kulttuurin käsitteet kohdanneet ja muokanneet toisiaan. On kehitetty kolmas, **välittävä määritelmä** kulttuurista symbolisena viestintänä, jonka mukaan kulttuuri tarkoittaa muutakin kuin intitutionalisoitunutta taidetta, muttei kuitenkaan kaikkea sosiaalista elämää. (Anttila 2008, 31)

> *Kulttuuri on läsnä kaikkialla inhimillisessä elämässä ja yhteiskunnassa. Olemme ihmisiä sen kautta, että ymmärrämme ja tulkitsemme havaitsemaamme eli tuotamme symboleja, joissa jokin edustaa jotain muuta. Symbolien avulla voimme ajatella sitä, mikä ei ole käsillä, ja näin pohtia mennyttä ja suunnitella tulevaa, tarkastella toisia ja spekuloida tuntemattomalla. Muovaamme yhdessä tällaisia symbolisia malleja joilla me rakennamme maailman ja tuotamme itsellemme paikan siinä.* (Anttila 2008, 32)

Kulttuurin kulutustarpeet ovat sosiaalisen ja kulttuurien kuuluminen kansalliseen kulttuuriin, sekä yksilöllisen identiteetin rakentaminen. Kulttuurin kuluttaja tavoittelee muutakin kuin välitöntä mielihyvää, kuten mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen, oivalluksia, yllätyksiä, sisäistä pohdintaa, henkistä kasvamista ja opiskelua elämässään. On siis tärkeää että jokin kulttuurihanke edistää matkailua ja vaalii historiaa. (Riukulehto 2001, 134- 150)

Yllätyksiä ja oivaluksia itsensä kehittämiseen syntyy mielestäni juuri taiteen kautta esimerkiksi nähdä muiden yhteisöjen ja yksilöiden mielipiteissä tai esityksissä. Taide voi mielestäni myös toimia innoittajana ja ilmapiirin kohottajana rutiinin omaisissa paikoissa ja vaikuttaa yhteisön toimeliaisuuteen. Mielestäni taide avaa uusia mahdollisuuksia ja keinoja ymmärtää ja kehittää ympäristöä ja yhteisön ympärille kuuluvaa maailmaa. Kuvittelen taidetta tavanomaisessa arkielämässä mahdollistajana. Taiteella saadaan elämyksen, innoituksen, ilon, surun ja muiden tunteisiin ja aisteihin vaikuttavien uusien väylien kautta uusia näkökulmia, sisältöä ja innovatiivisia asioita. Jokainen yksilö löytää niitä eri asioista mutta on yhteisöjä myös jotka kokevat samankaltaisia mieltymyksiä.

Riukulehto kirjoittaa **kulttuurista yhteisön vahvistajana ja eheyttäjänä**. (Riukulehto 2001, 8). Ihmisten asuinpaikkana muuttopäätöksen perusteluun on usein erilaisten palveluiden ja myös kulttuuripalveluiden monipuolisuus. Ihmiset ovat sosiaalisia olentoja ja tarvitsevat yhteisöä johon kuulua. Lisäksi yksilön kokemat vaikutukset kulttuurin kautta hyvinvointiin ja mielenterveyteen ovat suuret. Kulttuurin vaikutuksia on vaikea mitata, mutta kulttuuri pitää meidät työkykyisinä, luovina, terveinä ja yhdistää omaa yhteisöämme ja lisää eri keinoin kuulumista yhteiskuntaan. (Riukulehto 2001, 14- 15)

Anttila toteaa että:

> *Symbolinen pääoma on sitä, minkä sosiaaliset ryhmät tunnistavat arvokkaiksi. Kulttuurinen pääoma on taas symbolista pääomaa, joka liittyy koulutukseen, hienostuneeseen makuun ja korkeakulttuuriseen kompetenssiin. Tähän yleiseen symboliseen pääomaan kuuluvat omina haaroinaan esimerkiksi koulutuksellinen, tiedollinen ja tieteeseen liittyvä pääoma. Sosiaalinen pääoma koostuu henkilökohtaisista yhteyksistä sekä sukulaisuus- ja ystävyyssuhteista tai muista omaa asemaa tukevista sidoksista jonkinlaista valtaa omaaviin.* (Anttila 2008, 33)

Koen käsityöläisyyden ja käsityöläissukuni perinteet tärkeäksi osaksi oman identiteetin kehittymistä. Missä olen syntynyt, mitä olen oppinut vanhemmiltani ja eri oppilaitoksissa, sekä mihin olen matkalla omassa elämässäni. On selvää, että yritän siirtää opittua tietotaitoani jälkipolvilleni, jos se on suinkin mahdollista.

Taide avaa mahdollisuuden yhdistää yhteisöjä ja yksilöitä. Taide voi koota samaan paikkaan samalla tavalla ajattelevia tai samankaltaisesta taiteesta pitäviä ihmisiä joiden sosiaalinen kanssakäyminen, yhteisöllinen tarve kuulua johonkin lisääntyy. Taide tuottaa mielihyvää hyvin onnistuessaan suurillekin yhteisölle yhdistämällä heitä.

Kulttuurin merkitykset maaseudulle ovat tärkeitä. Arvot ja niistä muodostuvat merkitykset vaikuttavat yrittäjien ja asukkaiden, kuten siellä matkailevienkin valintoihin. Jokaisella yksilöllä ja yhteisöllä on omat arvot joiden muotoutumisessa näkyy ikä, sosiaalinen asema, kasvatus koulutus, kokemukset. (Riukulehto 2001, 130- 131) Arvoihin ja arvostuksiin vaikutetaankin kasvatuksen lisäksi myös mediajulkisuudella mainonnan ja journalismin keinoin, joten markkinointi ja media luovat usein erilaisia faktisia tai fiktiivisiä mielikuvia. Käsityksemme perustuvat eri alueisiin omien arvioiden ja arvostusten pohjalta, sekä annettuihin mielikuviin ja näiden yhdistelmiin. (Riukulehto 2001, 130, 131.) Taiteella voi mielestäni korostaa sanomaa jostakin yhteiskunnallisesta asiasta, joka voi olla oleellinen tulevaisuuden kannalta esimerkiksi täysin muista poikkeavalla näkökulmalla. Taiteella on mielestäni korkea arvo ja siksi se otetaan vakavasti. Taideteoksella arvo ja merkitys muotoutuu prosessin ja taiteilijan kokemuksen sekä näkemyksen kautta.

Hyvinvointiteoriaan pohjustuen kulttuurin tukeminen on perusteltua. Kulttuuripalvelut vaikuttavat kaikkien, myös vähävaraisten elämään, joilla erilaiset julkiset kulttuurituet ovat perusteltavissa. Esimerkiksi Englannissa tehdyssä tutkimuksessa on havaittu seuraavia kulttuurisektorin taloudellisia hyötyjä: 1980- luvun puolivälissä Britanniassa arvioitiin kulttuurialan työpaikkoja olevan yli kaksi prosenttia kokonaistyövoimasta. Kulttuuri on kasvava ja tuottava talouden sektori. Kulttuurialat ovat merkittävä vientitulojen tuoja. Kulttuuri- ja taidepalvelut luovat kulutuksen ja kerrannaisvaikutusten kautta työllistämisen edellytyksiä myös muillekin toimialoille. Kulttuuri houkuttelee matkailijoita ja toimii matkailun vetovoimatekijänä. Kulttuuritoiminnat toimivat kaupunkien uudistamisprosessien katalyyttinä koska erilaiset kulttuuri laitokset ja kulttuuripalvelut vahvistavat ja parantavat kaupunkien imagoa, identiteettiä sekä elinvoimaisuutta asuin- ja työympäristöinä. Julkisesti tuettu kulttuuri tukee myös kaupallista viihde- ja kulttuuriteollisuutta. Taloudessa kulttuuri näkyy esteettisten ja eettisten kysymysten korostumisena liiketoiminnassa. (Anttila, 2008, 56-57) Suomessa mielestäni ei arvosteta taidetta sen tukemisen johdosta, joka johtuu oletettavasti taiteen väärin ymmärtämisestä, sekä siitä ettei ymmärretä taiteen kaikkia hyötyjä. On vaikea mitata taiteen kaikkia hyötyvaikutuksia yhteiskunnassa.

2.2 Kestävä kehitys

Kestävä kehitys vastaa nykypäivän tarpeisiin vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuutta vastata omiin tarpeisiinsa eli toimimalla siten, ettei tämänhetkinen kasvu vaaranna tulevien sukupolvien kasvun mahdollisuuksia. Kestävällä kehityksellä on neljä ulottuvuutta – kulttuurillinen, taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristöön liittyvä. (Opetus ja kulttuuriministeriön verkkolehti, 2013), (Eu 2012)

Unescon kestävän kehityksen määritelmässä kulttuurista.

> *Maailman kulttuuripolitiikan konferenssissa Meksikossa 1982 hyväksytyn laajan määritelmän mukaan kulttuuri ulottuu kaikkeen inhimilliseen toimintaan. Se määrittää yksilöiden ja yhteisöjen identiteettiä, elintapoja, arvojärjestelmiä ja perinteitä ja on siten nähtävä koulutuksen tavoin yhteiskunnallis-sosiaalisen, taloudellisen ja luonnontaloudellisen kestävyyden voimavarana ja mahdollistajana. Koska kulttuurisesti kestävä kehitys tarkoittaa yhteisöjen omaa kulttuuriperintöä kunnioittavaa lähestymistä, on luonnollista tarkastella kulttuuria keskeisenä osana kehityspolitiikkaa. Unescon 33. yleiskokouksessa vuonna 2005 hyväksyttiin kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemista ja edistämistä koskeva yleissopimus, niin kutsuttu diversiteettisopimus Se on ensimmäinen monenkeskistä kulttuuripolitiikkaa koskeva kansainvälinen sopimus, jossa osapuolet – Suomi mukaan lukien – sitoutuvat sisällyttämään kulttuurin läpileikkaavana periaatteena kehityspolitiikkoihinsa. Sopimusvaltiot sitoutuvat myös tukemaan kehitysmaiden pyrkimyksiä vahvistaa luovien toimialojensa asemaa, sillä kehittyneiden ja kehittyvien maiden välillä vallitsee räikeä epäsuhta kyvyssä tuottaa ja levittää kulttuurinsa tuotteita.* (Opetus ja kulttuuriministeriön verkkolehti, 2013.)

Kilpisjärvellä vähemmistöyhteisönä verrattuna valtakulttuuriin eli muihin Suomen väestöihin, voisin pitää saamelaisia ja projektin haaste voi olla kuinka saada heidän yhteisön mieltymykset kuuluviin ympäristötaideprojektissa. Teoksen suunnittelu, materiaalivalinnat, rakentaminen, sijoituspaikka, vaikutukset tai katsojan saamat kokemukset teoksesta ovat kaikki pohdittava jotta teos sisältyy kestävän kehityksen mukaiseen ajatusmaailmaan. Lisäksi oman haasteen tuo yhteisöjen kanssa samaan viitekehykseen pääseminen.

Kestävä kehitys käsitteenä on niin laaja suhteessa tutkimukseen, joten käsittelen kestävää kehitystä vain pinnallisesti. Käyttämiäni termejä ovat myös ekologisuus, luonnon mukainen ympäristö rakentaminen, Esteettömyys. Ekologisuudella tarkoitan projektiin kuuluvan materiaalien kierrätettävyyttä. Luonnonmukainen ympäristörakentaminen on sanamuoto, jolla tarkoitan projektin suunnittelua sekä toteuttamista, mahdollisimman paljon Kilpisjärven luontoon kuuluvilla materiaaleilla. Esteettömyys termi tarkoittaa projektin osalla sitä, että teos palvelee kaikkia sen katsojia tasapuolisesti, eli teoksen lähelle on mahdollisuus päästä kaikilla.

Jallinojan mukaan Green new deal julkaisussa Suomen vahvuusalueet energia- ja ympäristöliiketoiminnassa ovat perustuneet seuraaviin vahvuuksiin joita voi hyödyntää myös Kilpisjärven matkailuyrittäjyyttä kehitettäessä. Vahvuudet ovat Suomen teollisen historian tarkkuus kierrättää ja hyödyntää kaikki raaka-aineet ja sivutuotteet. Muuttuvista olosuhteista huolimatta uusiutuminen vähillä resursseilla vaatii innovatiivisuutta. Luotettavuus johtuu Suomen vähäisestä korruptiosta. Hyvinvointi, jossa yhdistyvät tasavertaisuus ja pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta. Suomi erottuu mielikuvalla puhtaasta luonnosta, sekä korkealla teknologia osaamisella. (Jallinoja 2009, 36- 37) Lohas- ilmiö on trendi joka tulee sanoista lifestyles of helth and sustainability. Ilmiö vaikuttaa sekä ostopaikan että tuotteen tai palvelun valintaan. Konseptit joista välittyvät oikeudenmukaisuus, ekologisuus, eettisyys ja läpinäkyvyys ovat suosittuja. Tähän ilmiöön liittyvien palveluiden markkinat ovat avautumassa. (Jallinoja 2009, 39) Kilpisjärven kohdalla puhdas luonto ja sinne suunniteltava teos voi hyvinkin olla jotain uutta mitä ei aiemmin ole tehty, mutta toteutuakseen vaatii laajat yhteistyötahot. Taide voi hyvinkin kuulua osana tai yhdistyä eri aloihin ja olla esimerkiksi omanlainen heikko signaali yleisölle siitä mihin suuntaan ollaan menossa tulevaisuutta ajatellen. Taideteos voi olla hyvä keino herättämään keskustelua ja uusia näkökulmia.

2.3 Ympäristöetiikka, moraalinen näkökulma inhimilliselle hyvinvoinnille

Ympäristöetiikka on filosofian osa-alue joka tutkii filosofisillä menetelmillä ja moraalisesta näkökulmasta inhimillisten käsitysten, arvostusten ja toiminnan muodostamaa kokonaisuutta. Ympäristöetiikka on etiikan soveltamista siihen käsitysten, arvostusten ja toiminnan alaan joka koskee elämän fyysisiä ja biologisia edellytyksiä sekä inhimillistä hyvinvointia sekä turvallisuutta. Käytännössä ympäristöetiikan tutkimusalue sisältää ympäristön ja ilmaston

muuttuminen, luonnonvarojen käyttö, biodiversiteetin suojelu, aluesuunnittelu sekä elämänmuotoihin asennoituminen ja niiden kohteleminen. Luontokohteen käytön ja suojelun suunnittelulla on usein ainakin yksi yhteinen tavoite, varmistaa suojelu- tai/ ja käyttökohteen säilyminen sellaisessa muodossa, jossa ei menetä arvoaan vahingoittumalla tai tuhoutumalla. Tavoitteen toteuttamisessa on kolme vaativaa peruskysymystä, mitä tiedetään luonnonvaroista, ekologisten järjestelmien toiminnasta, ilmakehän mekanismeista ja elävien olentojen ominaisuuksista? (Oksanen 2012, 9)

> Ympäristöetiikka on y*mpäristömoraalin järjestelmällistä ja kriittistä tutkimusta, joka arvioi tosiasiallisten luontoon liittyvien tapojen ja käsitysten hyväksyttävyyttä. Onko soveliasta laskea puhdistamattomia likavesiä vesistöihin, vaikka niin olisikin tapana tehdä? Onko hirvenmetsästys moraalisesti väärin, vaikka se on suosittu harrastus? Ja jos vesien likaaminen ja hirven metsästys määritellään moraalisesti vääräksi toiminnoksi, tarvitaan perusteluja sille, miksi näin on? Ympäristöeettisessä tarkastelussa voidaan päätyä hyvinkin kriittiseen arvioon perinteisen tapojen ja käytäntöjen arvosta ja ehdottaa niiden hylkäämistä. Käsitykset ja havainnot luonnosta ->Huoli luonnosta -> Ympäristöetiikka vastauksena huoleen.* (Oksanen 2012, 20)

Tavallisesti ympäristöetiikalla tarkoitetaan ihmisen ja luonnon välisen suhteen tutkimusta, johon vaikuttaa syvä, elämänkatsomuksellinen huoli ympäristön tilasta ja ei-inhimillisten eliöiden kohtelusta ja joissa pyritään järjestelmällisesti esittämään, minkälainen toiminta parhaiten vähentää tätä huolta. Tällainen huoli voi jäädä kokonaan kehittymättä tai kehittyä riittämättömästi, jos käytännöllisen luontosuhteen kriittistä tarkastelua ei pidetä jostain syystä tarpeeksi arvokkaana ja merkityksellisenä tehtävänä. Käytännössä kysymys ympäristöetiikan muodostumisen edellytyksistä kuuluu kiinteästi kysymykseen ympäristöhuolen muodostumisen edellytyksistä kuten minkälaisia ovat ympäristöön liittyvät asenteet, arvostukset ja uskomukset? Kaikkein laaja-alaisimmin ympäristöhuolen rakentumisen lähtökohtia tarkastelee ympäristöfilosofia joka on kattava nimitys ympäristöä ja luontoa koskevalle teoreettiselle pohdinnalle. Ympäristöfilosofia kohdistaa huomiota ympäristöhuolen muodostumisen edellytyksiin, erityisesti, mnkälaisia luontoon liittyvät käsitykset tekevät ympäristöhuolen filosofisesti kestäväksi sekä psykologisesti ja sosiologisesti järkeväksi. (Oksanen 2012, 21- 22)

Kilpisjärvellä onkin pohdinnan paikka siitä millainen teos sinne on järkevää tehdä ja onko

välttämättä järkevää tehdä mitään ympäristötaideteosta? Ympäristöeettisestä näkökulmasta kestävän kehityksen puitteissa suunniteltu ja toteutettu teos kuulostaa perustelulta, lisäksi täytyy ajatella tulevaisuutta, mitä mahdollinen teos saa tulevaisuudessa aikaan katsojien kokemusten kautta? Taideteos Kilpisjärvellä voi esimerkiksi lisätä ympäristötietoa tai muokata ympäristöön kohdistuvia asenteita siellä vieraileville turisteille. Teoksella voi olla paikallisyhteisölle merkitystä tai olla merkkinä erityisestä luonnonolosuhteesta.

Luonnonvarojen käytön perusteet on kuvattu kansanomaisesti ekologian neljäksi laiksi jotka Commoner`n mukaan ovat:

> *Ilmaista lounasta ei ole olemassa. Tämä ekologinen laki on muunnelma entropian laista. Tyhjästä ei voi nyhjästä eikä luoda tosiolevaa. Kaikella ihmisen puuttumisella luontoon on hintansa. Ihminen voi rakentaa mieleisiään asioita vain purkamalla jotakin luonnossa. Ikiliikkujaa ei ole. Kaikki tuotanto peilautuu luonnossa jonkinlaisena kulumisena tai vähenemisenä. Vain aurinkoenergia on meille ilmaista. Sen avulla kierrot voidaan sulkea ja ”maksaa lounaasta”. (Kuisma 2000, 154- 156) Ongelma siis on, että elollisen luonnon järjestelmät eivät kestä kaikkea sitä entropiaa, jota talous tuottaa. WRI: n (Maailman luonnonvara-instituutti), vuoden 2000 raportin mukaan ilmakehä on suurin teollisuusjätteen kaatopaikka. Lisäksi luonto kuormittuu tuotteiden käytön aikana ja niiden hävitysvaiheessa. Ympäristömuutosten arvottaminen rahassa on vaikeaa, varmaa on vain että ympäristöön kohdistuvat haitat varmuudella vähenevät jos luonnonvarojen input talouteen vähenee.* (Kuisma 2000 154- 156)

Rationalistinen ympäristö- ja luontopolitiikka käsite tarkoittaa ihmisen suuntautumista luontoon oman hyödyn näkökulmasta, esimerkiksi kysyen kuinka metsävarat voisivat hyödyttää yhteiskuntaa. Luonnonvarojen käyttö tehostui huomattavasti teollistumisen aikakaudella, joka läntisissä valtioissa ajoittui 1700- luvun lopusta 1900- luvun alkuun. 1800- luvulta on peräisin myös sen ajan modernit ajatukset erämaiden ja lajien suojelusta. Tieteellisen koulutuksen saaneet asiantuntijat kuten metsänhoitajat, agronomit, kala- ja riistantutkijat, jotka kykenivät soveltamaan yleistä tietämystä konkreettisissa olosuhteissa ja määrittelemään, kuinka paljon resursseista voidaan hyödyntää tarkasteltavana ajankohtana vaarantamatta varannon uusiutumista. Myös nykyiset paikallisyhteisöjen ulkopuolelta tulevat ekologian ja biologian asiantuntijat tietävät, kuinka lajeja ja niiden elin- ja kasvupaikkoja

suojellaan. Oletetaan että jos ihmiset voisivat vapaasti suorittaa luontoon kohdistuvia toimenpiteitä, lopputuloksena voisi olla tilanne, jonka kaikki järkevät ihmiset haluaisivat välttää. Esimerkiksi erilaiset ympäristöongelmat syntyvät usein pienten tekojen kasautuvina vaikutuksina. (Oksanen 2012, 11- 12) Yhteiskuntatieteissä luonnonvarojen liikakäyttöä, eroosiota ja saastumista perustellaan usein yhteiskunnallisten tekijöiden avulla jolloin ratkaiseva rooli on eri instituutiolla ja erityisesti omistusjärjestelmällä. On esitetty että useimmat ympäristöongelmat voidaan nähdä epätäydellisten, ristiriitaisten tai vahvistamattomien omistusoikeuksien ongelmina joten ellei omistusoikeusongelmia ratkaista, ympäristöongelmat pysyvät. Hyödyntämistä ohjaavan normiston puuttuminen kokonaan tai sen toimeenpanemisen epäonnistuminen johtaa välittömien etujen tavoitteluun ja luonnonvarojen kestämättömään käyttöön. (Oksanen 2012, 12- 13)

> Ympäristöhuoli *on instituutioiden ja ympäristön välisen suhteen kannalta tärkeä teema. Ympäristöhuoli on tiedon, tapojen, asenteiden ja arvostusten yhdistelmä, johon pyritään vastaamaan instituutioiden suunnittelulla. Ympäristöhuoli on ympäristöeettistä tietoisuutta, joka on moraalisesti värittynyttä tai jolla on jokin arvosisältö.* (Oksanen 2012, 13)

Esimerkiksi Kilpisjärven alueen ympäristöhuoli voi olla ympäristön arvon merkityksen saattaminen luontomatkailuyrittäjyyteen ja sitä kautta luontomatkailun kuluttajalle. Omasta näkökulmasta voi Kilpisjärven kohdalla kysyä kuinka paljon sen ympäristö kestää markkinatalouden kasvua esimerkkinä luonto ja elämysmatkailu. Ympäristötaideprojektin soveltuminen Kilpisjärven kaltaiselle alueelle on mielestäni harkinnan paikka, riippuen tietenkin mittasuhteista, muodoista, materiaaleista tai mitä taideteos ylipäätään on. ”*Kilpisjärven matkailualueita kehitetään matkailun ollessa tärkeä elinkeino. Elinkeino ja matkailun vetovoima johtuu Kilpisjärven erityisestä luonnosta”.* (Järvinen & Heikkilä 2013, 2).

Ihmisillä on luonnostaan huoli välittömästä elinympäristöstään, jota kutsutaan **paikalliseksi ympäristöhuoleksi** *NIMBY*. Kuinka ympäristöä voi kohdella ja kuinka ympäristö ylipäätään voi omalla kotipihalla tai asuinpaikan lähettyvillä. **Globaali ympäristöhuoli**, *Global systemic problems* on toinen asia, jonka huolenaiheita taas ovat sukupuuttoon katoaminen, biodiversiteetin vähentyminen, vesistöjen saastuminen, ilmaston lämpeneminen ja otsonikato, eli maailmanlaajuinen ympäristöhuoli. (Oksanen 2012, 35) On kuitenkin tärkeää ettei

yksilöiden tai ryhmien ponnistelut ympäristön hyväksi toteudu hyvin jos osa ihmisistä vastustaa tai estää toiminnan vaikutuksia. Esimerkiksi Kilpisjärven kansallispuistohankkeen toteutuminen vaatii paikallisväestön enemmistön hyväksynnän, jotta kansallispuisto toteutuisi. Paikalliset matkailuyritykset kokevat saavan muutoksia matkailurakenteen kehitykseen puistohankkeen vuoksi. (Launi 2013)

> Postmoderni ympäristöajattelu *on proaktiivista, jolloin ennakointi kuuluvat siihen olennaisesti. Postmoderni ajattelu ottaa vakavasti paikallisen ja ylipaikallisen ympäristöhuolen, sekä tieteellisen että perinteisen tietämyksen. Postmoderni ympäristöajattelu sisältää tieteellisen asenteen ilman ylenkatsetta perinteiseen tietoon, paikallisuuden ja globaalin yhteistoiminnan. Lisäksi Postmoderni ympäristöajattelu sisältää paikallisen ja globaalin ympäristöhuolen sekä toimii ennakoiden ja joustavasti.* (Oksanen 2012, 37)

> Oksanen toteaa myös että: *jokaisella ihmisellä on luontokohteiden ja luonnonjärjestelmien käyttöä sääntelevia tapoja. Näitä tapoja voidaan kutsua ympäristömoraaliksi. Tavat saavat alkunsa taustalla olevista käsityksistä, uskomuksista ja arvostuksista joita eri ihmisillä on. Ympäristömoraali voidaan määritellä ympäristön kohtelua säätelevien tapojen ja tapojen taustalla olevien käsitysten joukoksi, joka on olemassa tietyssä ajassa ja paikassa sijaitsevassa sosiaalisessa ja kulttuurisessa todellisuudessa.* (Oksanen 2012, 17)

Kilpisjärven kohdalla ympäristömoraalisesta näkökulmasta voi kysyä ympäristötaideteoksen hyödystä tai haitasta sijoituspaikan eläimistöön ja kasvillisuuteen. Esimerkkinä sijoituspaikka Saanatunturin alueella ei ole järkevää eikä perusteltua toteuttaa mitään teoksia jotka muokkaa ympäristöä. Toisaalta taas kasvillisuuden istuttaminen osana taideteosta tai maisemaa jollekin alueelle voi olla perusteltua ympäristömoraalisesti jos kasvilaji kuuluu esimerkiksi jonkin eläinlajin käyttämään ravintoon ja siitä on hyötyä kannan elpymiselle. Kun taas ympäristöön toteutettu teos joka kuvastaa merkitykseltään luonnon vaalimista tai kertoo haavoittavasta luonnosta voi olla myös hyvä idea moraalisessa mielessä koska teoksen katsojalla voi herätä ajatuksia luonnon vaalimisen kannalta.

Esimerkkejä ympäristömoraalista Suomen historiassa ovat Maakotkan salametsästys ja sen

sietäminen paikallisyhteisöissä, hirvenmetsästyksen sääntely, saimaannorpan rauhoittaminen lailla, ydinjätteen hautaaminen peruskallioon, jätteiden kierrätys, autoton päivä ja muut samankaltaiset teemapäivät. Vesihuollon organisointi ja sääntely, kuten vesien suojelu ja ympäristöhygienia, ovat olennainen osa teollisen Suomen urbaania ympäristöhistoriaa, jonka historia ulottuu lähes 150 vuoden taakse. Teollista aikakautta edeltävään ympäristömoraaliin on kuulunut monia radikaalisti Suomalaista maisemaa muokanneita käytäntöjä, erityisesti peltojen raivaaminen kaskeamalla, soita kuivattamalla ja vesistöjä juoksuttamalla. Vielä kauemmas historiassa mentäessä ympäristömoraaliin on voinut kuulua esimerkiksi onnistuneen metsästyksen päättymisen jälkeen tapahtunut karhun lepyttäminen tai lehtojen määritteleminen pyhiksi. (Oksanen 2012, 17- 18)

Ympäristön hyödyntämisen käytäntöjä ja tapoja sekä niihin liittyviä ilmaistuja sääntöjä on kaikissa ihmisyhteisössä, varhaisimmista metsästäjä-keräilijöistä moderneihin teollistuneisiin yhteiskuntiin. Myös uskomuksilla, asenteilla ja arvostuksilla, joita ei perinteisesti ole kutsuttu ympäristömoraaliksi, on usein ympäristömoraalista merkitystä. Ne voivat antaa epäsuoran luvan tai kehottaa luontokohteen hävittämiseen, tai tehokkaaseen hyödyntämiseen, jonka seurauksena se voi jopa hävitä epähuomiossa. Suomessa vesien suojelu joka aloitettiin kaupunkialueilla varhain, esimerkiksi Turun kaupunki kielsi sonnanajon jokeen vuonna 1638 sadan hopeataalarin sakon uhalla. Kiellosta ja sakoista huolimatta joki kuitenkin toimi avoviemärinä pitkälle 1900-luvulle. Sama kohtalo oli monilla eri jokikaupungeilla kuten Englannin Thames-joella. Keskiajalla muotoutuneen miasmateorian mukaan tauteja levitti *paha ilma* jonka torjuntaa pidettiin tärkeänä epidemioiden ehkäisemisessä. Myös varhaiset ilmansuojelumääräykset perustuivat usein ajatukseen *pahan ilman* tauteja levittävästä vaikutuksesta. Bakteriologia ja tartuntateoria syrjäyttivät miasmateorian 1800- luvulla ja niistä muodostuikin perusta modernille ympäristöhygienialle ja vesiensuojelulle. (Oksanen 2012, 17.) ”*Nykyinen ympäristöliikkeeseen ja ajatteluun viittaava käsite on environmentalism, joka tarkoittaa sosiologista teoriaa, joka on kiinnostunut kulttuurierojen selvittämisestä ympäristötekijöiden kuten maaperän, ilmaston, ravinnon tai niiden yhteisvaikutuksen avulla”*. (Oksanen 2012, 42)

Ihmisen suhde luontoon selittyy nykyään pinnallisen ja syvällisen ekologialiikkeen (deep ecology), termillä joka tarkoittaa laaja-alaista muutosta ihmisen ja luonnon suhdetta koskevissa käsityksissä. Pinnallinen ekologialiike on kiinnostunut ainoastaan saastumisesta ja luonnonvarojen riittävyydestä, toisin sanoen se on ihmissovinistinen liike. Yksi syvällisen

ekologialiikkeen eli syväekologian periaatteista on biosfäärinen egalitarismi, joka sisältää ajatuksen muiden elämän muotojen periaatteessa yhtäläisestä arvosta ihmisen kanssa sekä niiden oikeudesta elää ja kukoistaa. Jos oikeus rajataan vain ihmisiin, syyllistytään antroposentrismiin, millä on omalla tavallaan haitallisia vaikutuksia ihmisen omalle elämänlaadulle. (Oksanen 2012, 162)

Toinen uudissana on ainakin filosofiassa Pietarisen utilismi. Sanalla utilismi viitataan uuden ajan alun näkemyksiin jossa kehotetaan hyödyntämään luontoa mahdollisimman tehokkaasti. Utilismi on pelkästään hyöty ajattelua mutta hyödyntämisellä on kuitenkin rajansa, sillä jos hyödyllinen luonnonvara uhkaa ehtyä, sen käyttöä voidaan ryhtyä rajoittamaan. Näin voidaan toimia etenkin silloin, kun ehtyville resursseille ei ole nähtävissä korvaavaa hyödykettä. Tästä huolimatta Pietarinen arvelee että utilismiin on sisäänrakennettu eräänlainen itsetuhon mekanismi jonka huomio kohdistuu vain välittömästi hyödyllisten luonnonosien suojelemiseen ja siihenkin vain siinä mitassa kuin on taloudellisesti kannattavaa. Pietarinen on tarjonnut uutena käsitteenä utilismin tilalle humanismia, jonka mukaan ihmisen tulisi pyrkiä kohtuullisuuteen, tunnistaa luonnon kauneus ja kohdella luontoa mahdollisimman hellävaraisesti ja oikeudenmukaisuutta edistävällä tavalla. Kolmas kriittisesti perinteiseen antroposentrismiin suhtautuva käsite on spesismi (speciesism), joka on koskenut ensisijassa ihmisen suhdetta eläinkuntaan. Käsite on peräisin kahdelta eläinaktivistilta, Ryderilta ja Singeriltä, jolla tarkoitetaan lajisortoa tai- syrjintää. (Oksanen 2012, 163)

Ryderin varhaisen luonnehdinnan mukaan:

> *spesismi ja rasismi (ja myös seksismi) vähät välittävät syrjijän ja syrjinnän kohteen välisistä yhtäläisyyksistä tai aliarvioivat niitä. Kumpikin ennakkoluulon muoto ilmentää itsekästä välinpitämättömyyttä toisten intressejä ja kärsimyksiä kohtaan.* (Oksanen 2012, 163)

Singerin määritelmä spesismi: on puolueellinen ja tai ennakkoluuloinen asenne, joka suosii oman lajin jäsenten intressien ottamista huomioon ja syrjii toisen lajisten intressejä. Spesismi Singerin ja Ryderin alkujaan tarkoittamassa muodossa on ollut yleisin asennoitumisen tapa länsimaissa. Myöhemmin ympäristöetiikassa spesimin käsite on laajentunut ihmisen oman lajinedun korostamisesta yleiseksi ei- egalitaristiseksi eli eriarvoisuutta oikeutettuna pitäväksi opiksi. Egalitarismin mukaan taas yksilöiden- niin kasvi- kuin eläinyksilöiden – lajijäsenyys on

moraalisesti merkityksetön ominaisuus ja kaikkia eliöyksilöitä pitää tarkastella puolueettomasti tuntevina yksilöinä. Ei- egalitaristisena näkemyksenä spesismi kiistää tämän vaatimuksen joten se on lajipuolueettomuudelle vastakkainen näkemys. (Oksanen 2012, 163- 164)

Antroposentrismiä voidaan analysoida myös käsitteellisesti ja vailla edellä mainitun historian suurta vaikutusta. Jolloin viitataan tiettyihin perusteluihin, joita ympäristösuojelun puolesta ja sitä vastaan on esitetty. Esimerkkinä Kolin suojeleminen Suomalaisena kansallismaisemana sisältää antroposentrisen perustelun alueen suojelemiselle. Koli tulisi säilyttää entisellään ja rakentamattomana, koska sillä on symboliarvoa kansallisena luonnonmonumenttina juuri sellaisena kuin se on olemassa. Keskeinen luonnonsuojelun käsite kansallispuisto viittaa sille, kuten kauneusarvoa, virkistysarvoa, tieteellistä arvoa, historiallista arvoa, kulttuurista arvoa, symbolista arvoa sekä mystistä arvoa. Luonnon merkitys on niin monitahoinen että on lähes aina löydettävissä jokin ihmiseen liittyvä peruste luonnon tilan säilyttämiselle ja muutoksen vastustamiselle, kuten varmasti yhtä usein perusteita löytyy myös päinvastaiselle politiikalle. (Oksanen 2012, 163- 164)

> *On osoitettava että ympäristön suojelu ja luonnon kukoistaminen on ihmisen hyvinvoinnin ehdottomia edellytyksiä. Yhteys voidaan mieltää myönteisesti ja esittää, että luonnon hyvinvointi edistää samassa mitassa ihmisen hyvinvoinnin toteutumista. Yhteys voidaan esittää myös kielteisesti, jolloin korostuu se, että usein luonnon pilaamisessa vahingoitetaan toisia ihmisiä ja siten sen kieltämiselle on olemassa peruste.* (Oksanen, 2012, 165)

Kilpisjärvellä mahdollisia ympäristötaiteen sijoituspaikkoja voivat olla jo valmiit rakennetut ympäristöt, tien vierustat, pysäköintialueet tai kylän maisemoidut tai maisemointiin joutuvat alueet.
Ympäristötaideteos pääsee oikeuksiinsa sille varatussa paikassa jossa sitä on helppo lähestyä kaikilla j a että se palvelee mahdollisimman useaa ohikulkijaa.

Ympäristöetiikan kirjassa Oksanen toteaa myös että kriitikot ovat esittäneet antroposentrismille vaihtoehtoa biosentrismiksi tai ei-antroposentrismiksi, sillä vaihtoehtoisia suuntauksia on paljon ja voivat erota biosentrismistä paljon. Biosentrismin mukaan luontoon ja elollisiin olentoihin kohdistuvat toimet voivat olla itsessään vääriä ja moraalisesti tuomittavia, eikä vääryyttä perusteltaessa tarvitse viitata mitenkään ihmiseen ja ihmisten

etuihin. Antroposentrismin mukaan luonto on otettava huomioon, koska se on ihmisille tärkeä. (Oksanen 2012, 166)

> Filosofiassa arvon käsitteellä *tarkoitetaan useasti perusteita, joita tarkoituksellisilla teoilla ja tekemättä jättämisillä on. Teko vaikuttaa tekijään tai tekijän ulkopuoliseen maailmaan. Jonkin arvokkaana pitäminen antaa perusteen sen suojelemiselle ja säilyttämiselle; jos emme pidä sitä arvokkaan, sen suojelemiselle ja säilyttämiselle ei ole arvoon liittyviä perusteita. Tavallisesti suojeluperuste liittyy kohteen ominaisuuksiin kuten kauneuteen, ainutlaatuisuuteen tai inhimillisyyteen.* (Oksanen 2012, 167)

Oikeudenmukaisuus liittyy hyödykkeiden ja taakkojen jakautumiseen maailmassa. Hyödykkeitä ja taakkoja on erilaisia, mutta tavallisesti ne kiinnittävät huomiota ihmiselle tärkeisiin asioihin kuten, ravintoon, omaisuuteen tai sosiaaliseen asemaan. Tärkeä käsite on myös ekologinen tila (ecological space), jolla viitataan eliöiden käytettävissä olevien varantojen ja fyysisen elintilan muodostamaan kokonaisuuteen. Biosentristien mukaan ihmisten lisäksi myös eläinten ja kasvien tai jopa luonnon järjestelmien kohdalla on järkevää puhua oikeudenmukaisuudesta ja epäoikeudenmukaisuudesta. *Ekologinen tila*, kun pidetään sen jakautumista oikeudenmukaisuuden keskeisenä mittana, voi kuulua antroposentristien mukaan vain ihmisille, mutta biosentristien mukaan se kuuluu myös muille eläville olennoille. Antroposentristien mukaan muiden elämänmuotojen ekologisen tilan kaventaminen ei ole oikeudenmukaisuuskysymys ja taas biosentristit näkevät asian päinvastaoin. (Oksanen 2012, 171- 172)

> *Ihminen on luonnon osa ja on itsestään selvää että ihminen on biologinen olento ruumiillisine tarpeineen, haluineen, tuntemuksineen ja heikkouksineen. Ihminen vaikuttaa ulkoiseen luontoon ja ulkoinen luonto vaikuttaa ihmiseen.* (Oksanen 2012, 51)

Taideteos Kilpisjärven ympäristössä vaikuttaa ihmiseen, se puhutulle riippuen muodosta, materiaalista tai koetusta sanomasta ja merkityksestä. Taideteos viestii aina jotain katsojalle ja kuinka teos ymmärretään riippuu teoksen esittävyydestä, väreistä ja muodoista.

Ihminen voi vaikuttaa Diamondin mukaan kahdeksaan perinteiseen tekijään jotka korostuvat ekologisessa selityksessä. Nämä tekijät ovat elinympäristöjen tuhoutuminen, kuten metsien häviäminen, aavikoituminen, maaperän laadun heikkeneminen kuten eroosio, suolaantuminen, hedelmällisyyden katoamien, kuten veden saatavuus, liikametsästys, liikakalastus, vieraiden lajien vaikutus alkuperäisiin lajeihin, kuten väestönkasvu sekä yksilöiden vaikutuksen lisääntyminen. Diamondin mukaan jo romahtaneiden yhteiskuntien syyt olivat kaikkialla samantapaisia. Väestönkasvu pakotti ihmiset omaksumaan tehokkaampia maataloustuotannon keinoja kuten kastelun, kahden sadon viljelyn, pengertämisen ja laajentamaan viljelyn parhailta mailta köyhemmille maille lisääntyvien nälkäisten perheen jäsenten vuoksi. Kestämättömät käytännöt johtivat yhteen tai useampaan edellä luetelluista ympäristötuhoista, joista seurasi että köyhemmät maat piti jälleen hylätä. Yhteiskunnalle seurasi ruokapula, nälänhätä, sodat niukoista varannoista taistelevien ihmisten välille ja pettyneet väestöt suistivat hallitsevan eliitin vallasta. Lopulta väestö väheni nälänhädän, sodan tai tautien vuoksi ja yhteiskunta kadotti osan poliittisesta, taloudellisesta ja kulttuurisesta kompleksisuudesta, joka oli kehittynyt huippuunsa. (Oksanen 2012, 60- 61)

> Diamondin *mukaan kulttuurien ja yhteiskuntien kohtaloa määräävät lähinnä niiden ulkopuoliset ympäristölliset tekijät. Yhteiskuntien sisäiset tekijät erityisesti instituutiot, puolestaan voivat edistää yhteiskuntien sopeutumista vaihteleviin olosuhteisiin. Diamond lisää perinteisten ekologisten tekijöiden listansa jatkoksi nykyisiä yhteiskuntia uhkaavia ihmisen toimia: ihmisen aiheuttama ilmastonmuutos, myrkyllisten jätteiden hautaaminen maaperään tai mereen, pula energiasta sekä ihmisen pyrkimys hyödyntää täysimääräisesti maan perustuotantokapasiteettia. Näiden tekijöiden vuoksi ei kenties vielä ole yksikään yhteiskunta tuhoutunut, mutta vaara on merkittävä. Kun katsotaan menneisyyteen, kahdeksan ensimmäisen tekijän avulla voidaan ratkaista rappeutuneiden ja lopulta kadonneiden yhteiskuntien arvoitus, johon vain harvoin on liitetty yhteisön ekologisesti kestämättömän elintapa.* (Oksanen 2012, 61)

Ympäristöongelmien selittämisessä on kaksi kysymystä. Ensimmäinen niistä koskee ongelman määrittelyn ongelmallisuutta ja toinen ihmisen roolia ympäristön muuttumisessa, etenkin ongelmalliseksi määritetyssä muuttumisessa. Esimerkiksi Dodo- linnun lajin sukupuuttoon kuolemisesta on tullut ongelma tai elävän luonnon katoamisen symboli vasta, kun puhuminen

luonnon haavoittuvuudesta on aloitettu. Filosofi Norton luonnehtii ympäristöongelman ”*pirullisuutta*” sillä ettei ympäristöongelmiin ole selviä ja pysyviä ratkaisuja, koska ei ole olemassa itsestään selviä ja pysyviä ongelmiakaan. Ympäristöongelmien ”*pirullisuus*” Nortonin mukaan Ympäristöetiikan perusteet kirjassa johtuu neljästä eri piirteestä: ”*1. Ongelman muotoilemisen ongelma: On olemassa eriäviä tavoitteita ja etuja, joiden vuoksi ongelman määrittelystä ei ole yksimielisyyttä. ”Mistä olikaan kysymys?” on pysyvä olotila. 2. Ratkaisujen ei- laskennallisuus: Ympäristöongelmiin ei löydy optimoituja ratkaisuja. Esimerkiksi Saimaannorpan rahallisen arvon mittaaminen kyselyissä, joissa ihmisiltä kysytään mitä olisit valmis maksamaan jos Saimaannorppa selviytyisi”.* (Oksanen 2012, 69)

”Näistä ehdollisen arvottamisen käyttämistä tutkimuksista on noussut kritiikkiä sen vuoksi kun menetelmässä pyritään kääntämään rahalliseksi arvoksi kohteita, joille ei ajan myötä ole muotoutunut eikä edes haluta antaa rahallista arvoa. Onko toiminta moraalisesti perusteltua? Useat pitävät moraalittomana ehdollisen arvottamisen menetelmien soveltamista, ja vertaavat käytäntöä omaan perheeseen, kuten millä hinnalla luopuisit lapsestasi? Haluavatko ihmiset mitata harvinaisen lajien ja ainutlaatuisten luonnonympäristöjen arvoa rahassa vai pakeneeko luontokohteiden arvo hinnoittelua”? (Oksanen 2012, 97- 98) Harvinaisten lajien arvoa ei voi mielestäni mitata rahassa koska jos harvinainen laji katoaa kokonaan, sitä ei ole olemassa. Kyse on samasta kuin jos jotain mittaamattoman arvokasta teosta on vain yksi tai muutama kappale, kuinka sille voisi laskea rahallisen arvon puhumattakaan lajista tai ihmisestä. Omasta lapsesta ei voi mielestäni luopua mistään hinnasta, eikä lasta voi määritellä rahalla, koska sitä ei voi korvata toisella samanlaisella henkilöllä.

”Vaikka taloudelliset vaikutukset voitaisiinkin laskea niin ulkopuolelle jäävät usein sellaiset arvostukset joita ei kyetä millään taloustieteellisillä menetelmillä tuomaan näkyville. Kuten (geoengineering), eli tarkoituksellinen ilmaston muokkausjärjestelmä ja luonnossa tapahtuvien muutosten erottaminen toisistaan on mahdotonta, jolloin myöskään haittojen ja hyötyjen arvioiminen ei ole mahdollista”. 3. Ongelmien ei-toistettavuus: ”Ympäristön ongelmat ovat ainutlaatuisia, ihminen ei voi kokeilla miten paljon ydinjätettä voi haudata että on turvallista. Suurissa hankkeissa kokeilu voi olla tuhoisaa ihmiselle, joten niiden vaikutuksia ja seurauksia joudutaan kokeilemaan ja riskejä mallintamaan. Tällöin kakkia mahdollisia riskejä ei tunnisteta eikä tunnistettujen riskien toteutumista pystytä määrittämään tarkasti”. 4. ”Ongelmien pysyvyys ja ajattomuus: Ongelmiin voidaan löytää vain väliaikaisia ratkaisuja, joita on muokattava olosuhteiden muuttuessa ja tietämyksen kertyessä. Kuten ilmaston

olosuhteiden muutokset, liittyivätpä ne ihmiseen tai eivät vaativat ihmisyhteisöjä sopeutumaan uuteen tilanteeseen". (Oksanen 2012, 67- 68)

Ympäristöongelmien määrittelemiseen vaikuttavat kaikki vaikeudet, jotka vaikeuttavat tieteellistä tiedonmuodostusta. Tämän lisäksi ympäristöongelmien määrittelemiseen vaikuttaa, että ympäristötutkimus kytkeytyy monella tavalla maailmankuvallisiin vastakkainasetteluihin, poliittisiin prosesseihin ja taloudellisiin etuihin. "*Ei siis ole olemassa mitään tieteellisesti todistettua ja puolueetonta luetteloa ympäristöongelmista tai niiden ratkaisemisesta, vaan tieteellinen tutkimus kytkeytyy poliittiseen ja moraaliseen päätöksentekoon. Sekä moraalisten että tieteellisten kannanottojen kohdalla, hyvät ja perustellut näkemykset erottuvat huonoista ja perusteettomista kannanotoista ja jotkin ongelmien määritykset sekä ehdotukset niiden ratkaisemiseksi ovat toisia parempia".* (Oksanen 2012, 68- 69)

Ympäristöongelmien toinen suuri kysymys on "*muutos tai ilmiö ja ihmisen rooli niiden toteutumisessa".* Oksanen toteaa ympäristöetiikan perusteet kirjassa että *"luonnontieteissä kohdistetaan ihmistieteiden näkökulmasta katsottuna suurpiirteistä huomiota ongelmalliseksi koettujen ilmiöiden muodostumiseen".* Luonnontieteitä kiinnostaa päällimmäisenä onko tarkasteltavan ilmiön syy ihmislähtöinen, (antropogeenisiä), vai ovatko ne ihmisistä riippumattomia luontolähtöisiä, (naturogeenisiä)? Ihmistieteissä on sen sijaan ollut tapana pohtia yksityiskohtaisemmin ihmislähtöisen ympäristömuutoksen takana olevia laajoja maailmankatsomuksellisia ja yhteiskunnallisia tekijöitä, jotka ohjaavat ihmisen käyttäytymistä ja joilla on tietty vaikutus luonnossa. Näiden tekijöiden kuvaamisen avulla voidaan ymmärtää muutosta. (Oksanen 2012, 69)

Durkheim on todennut seuraavaa ihmisen asemasta luonnosta***:***

> *Ihminenhän on riippuvainen vain kolmenlaisista miljöistä: organismista, fyysisestä maailmasta ja yhteisöstä. Jos sivuutamme perinnöllisyyden yhdistelmistä aiheutuvan satunnaisvaihtelun, jonka osuus ei ihmisen kehityksessä taatusti ole kovin olennainen, niin organismi ei muutu satunnaisesti vaan joidenkin ulkoisten tekijäin johdosta. Fyysinen maailma on historian alusta asti pysynyt suunnilleen samana, ainakin ellemme ota lukuun sosiaalista alkuperää olevia uudistuksia. Siis vain yhteiskunta on muuttunut riittävästi, jotta sen voisi selittää yksilön luonteessa tapahtuneet samansuuntaiset muutokset.* (Oksanen 2012, 70)

Ympäristöetiikan teorian oliopainotteisuus tarkoittaa että on luontevaa ajatella että moraalisen huomion kohdistuvan ensisijaisesti olioiden hyvinvointiin. Oliot ovat ajallisia olentoja, joiden olemassaolo on sidoksissa tiettyihin lisääntymisen ja uusiutumisen prosesseihin. Niinpä prosessit ovat ensisijaisia olioihin nähden. Ihmisen hyvinvoinnin lisäksi on järkevää ottaa huomioon myös muiden lajien hyvinvointi. (Oksanen 2012, 257)

Luvun filosofiset aineistot ovat keino tarkastella ja verrata Kilpisjärven ympäristön ristiriitoja liittyen projektiini ja siihen liittyviin kysymyksiini. Pidin tärkeänä ympäristöajattelua liittyen projektini ideointiin tai päätöksiin. Ympäristöfilosofia sai minut entistä enemmän ajattelemaan luonnon ja kestävän kehityksen näkökulmasta Kilpisjärvelle suuntautuneessa projektissa, varsinkin tulevaisuutta silmälläpitäen.

2.4 Ympäristötaide

> *Ympäristötaideprojekti voi olla paikallisten yhteisöjen taiteilijalle tuottamaa aineistoa, josta taitelijan näkemys on muodostettu taideproduktioksi. Ympäristötaide toteutuu kun ympäristöön tuotetaan jokin taideteos. Taideteos voi olla esimerkiksi jokin patsas, maataideteos tai vaikka koko puisto. Ympäristötaide vaatii toteutuakseen Taiteilijan, katsojan ja sille suunnitellun yleensä julkisen toteuttamispaikan.* (Anttila 2008, 65- 66)

Maataide on konteksti, jonka puitteissa joitakin 1900-luvun jälkipuoliskon uusista taiteen ilmiöistä on ollut mahdollista toteuttaa. Maataide käsite ilmaantui 1968 vuonna New Yorkissa nimeämään näyttelyä, jossa maa-ainesta oli käytetty taideteoksen materiaalina aiemmasta poikkeavalla tavalla. Maa oli galleriaan tuotua maaperää, mutta myös siellä esitettyjä kuvia maasta, paikasta, jossa taiteilija oli käynyt. Sittemmin maataide on niin määrällisesti kuin sisällöltään monipuolistunut. Maataide nostaa usein esiin kysymyksen luonnosta. Maataiteen luonto ei ole kuvausten kohde, eikä ihmisen ulkopuolinen aine. Se on elementti, joka kuuluu meihin ihmisiin ja myös ylittää meidät. Maataiteessa luonto tematisoituu eli artikuloidaan ylimääränä, hallitsemattomana joka ei asetu kuvaan tai ole kuvattavissa. (Johansson 2005, 5)

> *Maataide käsitteellä tarkoitetaan 1960 luvun jälkipuoliskolla Euroopassa ja Yhdysvalloissa syntynyttä taiteen tekemisen muotoa, missä teos toteutetaan etäällä taiteen instituutioista usein taiteilijan yksityisenä toimena.* Suomenkielistä sanaa maataide vastaa englanninkielessä kaksi käsitettä: Earthart ja landart. *Jensen asettaa lähes vastakkain maateoksen ja niin sanotun paikka veistoksen. Paikkaveistos eroaa hänen mukaansa symbolisella eli yleisesti ymmärrettävällä kielellä kommunikoivasta monumentistä, mutta myös monumentaalista maataiteen esittämistä autiomaahan toteutetuista merkinnöistä. Paikkaveistos liittyy Jensenin mukaan minimalismin tilalliseen estetiikkaan ja pidemmällä aikavälillä puutarha-arkkitehtuuriin. Maateoksen erottaa paikkaveistoksesta Jensenin mukaan teosten esittäminen.* (Johansson 2005, 34)

Maataide tunnetaan ja ymmärretään pääosin valokuvien kautta, kun taas paikkaveistokset joita on mahdoton esittää kolmiulotteisuuden vuoksi valokuvalla. Paikkaveistoksen ymmärtäminen vaatii teoksen lähellä kävelyä. Mutta Johanssonin toteaa että maateoksien tekeminen ja esittämisen käytäntö on kuitenkin ollut jo 1960-luvulta saakka monimuotoinen, joka on ollut nähtävissä edelleenkin 1990-luvulla toteutetuissa teoksissa. Jos maataide-käsitettä tiivistetään

sitä toteuttavien taiteilijoiden työskentelyä, taidetta ja sisältöä silmälläpitäen, ovat taiteilijat pyrkineet etsimään uusia muotoja, malleja ja käsitteitä. Yleisesti kansainvälisessä taiteessa ympäristöllisyys kasvoi 1980- ja 1990-luvulla, jolloin syntyi maataiteelle läheisiä ympäristöllisen taiteen muotoja, kuten taidetta luonnossa, ja luontotaide (art in and of nature, nature kunst, nature art). Nämä käsitteet viittaavat luonnon ja taiteen välisen suhteen aktivoimiseen, jolloin huomio ohjattiin esimerkiksi ekologisiin ja luonnon käsitteitä analysoiviin kysymyksiin. Taidetta luonnossa nimikkeestä johdettuja käsitteitä on myös käytetty osoittamaan joitakin taiteellisia erityispiirteitä tai erityisiä taiteessa näkyviä ympäristöasenteita. (Johansson 2005, 32) Maataide tekee näkyväksi joitakin ihmisen maailmassa olemisen tapaan liittyviä siirtymiä ja muutoksia, joissa on kysymys tälle aikakaudelle tunnusomaisesta olemisen tavasta. Tämä tarkoittaa myös tälle aikakaudelle tunnusomaisten kysymystenasetteluiden muotoutumista. Maataide voi tuoda mukanaan erilaisia kysymyksiä katsojan pohdittavaksi. (Johansson 2005, 34)

Maisemasuunnittelusta Anttila toteaa kaupunkisuunnittelijan muuttuneen enemmän mahdollistajaksi, joka antaa tilaa muiden tahojen näkemyksille siitä millainen kaupungin tulisi olla. Suunnittelijoilla ei ole parempaa kykyä nähdä, mikä on hyvä ympäristö vaan se on kiinni arvoista. Suunnittelijoilla on erityinen kyky johtaa päätöksentekoon johtavaa prosessia ja mahdollisesti antaa erityistä tietoa auttaakseen muuta ryhmää lähestymään suunnittelun ratkaisuja. Vuorovaikutus eri toimijoiden ja sidosryhmien kanssa on ratkaisevassa roolissa ja suunnittelu on muuttunut lukuisien asiantuntijoiden, maallikoiden ja sidosryhmien yhteisten prosessien hallinnaksi. Vahva vuorovaikutteisuuden vaatimus on kirjattu Suomessa myös vuonna 2000 voimaan tulleeseen maankäyttö- ja rakennuslakiin. (Anttila 2008, 144)

Vuorovaikutus Staffansin väitöskirjan mukaan on tavoiteltavaa seuraavista syistä. ”*Vuorovaikutus lisää ymmärrystä ihmisten välillä, vuorovaikutus tukee tiedonrakennusta erilaisten näkökulmien välillä ja mahdollistaa hiljaisen tiedon jakamisen. Vuorovaikutus innostaa ja inspiroi, mikä tukee innovatiivisuutta. Vuorovaikutus vahvistaa luottamusta kasvattaen yhteisön sosiaalista pääomaa ja laajentaa asiantuntijuutta dynaamisemmaksi”*. (Staffans 2004, 104)

Kommunikatiivisen käänteen ohella viimeisimmät paradigmamuutokset ekologiseen ja kulttuuriseen suunnitteluun ovat lisänneet yhdyskunta ja kaupunkisuunnittelun asiantuntemukselle esitettäviä vaatimuksia. Vuorovaikutuskyvyt ja perinteinen

substanssiosaaminen eivät välttämättä enää riitä, vaan lisäksi pitäisi olla myös kestävän kehityksen, viestinnän, imagonrakennuksen ja kaupunkimarkkinoinnin asiantuntija. Tampere on ensimmäisenä Suomalaiskaupunkina soveltanut tilaaja- tuottaja -mallia kaupunkisuunnittelussa. Kaupungin palveluksessa olevat suunnittelijat on jaettu tilaajiin ja tuottajiin. Pienissä kaupungeissa suunnittelun vastuu on kaavoittajalla. (Anttila 2008, 145)

Maisemasuunnittelussa voi vastuu olla kaupungin arkkitehdillä ja suunnittelijoilla jotka toteuttavat jonkin kaupunginosan maisemoinnin omana hankkeenaan kaupungille. Kyseiseen alueeseen kaupunki voi järjestää eri keinoin taidetta, sille suunnitellulle paikalle. Ympäristöjen suunnittelussa taiteilija voi olla alusta saakka mukana suunnittelemassa omaa ideaa tai teostaan. Teokseen voi kuulua laajempiakin kokonaisuuksia kuten maataide, tilataidetta, yksityiskohtia ympäristössä ja rakennuksissa sekä musiikki ja teatteriesityksiä. Taiteilija voi olla yhteistyökumppani tai suunnitteluryhmän yksi jäsen antaen oman osaamisen ja työpanoksen tilan tai alueen suunnitelman toteuttamiselle. **Ympäristötaide** saa ajattelemaan elämää monisyisenä rakennelmana, jossa kaikilla valinnoilla on esteettinen ja eettinen puolensa. Näihin arvovalintoihin on vaikea löytää ratkaisumalleja. Kuitenkin meidän tehtävänämme on etsiä vastauksia ja kertomuksia, jotka osaltaan auttavat maailman hahmottamisessa. Ympäristötaide voi myös olla julkinen muistutus siitä että on erilaisia tapoja ajatella maailmaa. (Anttila, P 2008, 84.)

2.5 Japanilainen puutarhataide

Japanilainen puutarhataide on tärkeä innoittaja ympäristötaide projektin suunnittelussa erilaisten näkemysten kartoituksessa sekä mahdollisen inspiraation lähteenä ja lisäksi näen mitä muualla on toteutettu ympäristön maisemointia ja taidetta. Hain taideteoksen suunnitteluun innoitusta myös Japanilaisesta puutarhataiteesta jossa korostuu tietynlainen harmonia ja yksinkertaisuus.

Kawaguchi toteaa kuinka **Japanilaiset puutarhurit** ovat aina kunnioittaneet luontoa, vuodenaikoja ja maisemaa. Varhaisista ajoista lähtien perinteisessä Japanilaisessa puutarhassa on ollut elementtejä, jotka ovat edustaneet luonnossa esiintyviä vuoria, vesiputouksia järviä ja jokia. Japanilaiset käyttävät luonnon materiaaleja kuten puuta, bambua ja pieni- ja suurikokoisia kiviä korostaakseen kasvien puiden muotoa sekä lehvästöjen ja sammaleiden vaihtelevia värejä. Japanilaiset puutarhat viehättävät ihmisiä kaikkialla maailmassa, koska ne suovat rauhallisen ympäristön, joka on suunniteltu antamaan vaikutelmaa luonnollisesta maisemasta levollisimmillaan. (Kawaguchi 2003, 15)

Japanilaisissa puutarhoissa vallitsee ainutlaatuinen rauha, johtuen harvojen elementtien käytöstä, sekä rakennelmissa että istutuksissa. Japanilainen puutarha on tarkoitettu tarjoamaan rauhan ja hiljaista mietiskelyä. Puutarhan suunnittelussa ovat **perusperiaatteina pidättyväisyys, järjestys, harmonia ja arvokkuus**, lisäksi puutarha ilmentää sekä rakkautta kaikkea elävää kohtaan, hyväksyen luonnon kiertokulun vaihtelevine vuodenaikoineen, että innostavan näkemystä ikuisuudesta. Monista Japanilaisista puutarhoissa käytetyistä elementeistä vesi oli Eurooppalaisten keskuudessa helpoimmin ymmärretty. Luonnollisiin ympäristöihin sijoitetut lammet olivat tärkeä osa niitä puutarhoja joita loivat maalauksiinsa esimerkiksi impressionisti Claude Monet (1840- 1926), ja E.A. Hornel (1864- 1933), Glasgown pojat - taidemaalariryhmään kuulunut taiteilija. Kivimuodostelmien luominen puutarhoihin osana Japanilaista taidetta on ehkä pysynyt vieraampana käsitteenä länsimaalaisille puutarhureille. Japanissa kuivassa puutarhassa kiviasetelma voi esittää Buddhalaisia opetuksia, toimia apuna meditaatiossa tai pelkästään luoda vaikutelman vakaudesta tai pysyvyydestä. Näillä yksinkertaisilla, abstrakteilla kivi- ja hiekkapuutarhoilla sekä maisemallisilla lampipuutarhoilla on olemassa yhdistävä tekijä. Ehkä paras tapa tavoittaa japanilaisen puutarhan henki on olla yrittämättä kasvattaa kasveja, missä ne eivät yksinkertaisesti menesty, tai olla rakentamatta väriltään sopimattomia siltoja, teemajoja ja

kivien yli ryöppyäviä vesiputouksia vaan pyrkiä näiden sijasta luomaan puutarhurin mieleinen paikallinen maisema. (Kawaguchi 2003, 15- 17)

Tärkeintä on tavoittaa tyyneys ja rauha, jotka huokuvat japanilaisesta puutarhasta ja käyttää niitä hyväksemme sen sijaan, että pyrkisimme uskollisesti luomaan vieraan maan kopioita. Tavoitteena japanilaisessa puutarhassa on luoda vaikutelma hallitusta tyyneydestä korostamalla avointa tilaa, ankaraa yksinkertaisuutta ja muotoja. Puutarhat siirtyvät usein sukupolvelta toiselle kuin arvostetut bonsaipuut. (Kawaguchi 2003, 17)

Japanilaisen puutarhan neljä perustyyppiä ovat rinne- ja lampipuutarha, kuiva puutarha, teepuutarha ja pihapuutarha, joista varhaisimmat kuvaukset löytyvät 600-luvulta peräisin olevista runoista. Japanilaisten puutarhojen avulla pyrittiin luomaan luonnonvaraisia maisemia lähelle ihmisten koteja, mutta myös löytämään nautintoa luonnon rosoisuudesta ja kesyttämättömyydestä muistuttavista tekijöistä. (Kawaguchi 2003, 18)

Japanilainen puutarhanhoito pyrkii löytämään harmonian epäsymmetriasta. Japanilaiset puutarhurit suosivat paritonta määrää kasveja parillisten sijaan. Matalimpien pensaiden täytyy tasapainottaa keskellä sijaitsevan korkeimman puun epäsymmetristä muotoa. Kasviryhmissä tavoitellaan vinon kolmion muotoa. Kun puut ovat saavuttaneet halutun korkeuden, niistä yksikään ei jää toistensa varjoon. (Kawaguchi 2003, 72)

Japanilaisessa puutarhassa ei myöskään kivien merkitystä voi yliarvioida, koska **pyhiä kiviä on kunnioitettu varhaisista ajoista lähtien.** Kivet valitaan puutarhaan niiden värin, pinnan rosoisuuden ja luonnonvoimien aiheuttaman kuluneisuuden perusteella. Kivien viehättävyyden Japanissa ajatellaan riippuvan niiden voimasta herättää mielikuvia ja ajatuksia, olivatpa kivet vulkaanisen toiminnan jäljiltä rosoisia tai aaltojen jatkuvan liikkeen sileäksi hiomia. (Kawaguchi 2003, 76)

Kivet symboloivat Japanin vuoristoista maastoa ja puutarhan vesi puolestaan edustaa maan nopeasti virtaavia jokia, rauhallisia järviä ja maata ympäröiviä laajoja merialueita. Lampien keskellä olevat saaret, joista osa on pelkkää kivikkoa, heijastelevat japanilaisten käsitystä maastaan saaristona, joka levittäytyy avomerelle. (Kawaguchi 2003, 84)

Vesiputoukset yhdistävät mielikuvat vuorten korkeuksista ja virtaavan veden

viehätyksestä. Vesiputouksissa käytetään perinteisesti neljän kiven perusryhmää. Suurin kivi palvelee putoavan veden taustana ja sitä tukee molemmilta puolilta suurehko kivi. Niiden kyljessä on vuorostaan pienempiä kiviä. Vesiputouksen pohjalla on yleensä sileämpi kivi joka osoittaa vesiputouksen kohdan jossa vesi iskeytyy altaaseen ja auttaa jakamaan veden. Joskus tällaiseen paikkaan valittiin karppia esittävä kivi, koska kiinalaisen tarun mukaan karppi nousi ylös pitkin vesiputousta, muuttui lohikäärmeeksi ja kohosi taivaaseen. (Kawaguchi 2003, 87)

Virtaavan veden ohella valkoisen hiekan yksinkertaisuus luo puutarhaan tyynen ja puhtaan tunnelman. Valkoista hiekkaa on aina käytetty sekä shintolaispyhäköissä että buddhalaistemppeleissä osoittamaan pyhän rituaalipaikan sijainnin. Niinpä hiekan käyttäminen tuo puutarhaan henkisen ulottuvuuden, joka ei välttämättä ole yhteydessä tiettyyn uskontoon. Hiekalla on tärkeä osuus monenlaisissa japanilaisissa puutarhoissa. Jos puutarhassa ei ole tarpeeksi tilaa vesielementin luomiseksi, hiekka voi edustaa jokea, järveä, tai jopa valtamerta. Valkoinen hiekka luo avoimen tilan tunteen pienimpiin ja pimeimpiin pihapuutarhoihin. Hiekan kuviot edustavat veden virtauksien liikettä. Esimerkiksi hieman aaltoilevat viivat voivat edustaa rauhallista puroa, jokea tai valtamerta, kierteet ja kiemurat edustavat pyörteitä. (Kawaguchi, Y 2003, 96.)

Japanilaisten teepuutarhojen astinkivet houkuttelevat ihmisiä astumaan puutarhan poluille silloinkin kun ne ovat aseteltu lähinnä koristeiksi. (Kawaguchi 2003, 98) **Japanilaisissa puutarhoissa käytetyt sillat** ovat erityisiä näköalapaikkoja. Joissakin silloissa on asetettu kaiteet vain tiettyyn osaan siltaa, jolla puutarhurit ovat halunneet osoittaa sillalla olevan levähdyspaikan. (Kawaguchi 2003, 104) **Japanilaiset uhrikivilyhdyt** ovat aina koristaneet shintolaispyhäköihin ja buddhalaistemppeleihin johtavia teitä ja polkuja. Tiettyinä juhlapäivinä moniin näistä lyhdyistä sytytetään vieläkin palamaan pieniä kynttilöitä, ja niiden ikkunat peitetään riisipaperilla. Lyhdyt ilmestyivät puutarhoihin 1500- luvulla teepuutarhan kehittymisen myötä. Lyhdyillä oli kaksi tehtävää, kuten ne koristivat puutarhaa ja ohjasivat vieraita matkallaan tee seremoniaan. (Kawaguchi 2003, 110)

Japanilaisten puutarhojen bambuaitoja käytetään usein yksityisyyttä kaipaaviin tiloihin tai sen tunnelman luomiseen. Bambuaidoissa ei Japanissa käytetä nauloja vaan ne sidotaan mustalla punotulla hamppuköydellä ja aidat eivät ole rakennettu kestämään ikuisesti vaan ne jätettiin sään armoille. (Kawaguchi 2003, 14)

Japanilaistyylinen puutarha idea voi hyvinkin sopia Kilpisjärven kaltaiselle luonnonsuojelualueen ympäristölle. Toteutettuna vain Suomalaisin alkuperäislajein ja kiviaineksin joita Kilpisjärven luonnossa esiintyy. Tilassa voi olla esimerkiksi Saamelaisten kulttuuriin kuuluvia elementtejä historiasta, jotka ilmenee materiaali ja muodon kautta. Tällöin teos kunnioittaa ja siirtää parhaimmillaan Saamelaisten perinnetietoa sukupolvelta toiselle. Kyseisen teoksen suunnittelu vaatii Saamelaisen henkilön suunnitteluryhmän jäseneksi.

3 Tutkimusmenetelmä ja aineisto

Käytän ympäristötaideprosessin tutkimuksessa apuna **toimintatutkimusta** sekä **realistista evaluaatio metodia**. Toimintatutkimus käytännössä tarkoittaa haastatteluja, dokumentointia ja tulkintaa sekä ideointia eli vuorovaikutusta Kilpisjärven sekä muiden suunnitteluprosessiin ja teokseen vaikuttavien yhteisöjen välillä. Realistinen evaluaatio metodi tarkoittaa käytännössä prosessiin liittyvien eri näkökulmien ja vaikuttimien arvoittamista sekä suhdetta toisiinsa. Tutkimusmetodit sopivat taideteoksen sijoittamispaikkaan juuri Kilpisjärvellä ympäristöetiikan tai ympäristötaiteen näkökulmasta.

Scrivenerin mukaan luovaa ja kehittävää toimintaa palvelevan tutkimuksen on nojattava muutamiin perusarvoihin seuraavin termein:

> *Tutkimuksessa olisi hyvä olla olemassa positiivinen suhde luovana korkeatasoisena osaamisena (productive exellence), ilmenevän innovatiivisen tuottamisen ja reflektiivisen luovan toiminnan välillä. Lisäksi reflektiivinen luova toiminta kuuluu tuloksia tuottavasti yksilön luovaan kehittymiseen ja reflektiivinen luova toiminta tuottaa osaajia, jotka osaavat arvostaa työtään ja samalla pystyvät kehittämään teorioita, tajuttavia, asiaa ymmärtäviä systeemejä ja normeja, joiden avulla voidaan arvioida yllättäviä ja ei tarkoitettuja seuraamuksia.* (Anttila 2005, 104)

Nämä edellä mainitut saavutukset toimivat hyvinä lähteinä muille, tuottaen esimerkkejä mielikuvia ja ymmärtämystä, sekä toimintastrategioita, joiden avulla voidaan laajentaa ja kehittää muiden osaamista. Reflektiivinen toiminta antaa valmiuksia ohjata saman alan noviiseja. (Anttila 2005, 104)

3.1 Toimintatutkimus

Tutkimus ympäristötaideprojektille rajautuu soveltavaan kuvataiteen opintoihin ja Kilpisjärven yhteisöihin, elinkeinoihin, sekä kestävään kehitykseen. Esteettömyyttä pidän itsestäänselvyytenä joten en käsittele aihetta. Tästä syystä sijoituspaikka olisi lähtökohtaisesti lähellä autotietä.

Toimintatutkimus on tutkimusstrategia, joka kohdistuu johonkin erityistapaukseen, joka on tässä tutkimuksessa ympäristötaideteoksen suunnittelu Kilpisjärvelle kestävänkehityksen puitteissa. Lisäksi toimintatutkimuksessa tarkastellaan taiteilijan työnkuvaa sisältäpäin subjektiivisesti Kilpisjärven taideteoksen tutkimusprosessissa. Kriittiseen tutkimusparadigmaan luettavassa toimintatutkimuksessa on kriittisellä reflektiivisyydellä keskeinen merkitys, (reflektiivisyys sana viittaa peilistä heijastuvaan kuvaan). Tutkija ja mahdolliset hankkeen osalliset tarkastelevat kriittisesti tekemisiään täsmentäen kysymyksiään. Toimintatutkimus on hermeneuttinen menetelmä, koska tutkijan on pystyttävä tulkitsemaan tilanteita ja siihen vaikuttavia tekijöitä. (Anttila, 2005, 439)

Kaavio 1 Toimintatutkimuksen syklit (Anttila 2005, 442)

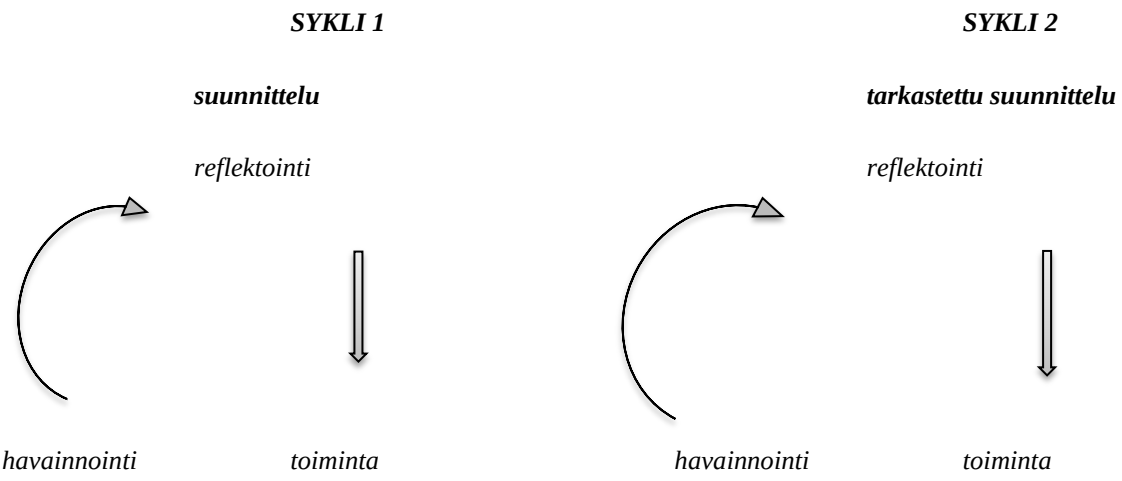

Kaavio 2 Vuorovaikutus suhteet luovassa prosessissa *(Anttila 2005, 101)*

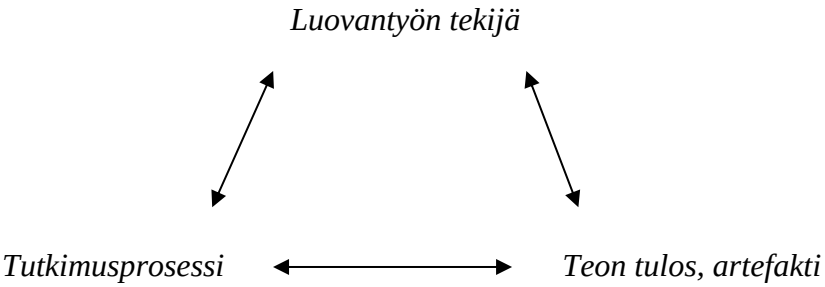

3.2 Realistinen evaluaatio

Tutkimus- ja kehitystyön metodisena keinona on toimintatutkimusta vankempi kriittinen tausta. Olennaista ammatillisella tutkimus- ja kehitystoiminnalle on että lähtökohtana on spesifi tiedon- tai tuotannon intressi ja on yleensä tutkimusta jotakin varten (for design). Tutkimusta toteutetaan nimenomaan tiettyä projektia varten. Realistinen evaluaatio on metodologinen muoto tutkimustyön maailmaan, koska se nojaa **tieteellisen realismin** (scientific realism) tieteenfilosofiseen suuntaukseen. Käytännössä realistista evaluaatiota on kehitetty ensisijaisesti sosiaalityön ja muiden inhimillisiä palveluja tuottavien alojen kehittämistyöhön käyttäen nimeä arviointitutkimus. Arvioinnilla tai evaluaatiolla ymmärretään kirjaimellisesti arvottamista jolloin arviointi pitää sisällään arvon määrittämisen. Arvioinnin ja tutkimuksen yhteys on, että laadukas arviointi vaatii aina harkittua tutkimusasetelmaa, aineiston keräämistä, analyysiä ja tulkintaa. Evaluaatio ja tutkimus erottuvat vain yleisellä tasolla. On olemassa arviointia, jossa teoretisointi ja tiedontuotanto yhtyvät. Tällöin on kyse arviointitutkimuksesta josta siis käytetään ensisijaisesti nimeä realistinen evaluaatio. (Anttila 2005, 449- 451)

Kilpisjärven ympäristötaideteoksen kohdalla arvioin teoksen merkityksiä kirjallisuusaineistosta ja yhteisöjen kanssa käymästä vuorovaikutuksesta. Merkitykset auttavat suunnittelemaan teoksen muodon ja materiaalin. Myös sijoituspaikka on oleellinen arvioinnin tulos. Arvioinnissa pyrin huomioimaan kaikki projektissa mukana olleiden mielipiteet teoksen muodosta ja sijoituspaikasta kestävän kehityksen puitteissa. Arviointiin kuuluu myös kysymys, onko teosta ylipäätään järkevää toteuttaa Kilpisjärven kaltaiselle paikalle?

Kaavio 3 Arvioiva lähestymistapa (Anttila 2005, 453)

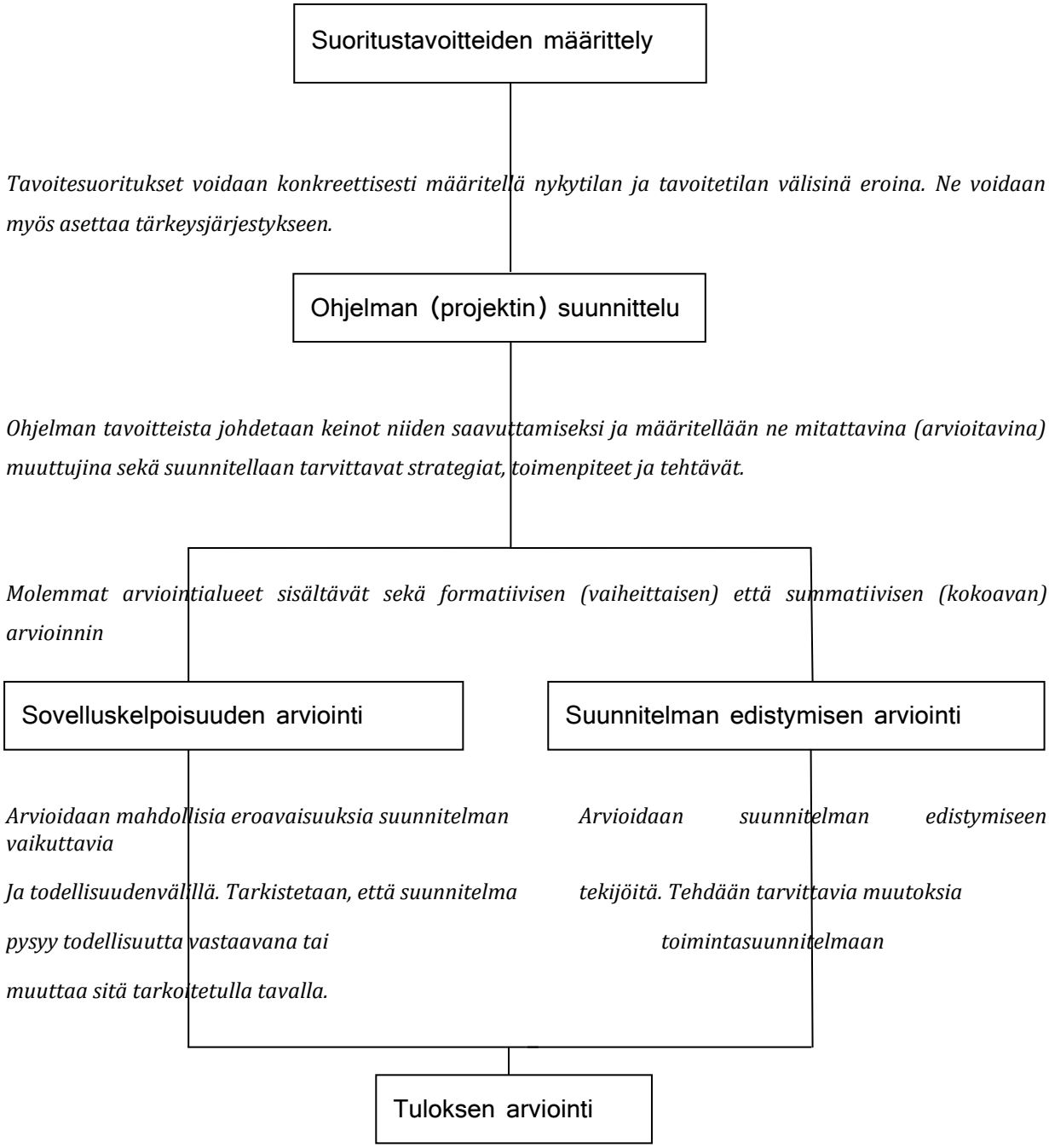

Tuloksen arviointi on luonteeltaan summatiivistä; se osoittaa, missä määrin tavoitteet on saavutettu. Tässä vaiheessa tavallisesti arvioidaan myös ohjelman tai projektin vahvuuksia ja heikkouksia sekä annetaan tarvittaessa suosituksia tuleville ohjelman sovelluksille. (Anttila 2005, 453)

3.3 Paikan kartoitus tutkimuksessa

Paikan tutkimuksessa fenomenologisuus ja fenomenologinen ympäristöestetiikka *”on keskeinen paikan ja asumisen käsite. Ympäristöestetiikalla käsitetään nykyään rakennetun ympäristön estetiikkaa. Asuminen määritellään pysyvänä ja suojattuna viipymisenä jossakin tietyssä paikassa. Ihmisen identiteetin ja paikan välillä on vahva yhteys. Sen vuoksi ajatellaan että menneisyys, elämän tarina ja tulevaisuus odotuksineen ovat olemassa meille juuri paikkojemme kautta”.* (Forss 2007, 7-17)

> *Heideggerin mukaan on kaksi olemismodusta omaehtoisuus ja ei- omaehtoisuus. Oleminen maailmassa, paikassa ja huolehtiminen jostakin, tai kuten olla tekemisissä, olemme jatkuvasti tekemisissä eri asioiden kanssa eri tavoin, sitoudumme ja hylkäämme asioita.* (Forss 2007, 18- 20)

Vaihtuvien näkökulmien avaamat maisemat Karjalaisen mukaan ovat ”*Mimeettinen kartoitustapa eli kuten Tuntureista mimeettinen selitys voi olla esimerkiksi tunturiluontoa kuvaavan maantieteilijän kuvaus alueesta jolloin maisemaa pyritään esittämään objektiivisesti”.* Esimerkiksi Kilpisjärven erityisen tunturiluonnon kuvaus paikkatutkimuksessa, miltä maisema näyttää kerrottuna sinne tehdyn matkan yhteydessä. *”Sensuaalisessa kartoitustavassa subjektiivisuus mielen maisema tarkoittaa kokemuksellista maiseman kuvausta. Sensuaalisessa kartoitustavassa maisema kuvataan kokemuksellisesti ja inhimillisenä totuutena. Tekstuaalisessa kartoitustavassa maisema kuvataan tekstinä, jossa maisemaan liittyvät merkityssisällöt muodostavat semioottisen kentän, jolla tapahtuvia muutoksia kartoitetaan. Semioottisella kentällä ovat vaikuttamassa kaikki maisemaan liittyvät representaatiot. Toisin sanoen tavat nähdä ja tarkoitukset näyttää tunturimaisema tietyllä tavalla”.* Tunturimaisema luonnonesineellisesti voidaan esittää esimerkiksi kuinka Kilpisjärven maisema poikkeaa alkuperäisestä maisemasta. Kilpisjärven maisemassa näkyvät muutokset, jotka ovat aiheutuneet ihmisen toimesta. (Karjalainen 1999, 19- 21)

Tekstuaalinen esitys Rosbergin sanoin

Maantieteilijä Rosbergin 1911 kirjoittama sanoma tunturista:

Olipa muuten miten hyvänsä, kaikkien Lapin tuntijain täytyy myöntää, että Lappi, vaikkei se olekaan mikään ´uinuvien miljoonien maa´ kuitenkin on sekä luonnonaarteitten että luonnonkauneutensa tähden Suomelle niin kallisarvoinen maakunta, ettei sitä enää saa laiminlyödä taloudellisessakaan suhteessa. Rovaniemen rata oli välttämätön, mutta melkein yhtä välttämätöntä on, että se jatketaan jollekulle Jäämeren vuonolle asti. Siten, ja ainoastaan siten, saisi kauniin Lapinmaan paremmin kukoistamaan. (Karjalainen 1999, 21)

Paikka on Karjalaisen mukaan merkityksenannon ja inhimillisen tulkinnan tulos, joka syntyy kokevan ihmisen elämäntilanteissa. Sellaisena paikka myös muuttuu fyysisen ja ajallisen etäisyyden muuttuessa. Kuvaillessamme mennyttä elämäämme, tämänhetkistä tilannettamme tai tulevaisuuden kuvia, teemme sen luontevasti paikan kautta, joka kuhunkin aikaan kytkeytyy; paikka on usein tiedostamaton suodatin, taustahahmo puheessamme, elementti joka toimii eräänlaisena ymmärryksen luokitteluvälineenä. Määrittelemme itsemme usein paikkojen avulla. (Saarela 2009, 5)

Jokelan mukaan *”taide ja tiede pyrkivät kummatkin kuvaamaan ja ilmentämään ympäristöä”*. Taide ja tiede eivät ole toisilleen vastakkaisia vaan täydentävät toinen toisiaan. Niiden kielet ovat erilaisia ja kuvaavat ympäristöä omilla merkityksillään ja kielellä. Taide esittää asiat moniselitteisesti, merkityksiä uudelleen avaavasti. Ympäristötaide lähennee maantiedettä ja humanistinen maantiede puolestaan taidetta. ”*Oleellista on että etsitään uusia näkökulmia omaan ympäristösuhteeseen ja elämään”. (Jokela 1999, 14- 15)*

Scrivenerin mukaan luovaa ja kehittävää toimintaa palvelevan tutkimuksen on nojattava muutamiin perusarvoihin siten että on olemassa positiivinen suhde luovana korkeatasoisena osaamisena (productive exellence) ilmenevän innovatiivisen tuottamisen reflektiivisen luovan toiminnan välillä. Reflektiivinen luova toiminta kuuluu tuloksia tuottavasti yksilön luovaan kehittymiseen jolloin reflektiivinen luova toiminta tuottaa osaajia, jotka osaavat arvostaa työtään ja samalla pystyvät kehittämään teorioita, tajuttavia, asiaa ymmärtäviä systeemejä ja normeja, joiden avulla voidaan arvioida yllättäviä ja ei tarkoitettuja seuraamuksia. Saavutetut teoriat systeemit tai normit toimivat arvokkaina lähteinä muille toimijoille ja kiinnostuneille

osapuolille, tuottaen muun muassa esimerkkejä mielikuvia ja ymmärtämystä, sekä toimintastrategioita, joiden avulla voidaan laajentaa muiden osaamista. Lisäksi reflektiivinen toiminta antaa uusia mahdollisuuksia ohjata saman alan noviiseja. (Anttila 2005, 104)

Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet: Asia yhteyteen saattaminen kirjallisuus tarkastelun avulla, (kontekstualisaatio): Löytää luontomatkailuyrittäjien ja Kilpisjärven kyläyhteisön kanssa tehtävällä yhteistyöllä ympäristötaideteoksen merkitys, muoto, paikka ja tarkoitus. Tavoite tarkastella ja löytää taiteilijan paikka osana tutkimusprosessia ja taideproduktion suunnittelua erilaisten projektien yhteydessä.

Kuvaus: Tutkija toimintatutkimuksessa ei ole ulkopuolinen havainnoija, eikä ulkopuolelta tuotujen teorioiden tuoja, vaan tilaisuuteen osallistujien esittämien ideoiden syventäjä ja käsitteellistäjä. (Anttila 2005, 439)

Ympäristötaideprojektissa on idea suunnitella taideteos yhteistyössä Kilpisjärven eri toimijoiden. Kilpisjärven kyläympäristöhankkeen projektikoordinaattorin kanssa alustavasti sopima työpaja on tarkoitus toteuttaa 22.3.2012 Kilpisjärvellä. Työpajassa on tarkoitus suunnitella alustavasti kyläympäristöhankkeen lisäksi teoksen sijoituskohdetta ja materiaaleja. (Pihlajaniemi 2012)

Kilpisjärvellä on noin sata asukasta. Haastatteluista ja internetin välityksellä tapahtuneista keskusteluista saadut haastattelut vaikuttavat teoksen suunnitteluun. Yhteistyö Kilpisjärveläisten yhteisöjen välillä on tärkeää. Tutkimuskysely ja haastattelut on tarkoitus kirjata muistiin suunnitteluprosessia varten. Käytän lähteenä kirjallisuutta joka liittyy ympäristötaiteisiin, metodologiaan, kestävään kehitykseen, Kilpisjärven luontoon, maaperään, eläimistöön ja kasvillisuuteen ja Kilpisjärven sosioekonomiseen tilaan sekä elinkeinojen kehittämiseen tunturilapin alueella. Tutkimus antaa omalla tavallaan teoreettisen ja todellisen tiedon rajoista joihin teos täytyy sopia. Kilpisjärven asukkaat, luonto vuodenaikoina, ympäristö, elinkeinot ja kulttuuri rajaavat teoksen omalla tavallaan antamalla tietoa ja toiveita. Teoksesta tulee taideteos kun se on toteutettu ja esillä jossain sille suunnitellussa paikassa. Mielestäni taide antaa teokselle syvyyttä, monitulkinnallisuutta, totuuksia, arvoja, puhumisenaiheita, jakavia mielipiteitä ja erottautumista. Tutkimus antaa rajat, vastaukset taideteoksen toteutettavuuteen.

3.4 Tutkimuksen suhde taiteeseen

Tutkimuksen suhde taiteeseen on tärkeä varsinkin Kilpisjärven luonnonolosuhteiden vuoksi. Soveltavassa kuvataiteessa taide tai taideprojekti voi olla osa ympäristön ja maisemoinnin tai jonkin ympäristön alueen tai tilan kehittämiseen tähtääviä hankkeita, mikä ei ole yksinkertaista, koska taiteen tarpeen ymmärtäminen muille tahoille ei ole aina itsestäänselvyys. Taideprojektissani voi olla merkityksellistä ja taiteilijan tietty näkemys, jolla taiteilija kuvastaa luonnon merkitystä Kilpisjärven alueella ja sitä kautta herättää ajatuksia katsojalle.

Toimintatutkimus toteutetaan Kilpisjärvellä matkailuyrittäjille ja kyläyhteisön eri vaikuttajille tehdyllä haastattelulla. Haastatteluja jatketaan pitkän etäisyyden vuoksi sähköpostin tai videopuhelun välityksellä muutamien avainhenkilöiden kanssa. Sähköiset haastattelut ovat keskusteluja joissa jokainen osallistuja esittää paranneltuja tai uusia ideoita taideteoksen muotoon, väriin, materiaaliin tai funktioon liittyen. Henkilöiden parannusideat kerätään aineistoksi havainnointia ja reflektointia varten. Keskusteluja toistetaan tarpeellinen määrä, jotta tutkimusprosessin tavoitteet saavutetaan.

Lähdemateriaali ja toimintasuunnitelma: Aikaisemmat tehdyt tutkimukset liittyen Kilpisjärven luontoon, yhteisöihin ja ympäristötaiteisiin. Lappiakirjasto, Helsingin tutkimusasema, Kilpisjärven kyläyhteisön ja paikallisasukkaiden haastattelut.

Toteuttaa kaksi matkaa Kilpisjärvelle, jossa Haastattelut ja yrittäjän tai yrittäjien välinen yhteistyö. Tavoite löytää muutama paikallisyritys, joita pyydetään osallistumaan pilottisuunnitteluun ja toteuttamaan palveluideaa mahdollisesti käytännössä.

Tutkimuskysely ja haastattelut on tarkoitus nauhoittaa tai kirjata ylös, jotka puretaan tutkimusta varten.

Taiteilijan sisäisen arvioinnin tuloksia mitataan uusien yhteistyömahdollisuuksien ja taidehankkeiden näkyvyytenä. Erilaiset hankkeet ovat onnistuneet hyvin, kun ne mahdollistavat jatkuvuuden tulevaisuuteen kaikille hankkeeseen osallistuneille.

Tutkimus tarkastelee ympäristötaideteoksen suunnittelua ja teoksen muotoa kestävänkehityksen puitteissa. Taiteilija ja taide voi olla osa luontomatkailun palvelujen kehittämiseen tähtääviä projekteja, mikä ei ole yksinkertaista, koska taiteen tarpeen ymmärtäminen projektin muille tahoille ei ole itsestäänselvyys. Taide projektissa voi olla merkityksellistä ja taiteilijan tietty näkemys tai mielipide.

> *Taiteilijat ilmaisevat itseään sanoilla, kirjoituksilla, luomalla veistoksia, musiikkia, kuvataidetta, tanssia, teatteria ja niin edelleen. Taiteilija käsitteellistää sanomansa kuvioilla, väreillä, sävelillä, rytmillä, tempolla, mutta samoin kuin tieteen tekijätkin, niiden lisäksi symboleilla. Taiteilijaa ei vaivaa teorian käsite, hänen työvälineitään ovat intuitio ja reflektio, joiden avulla hakeudutaan uuteen, usein ennalta aavistamattomaan. Tutkimustulos, joka tutkijalta edustaa uutta tietoa ja parempaa teoriaa, on taiteilijalta uusi, syvällisempi, terävämpi, osuvampi, ilmaisevampi taideteos.* (Anttila 2005, 98)

Tarkemmin tutkimuksessa selviää teoksen paikka, muoto, materiaali ja merkityksiä. Sekä perusteluja siihen miksi ja millainen teos sopii juuri Kilpisjärvelle. Teoksen paikka on olennainen osa tutkimusta sekä Kilpisjärven yhteisöt ja vuorovaikutus josta teos muotoutuu ja saa taiteellisen merkityksen.

4 Ympäristötaideprosessi

Kyse on taideprosessista jossa on mukana erilaisia yhteistyötahoja. Yhteistyö on erityisen tärkeää jotta tavoitteisiin päästään. Kilpisjärvelle suuntautuvassa prosessissa ovat avainasemassa yhteisöt ja viestiminen heidän kanssaan.

> *Viestintä kuuluu osana yhteistyötä ja on tärkeää tietää ja näyttää miksi, kuka kenelle viestitään. Viestintä on vuoropuhelun kaltaista ja vaikuttaa projektin lopputulokseen. (Tahkokallio 2013)*

Vuorovaikutus ja yhteistyö ovat keskeinen osa yhteisöllisyyden kestävyyden rakentamista toiminnan suunnittelussa ja suunnitelmien toteuttamisessa. Yhteisöllisyyden kautta erilaiset näkemykset, tavoitteet ja kannanotot välittyvät suunnitteluun, ja lisäksi on olemassa keinoja joilla ristiriidat voidaan sovittaa hyvin yksinkertaiseksi ratkaisuksi. (Wallenius 2004, 19)

Taideprojektissa alustavana tavoitteena oli suunnitella toimiva levähdyspaikka, osana Kilpisjärven maisemointihanketta. Projektissa korostuu Kilpisjärven paikalliskulttuurin merkitys ja suhde luontoon. Lyhyesti kuvattuna projekti on paikallisyhteisölähtöisesti suunniteltu ympäristötaideteos. Ennen tarkempaa suunnittelua on hyvä perehtyä kohteeseen Kilpisjärveen, jonne taideprojekti on suunniteltu toteutettavaksi. Tutkimus käynnistyy Kilpisjärvelle tehtävällä paikkatutkimuksella kirjallisuuslähteiden ja suunnittelutyöpajan avulla.

4.1 Ympäristötaideteoksen sijoituspaikan tutkimus

Kilpisjärven ja käsivarren alueen arktisuus ja subarktisuus voidaan määritellä kasvillisuuden, kasvukauden tai routamaan perusteella. Luonnon arktisuus voi olla seurausta kahdesta eri tekijästä: sijainnista korkealla leveyspiirillä tai korkeudesta merenpinnasta. Tämän vyöhykkeen etelä- tai alapuolella sijaitsee subarktinen esiarktinen vaihettumisvyöhyke, joilla on jotain piirteitä arktisesta alueesta olematta kuitenkaan täysin arktinen. Saamelaisalueen luonnon subarktiset piirteet johtuvat lähinnä siitä, että Tunturi-lappi on pinnan muodoiltaan korkeaa aluetta. Pohjoisesta alueesta huolimatta ilmasto-olot ovat alueella golf-virran ansiosta melko lauhat verrattuna esimerkiksi vastakkaisilla leveysasteilla sijaitseviin alueisiin Venäjällä

tai Pohjois- Amerikassa.

Noustessa ylös merenpintatasosta kasvillisuus vyöhykkeetkin muuttuvat hieman samaan tyyliin kuin siirryttäessä eteläisiltä leveysasteilta kohti pohjoista. Tämän vuoksi Tunturi-lapin alueen sanotaan olevan orohemiarktista eli korkeudesta johtuvaa esiarktista aluetta. Ainoastaan Finnmarkin eli Ruijan rannikolla arktisuus on aidosti pohjoisuudesta johtuvaa, siellä maanpinnan muodot ovatkin matalammat kuin Saamelaisalueen läpi kulkevassa Skandien vuorijonossa. (Heikkilä, Järvinen, Lehtola, & Piela, 2012, 56)

Kilpisjärven seutu sijaitsee maantieteellisesti ja geologisesti ainutlaatuisessa paikassa, jossa Suomen ikivanha noin 2,8 miljardia vuotta vanha peruskallio kohtaa Kölivuoriston verrattain nuoren 400- 600 milj. vuotta vanhan kallioperän. Kilpisjärven alueella lumi sulaa tunturikoivikosta keskimäärin kesäkuun alkupuolella ja jäät lähtevät Kilpisjärvestä juhannuksen tienoilla. Monet ylätunturin järvet vapautuvat kuitenkin vasta heinäkuun puolivälissä. Kölivuoristossa on usein tunturiliuskekerroksen alla kalkkipitoista dolomiittia, joka on syy Yliperän poikkeuksellisen rehevään ja runsaslajiseen kasvillisuuteen. Tunturikoivumetsät ulottuvat 600 metriin asti. Karujen koivikoiden aluskasvillisuutta hallitsevat varvut, sammalet ja jäkälät, lehtomaisten koivikoiden aluskasvillisuus on runsasta ja koostuu pääasiassa ruohoista. Käsivarren erämaa-alueen laajuus on syy siihen, miksi siellä esiintyvät myös eräät häiriötä karttavat lajit. Tunturisopuli, naali, tunturihaukka, tunturipöllö, keräkurmitsa, kiiruna ja sepelrastas ovat tunturipaljakan harvinaisuuksia, joita Suomessa ei tavata muualla pesimäaikana. Kaiken kaikkiaan eläintiheys on kuitenkin harva, koska karu ja kylmä elinympäristö tarjoavat niukasti elinmahdollisuuksia. Vuosien väliset erot kasvi- ja eläinmäärissä ovat huomattavat. Pikkunisäkkäitä - sopuleita ja muita myyriä - on runsaasti 4-5 vuoden välein, jolloin niitä ravintona käyttävien petonisäkkäiden (naali, kettu, kärppä, lumikko) ja petolintujen, (piekana, suopöllö, tunturipöllö, tunturikihu) määrät ovat huipussaan. Käsivarren tunturikoivikoiden tyyppilintu on Lapin maakuntalintu sinirinta. Missään muualla maailmassa ei ole niin runsaasti sinirintoja kuin Kilpisjärven kylää ympäröivissä tunturikoivikoissa. Suurin osa linnuista on muuttolintuja. Vain tunturihaukka, riekko, kiiruna, korppi, hömötiainen ja lapintiainen pystyvät talvehtimaan ilman ihmisen apua. Koivikon tyyppinisäkkäitä ovat metsäjänis ja harmaakuvemyyrä. Vaateliaat lohikalat (rautu, taimen, siika) viihtyvät raikkaissa ja runsashappisissa tunturivesissä. Yliperän tuntureilla on monia harvinaisia perhoslajeja, koska niiden nuoruusvaiheet elävät vain tietyillä tunturikasveilla. Sääsket ilmaantuvat juhannuksen tienoilla. Kilpisjärven seutu on vastakohtien maa. Kolttajärven toisesta päästä vesi virtaa Atlanttiin, toisesta Itämereen. Toukokuun hangilla talvi

ja kesä kohtaavat ja silloin voi hiihdellä paidatta. Toukokuun 22. Päivästä lähtien aurinko ei laske ollenkaan kahteen kuukauteen. Vastaavasti kaamosaikana aurinko ei näyttäydy horisontin yläpuolella marraskuun 25. päivästä lähtien kahteen kuukauteen. (Helsingin yliopisto, 13)

Kilpisjärvi on paikkana Ääri- ilmiöiden kylä jossa Euroopan puhtain ilma. Kilpisjärvellä on 40 kappaletta yli kilometrin korkuista tunturinhuippua. Siellä sijaitsee Suomen korkein maantien kohta. Jäämeren rantaan vain 50 kilometriä. Aurinko viipyy horisontin yläpuolella toukokuusta elokuuhun. Kilpisjärvellä on erikoisia kasveja ja lintuja, kolmen valtakunnan rajapyykki. Lisäksi se on valokuvaajan paratiisi. Kilpisjärven kylässä on yleensä vähän hyttysiä. Suosituimpia aktiviteettejä Kilpisjärvellä ovat hiihto, vaellus, moottorikelkkailu, valokuvaus, kalastus, husky- ajelut, lento- sekä helikopterilennot, liitovarjoilu, heli-ski, vierailut. GPS-Sijainti: 69°02'N - 20°47'E. (Kilpisjärven kyläsivut 2013.)

Neljän tuulen tie johtaa Yliperälle, Suomi-neidon käsivarren sormenpäiden suurtuntureille, missä on noin neljäkymmentä yli tuhatmetristä tunturia. Yliperä on vanhaa porosaamelaisten asuinaluetta. Alueen omaleimainen maaperä, kasvillisuus ja eläimistö ovat aina kiehtoneet tutkijoita, valokuvaajia ja kirjailijoita. Kirjallisuudessa Yliperää on kuvattu ainakin vuodesta 1799, jolloin kilpailevat tutkimusmatkailijat Giuseppe Acerbi Italiasta ja Edvard Clarke Englannista liikkuivat alueella. Acerbi löysi muun muassa harvinaisen perhosen, Pohjan siilikkään, tieteeliseltä nimeltään Acerbia alpina. 1900-luvun merkittävimpiä alueen kirjallisia kuvaajia olivat Samuli Paulaharju, Yrjö Kokko ja Väinö Oinonen. (Kilpisjärven kyläsivut 2013)

Kilpisjärven seutua on tehnyt tunnetuksi kotimaassa ja ulkomailla 1964 virallisen toimintansa aloittanut **Helsingin yliopiston Kilpisjärven biologinen asema**, jonka tehtävänä on pohjoisen luonnon tieteellinen tutkiminen ja yliopistotasoisen opetuksen antaminen. (Helsingin yliopisto, 13)

Mallan luonnonpuisto ja Saana: Mallan luonnonpuisto sijaitsee Enontekiön Kilpisjärvellä, Käsivarren lapin kauimmaisessa osassa Skandien vuoriston kupeella. Malla-tunturit kohoavat suoraan Kilpisjärven rannasta. Mallan tunturiryhmä rauhoitettiin ensimmäisen kerran jo Venäjän vallan aikaan vuonna 1916. Malla-tunturista tuli luonnonpuisto itsenäistyneen Suomen alkutaipaleella vuonna 1938. Mallan luonnonpuiston erityisyys perustuu seudun

nuoreen geologiaan, maaperän kalkkipitoisuuteen ja sen aikaansaamaan harvinaiseen tunturikasvilajistoon.
Alue tunnetaan myös Saanatunturista, jonka korkeus merenpinnasta on 1029 metriä ja Kilpisjärven pinnasta 556 metriä. Saanan nimi tulee Saamenkielen sanasta ”Tshaadna” joka tarkoittaa sientä. Lisäksi Kilpisjärven alue tunnetaan upeista retkeilymaastoista. (Järvinen & Lahti 2004)

Luonnonpuistojen virkistyskäyttöä on suojelun turvaamiseksi rajoitettu, mutta Mallan luontoon voi kesällä tutustua merkittyä retkeilyreittiä pitkin. Talvella alueella saa hiihtää vapaasti. Malla- tuntureiden yli kulkee reitti Kilpisjärven kylästä kolmen valtakunnan rajapyykille. Samaa reittiä kulkee myös 800 kilometrin mittainen Kalottireitti, joka alkaa Ruotsin Kvikkjokkista, vie Kilpisjärven kautta Haltin ohi ja päättyy Norjan Kautokeinoon. Kilpisjärven seutu on Suomen suurtunturialuetta, ja sen olosuhteet ovat arktisen ankarat ympäri vuoden. Yliperän tunturit houkuttelevat vaeltajia, kalastajia ja hiihtäjiä, mutta vasta-alkajien ei kannata lähteä erämaahan ainakaan yksin eikä huonosti varustautuneena. Nykyisellään Kilpisjärven kylän palvelut ovat hyvät ja lähistön retkeilymahdollisuudet antavat vaikuttavia elämyksiä jo päiväretkillä. Talvella Kilpisjärven seutu on suomalaisten lisäksi erityisesti norjalaisten matkailijoiden suosiossa. (luontoon.fi/ malla, 2012)

Kolin suojeleminen Suomalaisena kansallismaisemana sisältää antroposentrisen perustelun alueen suojelemiselle. Koli tulee säilyttää entisellään ilman rakentamista, koska sillä on paljon symboliarvoa luonnonmonumenttina juuri sellaisena kuin se on. Keskeinen luonnonsuojelun käsite ”kansallispuisto” tarkoittaa kauneus-, virkistys-, tieteellistä-, historiallista-, kulttuurista-, symbolista- sekä mystistä arvoa. Luonnon merkitys on niin monisyinen että lähes aina on mahdollista löytää jokin ihmiseen liittyvä peruste luonnon säilyttämiselle ja muutoksen vastustamiselle; varmasti yhtä usein löytyy myös perusteita päinvastaiselle toiminnalle. On osoitettava että ympäristön suojelu ja luonnon hyvinvointi on ihmisen hyvinvoinnin ehdottomia edellytyksiä. (Oksanen 2012, 163- 164)

> Kilpisjärven kansallispuistohankkeen *toteutuminen vaatii paikallisväestön enemmistön hyväksynnän, jotta kansallispuisto toteutuisi. Paikalliset matkailuyritykset kokevat saavan muutoksia matkailurakenteen kehitykseen puistohankkeen vuoksi.* (Launi 2013)

Käsivarressa ja Kilpisjärvellä Rakentaminen on ollut vilkasta kasvavan väestömäärän ja lisääntyvän matkailun tarpeiden vuoksi. Rakentaminen lisää paineita kunnallistekniikan kehittämiselle. Putkiston tai puhdistamon pettäminen aiheuttaa nopeasti vakavia häiriöitä herkässä ekosysteemissä. Uudisrakentaminen on sinänsä välttämätöntä, ja hallitulla kaavoituksella rakentaminen kunnioittaa luontoa ja maisemaa. Tilaa ja tonttimaata käsivarressa riittää. Ongelmaksi Kilpisjärvellä on muodostunut rakentamisen tiivistyminen Saanan ympärille. Perinteisesti Kilpisjärvellä on ollut Ylä-Kilpisjärven eteläpäässä olevan matkailuhotellin ympärille kehittynyt ja viime vuosina voimakkaasti laajentunut asutusalue, sekä lähempänä pohjoispäätä olevaa, retkeilykeskuksen tienoille muodostunut asutus. Ala-Kilpisjärven yläpäässä on niin sanottu Saananmajan rakennusrypäs. Kilpisjärven rantaa myötäilevän tien Saanan puoleinen tunturikoivikko on rakentamatonta samoin kuin järven rantakin. Suomen suhteellisesti korkein tunturi, Saana (Korkeus 1029m), on osa kansallismaisemaa. Sen rinteitä ei pidä tärvellä terassirakentamisella eikä tieverkostolla.

Rakentamista tai muuta maankäyttöä perustellaan usein paikallisten asukkaiden edun ja oikeuksien huomioon ottamisella. Paikallinen etu on ymmärrettävissä, jos puhutaan perinteisistä metsästys- ja kalastusoikeuksista ja niiden säilyttämisestä. Sen sijaan rakentamista ohjaa usein yksityinen ahneus.

Enontekiön kunta ja Käsivarren maa-alueen pääasiallisimmat hallinnoijat ovat Metsähallitus ja Metsäntutkimuslaitos. Ohjaamalla kaavoitusta kestävän kehityksen ja luontoa kunnioittavaan suuntaan, riidatonta rakennusmaata on vielä runsaasti löydettävissä Kilpisjärvelläkin. Tutkijoiden ja riippumattoman yliopistolaitoksen velvoitteena on yhteiskuntakriittinen tarkastelu ja viimeisimmän tutkimustiedon välittäminen. (Järvinen & Lahti, 2004)

Kilpisjärven kartat

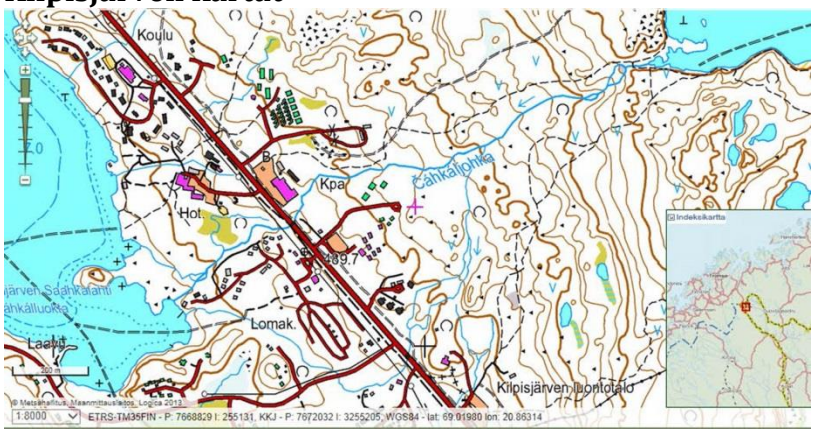

Kuva 1a. Kilpisjärvi. (Retkikartta 2013)

Kuva 1b. Kilpisjärvi. (Retkikartta 2013)

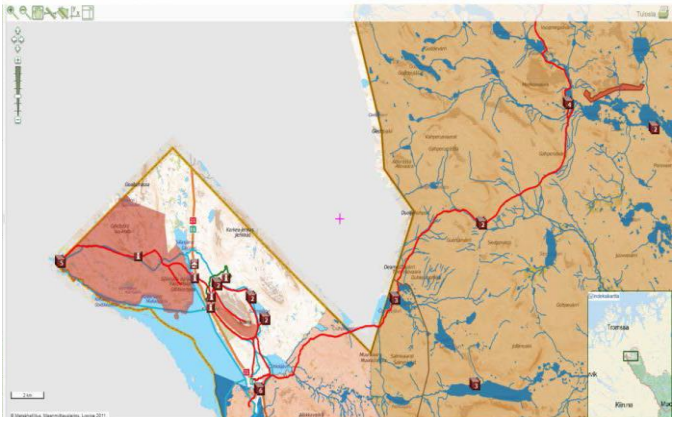

Kuva 2a. Kilpisjärven retkeilyreittejä

(Retkikartta 2013)

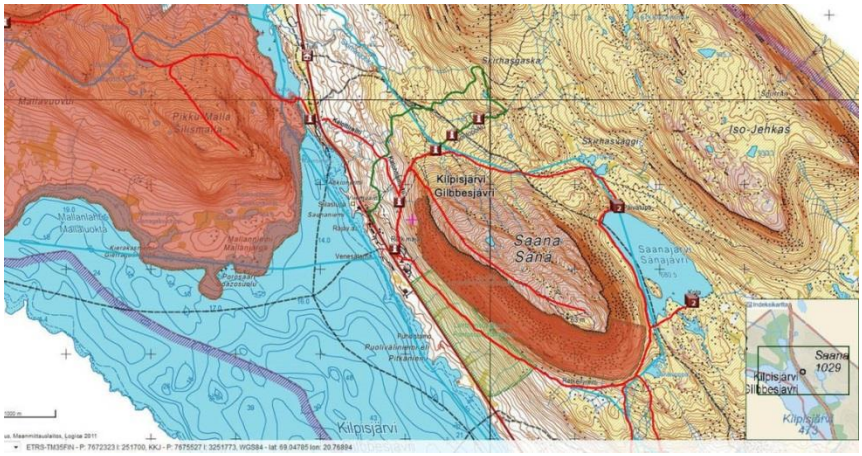

Kuva 2b. Kilpisjärven retkeilyreittejä

(Retkikartta 2013)

Kuvat 2a. ja 2b. Kilpisjärven sijainti ja merkittyjä retkeilyreittejä kartalla.

4.1.1 Saamelaisalueen erityisyys

Kilpisjärven sosioekonominen rakenne ja käsivarren alueen elinkeinot: Yleisesti ottaen kaupunkilaistuminen yleistyy tulevaisuudessa ja on vaikea sanoa kuinka Kilpisjärven kohdalla asukasluku kehittyy. Mutta oletettavasti matkailu ja turistimäärät saattavat lisääntyä koska luontomatkailu ja Kilpisjärven luonto ovat erikoisia.

Kilpisjärvellä asui vuonna 2007 yhteensä 115 vakituista asukasta, eli noin kuusi prosenttia koko Enontekiön kunnan väestöstä (1 939 vakituista asukasta). Väestön ikärakenteen luokittelussa on tukeuduttu Tilastokeskuksen Ruututietokannan luokitteluun, kuitenkin joitakin luokkia yhdistäen. Kilpisjärvellä yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä oli vuonna 2007 ainoastaan kolme prosenttia, mikä on huomattavan vähän verrattuna kunnan, maakunnan ja koko maan lukuihin. Sen sijaan 0–17-vuotiaiden sekä 45–65-vuotiaiden osuus oli selvästi suurempi ja 18–24-vuotiaiden vastaavasti pienempi. Vuonna 1985 Kilpisjärvellä oli Urposen ja Vesterisen (1986: 31- 36) mukaan henkikirjojen perusteella yhteensä 105 asukasta. Yli 65-vuotiaiden osuus oli jo tuolloin hyvin pieni, vain (2 %). Suurimpana erona nykytilanteeseen on se, että

vuonna 1985 Kilpisjärvellä ei ollut käytännössä lainkaan 11- 19-vuotiaita lapsia, sillä peruskoulun ala-aste perustettiin kylään. (Kilpisjärvi Notes 23. 2010)

Saamelaiset nähdään heidän itseymmärryksensä mukaisesti yhtenä kansana: ”*Me saamelaiset olemme yksi kansa eivätkä valtakuntien rajat saa murtaa kansamme yhteyttä, meillä on oma historiamme ja perinteemme, oma kulttuurimme ja oma kielemme”.*
(Seurujärvi- Kari, Halinen & Pulkkinen 2012, 9)

Kirjassa Saametutkimus tänään Seutujärvi- Kari kirjoittaa toisen maailman sodan jälkeisestä ajasta, jota on leimannut globalisaatio, joka on koskenut niin kaikkea inhimillistä toimintaa, taloutta ja teknologiaa, informaatiota ja kulttuuria, kuin itse ihmisten liikkumista. Tämä on johtanut kaikkialla nopeisiin ja joskus voimakkaisiin sosiaalisiin ja kulttuurillisiin muutoksiin, mikä on herättänyt reaktioita. Maailmaan on syntynyt kaksi vastakkaista suuntausta, yhtäältä moderni homogenisoituminen ja toisaalta postmoderni etninen ja kulttuurillinen fragmentoituminen. 1970- ja 1980 luvulla globalisoitumisen vastatrendinä perustettiin paikallisia ja etnisiä kulttuureja puolustavia ja edistäviä kansanliikkeitä ja verkostoja yhteiskunnassamme. Tämä on Seurujärvi- Karin mukaan johtanut sekä etnisen tietoisuuden nousuun sekä urbaaniin alakulttuuristumiseen alkuperäiskansojen parissa. (Seurujärvi- Kari, Halinen, & Pulkkinen 2012, 10)

Saamelaisten vuorovaikutushistoria: Siinä määrin kuin saamelaisten varhaishistoriaa on mahdollista selvittää, he näyttävät olleen tiiviissä kontaktissa ympäristössä muiden sosiaalisten tai etnisten ryhmien kanssa, ja kävivät heidän kanssaan vaihtokauppaa. Yhteydet ja vuorovaikutus näyttivät jopa oleellisilta siinä, miten saamelaisten etninen identiteetti rakentui. Prosessi alkoi jo toisen vuosituhannen keskivaiheilla ekr. ja jatkui aina ajanlaskuun saakka. Viimeisellä vuosituhannella ennen ajanlaskun alkua eräät pohjoisen Fennoskandian rannikkoalueiden oletettavasti heterogeeniset metsästäjä-keräilijä- yhteisöt siirtyivät vähitellen maatalouteen. Sisämaassa ja kaikkein pohjoisimmilla alueilla metsästäjä-keräilijät sen sijaan säilyttivät perinteisen metsästys elinkeinonsa ja kehittivät sitä. Samaan aikaan he loivat suhteita kaakon suuntaan, metallia tuottaviin yhteisöihin. Tämä taloudellisen ja yhteiskunnallisen dualismin sarastus osoittautui ratkaisevaksi pohjoisen Fennosskandian myöhemmän kulttuurisen ja etnisen eriytymisen kannalta. (Seurujärvi- Kari, 2012, 178- 179) Kirjassa Saamenmaa Mustonen toteaa ”*saamelaisyhteisöjen hajoamisesta ja että heidän elinkeinot ovat ahtaammalla, kuin koskaan aikaisemmin”*. (Mustonen 2012, 261)

Saamelaisten elinkeinot kalastuksen ja keräilyn lisäksi on porojen laiduntaminen. Saamelaiset ja saamelaisuus merkitsee ekologin näkökulmasta ihmisen ja luonnon sujuvaa yhteistä työtä vaativissa, karuissa ja kylmissä olosuhteissa. (Seurujärvi- Kari 2012, 69) **Saamealueen ongelmat** ovat porotalouden ja metsätalouden suhde: Maankäyttöongelmat, koska ne haittaavat toisiaan. Matkailu, voimalaitostalous, kaivostoiminta, luonnonsuojelu kilpailevat samoista maa-alueista ja yhteiskunnan tuista kuin porotalous. Laidunten kantokyky on ylitetty monin paikoin: Poromäärät vähenevät ilman lisäruokintaa ja tunturiluonnon monimuotoisuus on laskenut. Poronhoitoalueen lisäruokinnan lisääminen ei ole taloudellista. Lupon häviäinen: ilman saasteet ja metsätalous. Laidunkierrosta huolehtiminen: talvilaidunten määrä ja laatu määräävät elinkeinon kannattavuuden. Motorisoituminen: Jäkälään perustuvan elinkeinon tuotto ei riitä kattamaan konehankintoja. Peto- ongelma: Ekologinen ja imago- ongelma, voi vaikeuttaa lihan markkinointia. (Seurujärvi- Kari 2012, 74)

Huoli luontosidonnaisesta kulttuurin säilymisestä: Siidoista kyliin, Luontosidonnainen Saamelaiskulttuuri ja sen muuttuminen kirjassa: Pennanen ja Näkkäläjärvi toteavat länsimaisen yleiskulttuurin kahdesta vastakkain kulkevasta suunnasta. Kansainvälisesti tarkasteltuna kulttuurit yhdistyvät rakenteellisesti, kun taas kansallisesti tarkasteltuna tiedostetaan omaan identiteettiin liittyvä etnisyys, joka erottaa oman yhteisöllisen sidosryhmän muista. Etnisyys tarkoittaa lähinnä visuaaliset ja materiaaliset tunnusmerkit, kuten puvut, käsityöt, esineet, puhe. Identiteetti muodostuu subjektiivisena yksilön kuvana omasta itsestään, kun taas objektiivinen kuva syntyy sopusointuna muiden kanssa, hänestä muodostamien käsitysten kanssa. Sosiaalinen identiteetti luo yhteenkuuluvuuden tunteen. Saamelaisilla elinkeinolliskulttuurinen tausta pohjautuu erilaisiin pyyntielinkeinoihin ja poronhoitoon.
Nykypäivänä on selvää, että huoli luontosidonnaisen kulttuurin säilymisestä sirkumpolaarisella vyöhykkeellä lisääntyy ja varsinkin heidän etnisen identiteetin kestämisestä ja jatkumisesta jälkipolville ollaan huolissaan valtakulttuurin pohjoisen marginaalialueen luonnonvarojen tehohyödyntämisen vuoksi. (Pennanen & Näkkäläjärvi 2000, 19)

Kirjassa Siidoista kyliin, Pennanen toteaa ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta Saamelaiskulttuurin lähtökohtana, jossa **Saamelaisen silmin on kolme painopistealuetta**: kulttuuria kehystävä luonto, yksilöä ympäröivä yhteisö ja vuorovaikutusjärjestelmä sekä Saamelaisten suhde valtakulttuuriin. (Pennanen 2000, 19) **Kantasaamea puhuvia on** kirjan mukaan noin 17000, joissa eri Saamenkielenvariaatioita ryhmien mukaan on kymmenen ja

joista osa kielistä on häviämässä kokonaan. Eli Saamelaiskulttuuri on jostain syystä osittain murentunut suhteessa valtaväestöön. Saamelaisten varhaiset selviytymisen ehdot ovat olleet kalastus, metsästys ja keräily, kuten tavanomainen kalastus jäänalainen kalastus, metsästys, pulmusten pyynnit, marjastus. (Pennanen & Näkkäläjärvi 2000, 56)

Saamelaisten jääkauden jälkeinen sopeutuminen lumeen ja kylmyyteen on kehittänyt heidän kulttuuria hankalien olosuhteiden kekseliäinä selviytyjinä. Kalastus ja metsästys ovat määränneet ennen Saamelaisten elämänrytmiä ja asuinpaikkoja. (Klemetti & Näkkäläjärvi 2000, 28- 29)

Siita eli lapinkylä, (Saamenkielellä Siida), Suomensukuinen sana Hiisi (metsänhaltija), on ollut aiemmin pyhä paikka. Siitoja on muodostettu metsästyksen ja kalastuksen organisoimiseksi. Siitojen uskotaan periytyneen kivikaudelta asti, tai ainakin varhaismetallikaudelta. Siidat ovat Saamelaisyhteisöjä, joiden jäsenillä oli yhteiset elinkeinot ja alueet. Alue rajoittui muiden siitojen alueisiin. Siitaan kuuluin noin 50- 500 henkilöä, niiden muodostuessa ydinperheistä ja sukulaisista. Siitan Avioitumissääntö on ollut yleistä naapurisiitan jäsenen kanssa. Siitojen ja yhteisöjen erot ovat voineet olla suuria. Talvikyläpaikat taas ovat yleensä vaihtuneet 20- 40 vuoden välein polttopuiden tai laidunporojen ravintona käyttämän jäkälän loppumisen vuoksi. Talvikyläpaikoissa on vietetty enemmän Saamelaisten yhteiskunnallista ja sosiaalista elämää, kuten leikkejä, seurustelua ja häitä. (Klemetti & Näkkäläjärvi 2000, 138)

Pulkkinen mainitsee saametutkimus tänään kirjassa että Saamelaista **uskomusperinnettä** on leimannut pyyntikulttuuri, koska kala ja liha ovat muodostaneet pääasiallisen ravinnon, on eläinkunta ollut hyvin keskeisessä asemassa myös uskomusmaailmassa. Saamelaisilla tyypillisesti pyyntikulttuuriin kuuluva shamanismi vaihtui magian harjoittamiseksi ja tietäjälaitokseksi vasta ulkoisesta pakosta, kun huomiota herättäneet shamanistiset elementit kriminalisoitiin.
Maan viljelyskulttuurille ominaista vainajakulttia saamelaisilla ei koskaan ollut, vaan suhde vainajiin on ollut kristillistymiseen asti pyyntikulttuurien mentaliteettien mukainen. (Pulkkinen 2012, 209)

Saamelainen luontosuhde

On arveltu että saamelaisten maailmankuva ja uskomusmaailma on saattanut ennen kristillisen lähetystyön vaikutusta. Kristilliset vaikutteet tihkuivat saamelaisten pariin jo hyvin varhaisista ajoista alkaen, kauan ennen kristillistä lähetystyötä. Tämä keskiaikainen vaikutus jäi kuitenkin pintatasolle joka näkyy monien tuonpuoleisen olentojen nimissä ja noitarumpujen pinnoille maalatuissa symboleissa. Muinaisen maailmankuvan hahmottamisessa voi käyttää apuna etnografisia vertailumateriaaleja. Uskontoekologisen paradigman puitteissa ajatellaan, että samankaltaisissa luonnonolosuhteissa kansanuskot muodostuivat toisiaan muistuttaviksi ja lisäksi uralilaisessa kulttuuripiirissä on oletettu myös tietyn kielellis-kulttuurisen jatkuvuuden. Saamelaiset mytologiset olennot ja muinaiseen maailmankuvaan kuuluvat ilmiöt toimivat nykyään sadunkerronnan aineksina ja etnisen revilisaation myötä niistä on usein tullut tärkeitä kulttuurisia symboleita.
(Seurujärvi- Kari 2012, 209)

Kosmologia Käsitys: ”*Mielikuviin syklisesti luotavasta ja tuhoutuvasta maailmasta. Saamelaismaailman synty ja eeppiset tarinat*”. **Kosmografia maailmankuva**: Saamelaisilla on hyvin tarkka kuva maailmasta jossa he ovat eläneet, joka heijastuu rumpu kalvojen kuvioista. Itäisemmät segmenttijakoiset rummut antavat hyvin selkeät kuvan kolmikerroksisesta maailmasta, jossa kerrosten välillä on raot joista shamaanin sielu mahtuu kulkemaan. Kolmikerroksinen maailmankuva ilmenee myöskin läntisestä aurinkokeskeisistä rummuista, joita luetaan vastapäivään alkaen ylhäältä ylisestä maailmasta ja päättyen usein eräänlaisen seinän erottamaan aliseen maailmaan. Oli siis jumalten ylinen maailma, ihmisten ja maanpinnan välittömässä läheisyydessä elävien erilaisten olentojen ”*keskinen maailma”* ja ”*alinen”*, vainajien ja pimeitten henkien maailma. ”*Keskisessä maailmassa tämän- ja tuonpuoleinen”* läpäisivät toisensa eli myös ”*keskinen maailma sisälsi hyvin paljon tuonpuoleisuutta”*. Kaikilla suomalais- ugrilaisilla kansoilla taivaankantta näyttää kannatelleen maailman patsas tai maailman puu. Myös saamelaiset tunsivat maailmanpatsaan joka päättyi pohjan tähteen (boahjena`sti), maailman tappiin, jonka ympäri universumi näytti kiertävän. Vaikka saamelaisten kosmografia on ollut korostetun vertikaalinen, ovat he tunteneet myös maailman laidalle kauas etelään sijoittuneen lämpimän ja onnellisen maan (Barbmun). Tämä on saamelainen lintukoto, jonne muuttolinnut talveksi matkasivat. (Seurujärvi- Kari, 2012, 210- 212)

Maailmanlopun eli eskatologian osalta saamelaiset tunsivat kaksi mahdollisuutta, joista molemmat edustivat astraalimytologiaa. Maailma saattaa tuhoutua kosmisessa tähtien sodassa,

jossa pohjantähti ja samalla koko maailmanpatsas lopulta ammutaan alas. Arcturus eli ajomiehen (bootes), tähdistön alfatähti kuviteltiin taivaalliseksi metsästäjäksi, joka ilmeisesti, ajomiehen beta-, gamma-, ja delta-tähtien muodostamalla jousella ampuu pohjantähteä. Tämän pelottavan vision torjumiseksi läntiset saamelaiset ovat vahvistaneet maailmanjärjestystä kerran vuodessa pystytetyllä kulttisella maailmanpatsaalla. Käytännössä kulttipatsas oli koivunkanto tai koivupölkky. Vaihtoehtoisesti on sanottu on sanottu että maailmanloppu tulee, kun samoin tähtitaivaalle sijoittuvassa draamassa myyttiset metsästäjät, gältäbärhit, (auringonpojan ja jättiläisen tyttärenpojan, gällänpojat), saavat ammutuksi tähtikuvioista muodostuvan alkuhirven. (Seurujärvi- Kari 2012, 212)

Saamelaisten varsinaiset kosmologiset myytit ovat vähäisiä, mutta heillä on hyvin vahva saamenkansan ja sen elinkeinojen alkua koskeva, **aurinkoon liittyvä mytologia**. Nämä myytit on koodattu pitkiin eeppisiin jaksoihin, joista tunnetuin on ”*Päivänpojan kosiomatka jättiläisten maahan”*. Tämän eeppisen joiun julkaisi ensimmäisenä Anders Fjellner (1795-1876) ruotsalainen saamelaissyntyinen pappi ja saamelaisen kansanperinteen kerääjä. Joiku kertoo siitä, kuinka Päivän, (auringon) poika lähtee purjehtimaan kohti jättiläisten maata, joka sijaitsee jossakin kaukana pohjoisessa ”*tuollapuolen pohjantähden, kuun ja päivän länsipuolta*”. Monien seikkailujen jälkeen poika tuo tuliaisinaan jättiläisen tyttären, jonka kanssa hän solmii avioliiton. Nämä olivat ensimmäinen saamelainen sukupolvi.

Tältä pohjalta **Auringon lapsista (Beavvi mänät) on tullut saamelaisten suosittu epiteetti**. Gällänpojilla oli myös kulttuurieeposten rooli siksi, koska heitä pidettiin suksien keksijänä. Kuoltuaan he pääsivät taivaalle tähdiksi, joilla on eskatologisissa lopputapahtumissa edellä todettu rooli. Myytin tarinat kertovat edelleen, että Aurinko oli tyytyväinen avioliittoon ja antoi paliskunnalle ensimmäisen peuralauman ikään kuin myötäjäisiksi. Samoin Aurinko opetti poikansa metsästämään peuroja. Fjellnerillä on myös osittain suorasanainen kertomussikermä Auringon tyttärestä Njáveseatnistä ja kuun tyttärestä Ahceseatnistä. **Tarina alkaa lyhyellä kuvauksella kultaisesta ajasta**, jolloin ihmisillä oli kaikkea, maitoa, kalanlihaa ja mätiä joita he saivat tekemättä mitään. Mutta heidän onni rikkoutui eräänlaiseen syntiin lankeemukseen sillä, ihmiset alkoivat tappaa toisiaan. (Seurujärvi- Kari 2012 213- 214)

Sankarit nimeltä NjaÂvvis avioitui Auringon tyttären Njávesèatnin kanssa ja Attjis kuun tyttären Àhceseatnin kanssa. Kummankin odottaessa lasta heidän miehensä murhattiin. Tämän

vuoksi ihmiset kesyttivät peurat, Auringon lahjan ja aloittivat näin poronhoidon. Edellinen sai pojan ja jälkimmäinen tyttären. Àhceseatni onnistui huijaamaan pojan itselleen. Aikuiseksi vartuttuaan Âhceseatnin kasvattipoika osuu oikean äitinsä kodalle ja saa selville asioidensa oikean laidan. Poika tappaa kasvatusäitinsä, jonka ruumiista ja porokarjasta tulee hänen kuoltuaan sammakoita, rupikonnia sekä erilaisia vahinkoeläimiä. (Seurujärvi- Kari 2012, 214) Tarinoilla saattaa olla yhteinen lähtökohta, mahdollisesti Njáveseatnin poika on juuri jättiläisen tyttären nainut auringon poika. Toisaalta Àhceseatni on siis kuun tytär, ja kuulla on erityis suhde myös saamelaisten tuntemaan hirviöhahmoon, Stálluun. Aurinko ja kuu sekä vastaavasti ihminen ja Stállu muodostavat siis eräänlaiset myyttiset polariteetit. (Seurujärvi- Kari 2012, 214)

Saamelaisilla muinaisuskonto perustui muiden tapaan luonnon palvontaan. Jumalolennot olivat luonnonhaltioita, kuten veden, tuulen, ukkosen, pyynnin- ja auringonjumala. Luonnonuskonnossa Saamelaiset kokivat maailmansa yhteyden tämän ja tuonpuoleisen välillä. Heidän maailmansa rakentui ”*kolmikeskeisyyteen, yliseen, keskiseen ja alisen maailman mukaan. Saamelaisten luontouskonnossa, uskonnollisella johtajalla, noidalla oli taito liikkua eläimen hahmossa tiedottoman tilan, transsin aikana eri maailmojen välillä”*. Noin 1000-luvulta lähtien kristillinen ja katolinen kirkko alkoi vaikuttaa saamelaisalueilla. (Klemetti & Näkkäläjärvi 2000, 218- 219)

Lapin vanhakantainen luontosidonnainen kansanuskonto ja mytologia muodostivat oivan maaperän uskonnollisille hurmosluonteisille liikkeille. Merkittävin herätysliike syntyi 1800-luvun alkupuolella, jolloin Lars Levi Laestadius (1800- 1860), äitinsä puolelta Saamelainen, koi herätyksen Saamelaismytologiaa koskevaa tutkimusta tehdessään. Laestadius kehitti kotalapiksi kutsutun Suomen kirjakielen, jonka avulla katekeetat tekivät herätystyötä. Lestadiolainen herätysliike korosti syvän uskonnollisuuden lisäksi, terveitä, raittiita, ja pietiittisiä elämäntapoja. Liike alkoi Karesuvannosta, jossa Laestadius oli kirkkoherrana vuosina 1826- 1849 välisenä aikana. Ruotsin katolisen uskonnon vastapainona oli tuolloin myös venäjän kreikkalaiskatolinen ja ortodoksinen kirkko, joka alkoi varhain käännyttää venäjän alueen, Petsamon ja Kuolan Saamelaisia. Kolttien kastaminen oli alkanut noin 1400-luvulla. Saamelaisten luonnonuskonnon jumalat saivat nimet raamatun pyhimysten mukaan. (Klemetti & Näkkäläjärvi 2000, 219)

Luonnonläheisyys uskonnon perustana: Saamelaisten perinteinen uskonto ja maailmankuva ovat perustuneet tiedollisesti ja tunnemaailman puolesta ihmisen ja luonnon väliseen suhteeseen, koska Saamelaisten toimeentuloresurssien lisäksi suhteeseen luonnon ja ihmisen välillä ovat vaikuttaneet fyysinen ja henkinen kokonaisuus. Luonto on Saamelaisen koti, elämäntapa, etnohistoria ja tulevaisuus. Heidän luonnon käyttö perustuu yhä arvoihin, jotka ovat heille luonteenomaisia. Saamelaisten kosmologiassa eli maailman synnyssä selittyvät käsitykset kolmesta tasosta. Heidän kosmologian keskeisiä hahmoja ovat aurinko, joka yhdistetään hedelmällisyyteen ja joka esiintyy miehen hahmossa. Ukkosen jumalaan, joka on sään ja hyvinvoinnin jumala. Sekä tuuleen, tuulimieheen, joka on tunturi ja porosaamelaisten keskuudessa vaikuttanut porojen liikehdintään. (Klemetti & Näkkäläjärvi 2000, 221- 222)

Saamelaisten luonnonhenget heidän uskomusten mukaan eivät olleet näkymättömiä vaan eläviä olentoja jotka elivät muiden eläimien tavoin. Pyyntionnen vaikuttamiseksi ja seitajumalan palvomisen vuoksi Saamelaisyhteisö perustivat palvontapaikkoja. Palvomalla he pyysivät luonnonvoimaa toteutumaan halutulla tavalla toivotun saaliin saamisessa. (Klemetti & Näkkäläjärvi 2000, 224)

Seitojen uhrit perustuivat Saamelaisilla elinkeinoon, kuten kalastajilla uhrit olivat kala ja peuranpyytäjillä peura kun taas poronpyytäjät uhrasivat seitalle poroja. Uhrausta ennen rituaaliin kuului neuvottelu seitan kanssa, jossa tiedusteltiin otollista pyyntimatkaa. Seita saatettiin tuhota tai hylätä, ellei seita pitänyt lupaustaan saaliin saamisessa. Seidat sijaitsivat Saamelaisten pyhissä paikoissa ja ne koettiin olennoiksi, jonka kanssa kommunikoitiin ja tehtiin sopimuksia. Seidat ovat olleet toimivia subjekteja ja osa Saamelaisten sosiaalista verkostoa. Seitaa on kuvannut seitakivi, jossa on jonkin eläimen tai yleisempinä ihmisen kasvo. Intersubjektiivisen käsityksen mukaan Saamelaisilla kivi on saanut elämän ja alkanut elämään. (Snellman, Lehtola & Piela 2012, 83- 88)

Pulkkinen määrittelee **shamanismia** Saametutkimus tänään kirjassa: ”*shamanismi on yhteisön legitimoima, henkien valtuuttama ja inspiroima, tarvittaessa transsitilassa sielunmatkoja suorittava aktiivinen välittäjä ihmisten ja tuonpuoleisen välillä”*. (Seurujärvi- Kari 2011, 246) Shamaanin tehtävä oli siis toimia välittäjänä tämän- ja tuonpuoleisen välillä. Kriisitilanteissa hän pyrki palauttamaan alkuperäisen ja ideaalin kosmoksen tilan. Hyvään ja toimivaan maailmanjärjestykseen kuului, että ihmiset elivät terveinä, että toimeentulo oli riittävä ja että elävien ja vainajien reviirit pysyivät riittävän erillään. ”*Saamelainen shamaani tunnettiin*

nimellä Saamelaisnoita, samaani, eli noaidi ja häntä edustaneet henget nimellä saiva". (Seurujärvi- Kari, 2011, 246- 247)

Muutokset vaikuttavat ihmisen kokemusten arviointiin: Saamenmaa kirjassa kerrotaan paikan menetyksestä ja erilaisista muutoksista ihmisen elämässä. Suuret muutokset saavat ihmisen arvioimaan uudelleen mennyttä aikaa. Kaipuun ja koti- ikävän tunne voivat olla syitä pohtia mennyttä aikaa. Kysymys sosiaalisesta, maantieteellisestä tai elämänvaiheeseen kuuluvasta muutoksesta vaikuttavat ihmisen käsityksen muodostumiseen hänen omasta identiteetistä ja ajattelusta siihen, mitä aiemmin on tapahtunut ja miten mennyt vaikuttaa tulevaan. (Snellman, Lehtola, & Piela 2012, 53)

Menneisyyden rekonstruointi on vaikeaa, sillä muistot yleensä muuttuvat, vääristyvät ja unohtuvat, ja niitä valikoidaan ja muokataan uudelleen. Yhteisölliset menneisyyden tulkinnat muodostuvat yhdessä koetusta elämästä, mutta ihmiset voivat muistaa myös tapahtumia, joita eivät ole kokeneet itse tai havainneet. Muistot ovat episodisia välähdyksiä elämän eri tapahtumista. (Snellman, Lehtola, & Piela 2012, 54)

Intersubjektiivisuus yksinkertaisimmillaan on ihmisten kykyä ymmärtää toisiaan, jossa jaamme kielen, sanoman ja elekielen. Fenomenologinen filosofia on kuitenkin nostanut esiin myös intersubjektiivisuuteen liittyvän ajatuksen maailmasta, jonka jaamme muiden subjektien kanssa. Koemme muut henkilöt subjekteina ja toimijoina, emme vain oman toimintamme kohteina. Maailma ympärillämme ei ole vain sinun tai minun, vaan se on yhteisesti koettu. Käsityksemme toisista subjekteina pohjautuu aistihavaintojen kautta vuorovaikutukseen toisen kanssa. (Snellman, H, Lehtola, V-P, & Piela, U 2012, 81- 82.)

Sain joulukuussa 2012 Leena Valkeapäältä sähköpostitse tiedot henkilöstä, joka suostui haastatteluuni Kilpisjärven teoksen ideointiin. Haastateltava henkilö halusi pysyä anonyyminä. (Valkeapää to Ryynänen 2012) Kysymykseni taidekäsityön merkityksestä saamelaiskulttuurin edustajalle oli projektini lisäkysymys jolla halusin pohtia identiteetti ja taidekäsityöläisyyden merkityksiä. Sitä kautta hain myös taiteellisia vaikutteita tai inspiraation lähteitä mahdolliseen teoksen ideointiin.

4.2 Teoksen suunnitteluprosessi

Teoksen suunnitteluprosessi luvussa kuvaan prosessia kuinka Kilpisjärven teos ehdotus syntyy ja kuinka toimintatutkimukseni on edennyt alkuvaiheesta lopulliseen teokseen.

4.2.1 Kissankellolaavu

Ensimmäinen projekti-ideani oli nimeltään Kissankello laavu jota esittelen lyhyesti. Kissankello laavu idea syntyi Kilpisjärven paikkatutkimuksen yhteydessä jo alkuvaiheessa. Kissankellolaavu nimenä tuli mieleeni kissankellokukan muodosta, joka on kotamainen sivuprofiililtaan. Kissankelloa esiintyy Kilpisjärvellä ja muotoa olisi mielestäni helppo hyödyntää ja mukailla laavuprojektissa.

Projektin taustalla on Lapin Yliopiston koordinoima Pohjoinen etnografia hanke. Pohjoinen etnografia osuudessa toteutetaan oppilaitosten yhteistyönä kaksi pilottia, jotka ovat Käsivarren kenttätyömatka ja vanhojen valokuvien keruu Tornionlaaksossa. Ideana Pohjoinen etnografia hankkeessa on tuottaa uudenlaista matkailumarkkinointia erilaisten Internet-sovellusten (kuten google maps) kautta. Internettiin rakennetaan alustoja, joissa paikkaan voi tutustua monitasoisesti.
Pohjoinen etnografia, kuten vanhat valokuvat ja tarinat, sekä uudet valokuvat ja vaelluspäiväkirjat koostetaan Internetissä olevaan yhteiseen sovellukseen. (Honka 2011)

Oman projektin idea on laavun rakentaminen Kilpisjärvellä sijaitsevan retkeilyreitin varrelle. Laavu rakennetaan mahdollisesti paikallisten asukkaiden ja yrittäjien yhteistyönä. Ruokailupaikka ja yösija eri rakennelmia, jotta yöpyvien ja ohikulkijoiden tarve esimerkiksi ruuan valmistamiseen onnistuu häiritsemättä toisia. Lisäksi laavun läheisyyteen voisi mahdollisesti tehdä erilaista pienimuotoista ympäristötaidetta siellä vieraillessa tai mahdollisesti yhden taiteilijan tekemänä työnä.
Kilpisjärven suuntaan kohdistuvan projektin isoin osa on vaellusmatka elokuussa viikolla 32/ 2012. Siihen osallistuu yliopiston opettajia ja opiskelijoita erilaisissa tehtävissä, kuten valokuvaus, taiteelliset produktiot, dokumentointi.

Kissankello projektin yhteys tutkimukseen: Projekti liittyy osana Lapin Yliopistossa tehtävää gradua, joka on tutkimus tulevaisuuden palveluyrittäjyydestä. Tutkimus on tarkoitus

tehdä tutkivan taiteilijan näkökulmasta. Gradun kysymykset ovat, kuinka taiteilija voi yhteistyössä, eri toimijoiden kanssa vaikuttaa luonnonsuojelualueiden läheisyydessä toimivien yritysten palveluiden kehittämiseen kestävänkehityksen keinoin. Yrittäjyydeltä vaaditaan tulevaisuudessa enemmän ekologisuutta, joka vaikuttaa kilpailuun kaikilla osa-alueilla. Voiko kestäväkehitys olla mahdollisuus yrityksille tulevaisuudessa? Kuinka taide toteutetaan eri yhteistyötahojen kanssa hankkeisiin ja projekteihin.

Kissankello laavun muuttaminen Pohjansiilikäs projektiksi: Projekti muuttui sähköpostissa käymien keskusteluiden vuoksi monista eri syistä. Kilpisjärven asukkaat erityisesti porosaamelaiset, eivät kannata Kilpisjärvelle tehtyjä ylimääräisiä rakennelmia, joihin laavut ja kodatkin lasketaan. (Valkeapää 2011) Maankäyttöoikeudet ovat rajalliset Kilpisjärvellä, erityisen luonnon vuoksi. Kilpisjärvelle tehdyssä paikkakartoituksessa sijoituspaikaksi varmistui Kilpisjärven Tsahkaljärven eteläranta. Myös sähköpostihaastatteluissa ilmeni paikallisten mielestä laavujen sijoituspaikaksi Tsahkaljärven eteläranta. Tsahkaljärvi on Suomen Metsähallituksen maita, joka ei ollut kiinnostunut yhteistyöstä laavuprojektissa kyseiselle alueelle. Taideprojektina Pohjansiilikäs- taukopaikka on parempi vaihtoehto kuin Kissankellolaavu, koska Pohjansiilikäs- taukopaikassa on mukana ympäristötaiteelle mahdollisuus toteuttaa ja levähdyspaikka kestävänkehityksen arvojen mukaan. Kissankellolaavussa ilmeni myös rakennusmateriaalien kuljetusongelma pitkän etäisyyden vuoksi Kilpisjärvelle. Lisäksi osa haastatelluista eivät mieltäneet kelopuuta Kilpisjärven paikalliseksi materiaaliksi. Pohjansiilikäs- taukopaikassa kuljetusongelmia ei tulisi, koska muutaman puuntaimen kuljettaminen ei ole vaivalloista ja tulisijaan ja istuimiin käytettäisiin Kilpisjärven paikallista kiveä.

4.2.2 Vuoropuhelut paikallisten kanssa

Luvussa vuoropuhelua teoksen muodosta, materiaalista, sijoituspaikasta ja merkityksistä eri yhteisöjen kanssa.

4.2.2.1 Saamelaisedustajan haastattelu

En saanut vastauksia Saamelaisedustajalta sähköpostin kautta kyselyyn millainen muodoltaan tai materiaaliltaan Kilpisjärvelle suuntautuva taideteos voisi olla? Ongelmalliseksi tuli viestintä yhteisön kanssa joka vaatisi suunnittelupalaverien pitämisen.

2a. Esitys teoksesta sähköpostitse ja hahmotelmin:

Maataideteos jossa sijoituskohteita olisi monitoimitalon pihaan, kylän eteläpäähän tulevalle kunnallistekniikkalinjalle, tai jonkin koulun tai julkisen tilan pihaan. Paikka, kuten teoksen toteutuskaan ei ole varmistunut vielä ja kyseessä on ehdotus ympäristötaideteoksesta, joka on suunniteltu yhteisö ja paikkatutkimuksen avulla.

Teoksessa on suunnitelmani mukaan tarkoitus asettaa paikallisia liuskekiviä joihin tulee sammalpeite ja ympärille istutuksia kuten hahmotelmassa on kuvattu. Perhosen mallinen teos voi sijaita esimerkiksi osittain rinteessä ja sen läpi kulkee polku. istuimet olisi tarkoitus tehdä koivusta, mikä on myös paikallinen puulaji, mutta en ole vielä ehtinyt tehdä siitä tarkempia kuvia tai suunnitelmia. Pohjansiilikäs perhonen kuvastaa minulle Kilpisjärven luontoa ja sen erityisyyttä Suomen ja Euroopan mittapuussa, kuten myös paikallinen liuskekivi ja sammaletkin, jotka muuttavat väriä syksyn saapuessa. Istutukset voivat vaihdella tarpeen tullen vuosittain ja hoidettavuus määräytyy sen mukaan mitä kivillä rajatulle alueelle istutetaan.

Tulkinta kirjallisuus lähteiden avulla

En saanut saamelaisedustajalta kommenttia liittyen projektiini, joten käytän tulkinnassa teoriakirjallisuutta apuna. Ympäristötaideteos kunnallistekniikkalinjalla on hyvin havaittavissa Käsivarrentietä ohi kulkiessa, joten sen vaikutukset ulottuvat ohikulkijoihin ja matkailijoihin. Jos teos toteutuisi Kilpisjärvellä Pulmusentien ja käsivarrentien risteykseen, sitä ei voisi olla huomaamatta. Teos voisi silloin olla osa Kilpisjärven kunnan palvelua esimerkiksi kuulumalla tai liittymällä jonkin luontoreitin yhteyteen.

Mitä yrittäjä voi tehdä jotta luonto säilyy ja samalla lapsille voi jättää tuottavan yrityksen, jolla on hyvä arvomaailma, ja tulevaisuuden visiot? Kuulostaa äkkiä mahdottomalta yhtälöltä jos ajattelee toiselta suunnalta, olisiko juuri luonnon vaaliminen ja markkinoinnin suuntaaminen? Yrittäjänä täytyy miettiä, mitä myyntiartikkelit ja palvelut ovat ja kenelle, jotta ympäristön säilyminen toteutuu. Kilpisjärven luonto on ainutlaatuinen ja luulen että moni siellä vierailevista turisteista ei tiedä sitä. Kyse on siis jonkin elämyksen tai palvelun kehittämisestä tietylle segmentille. Voiko Kilpisjärven luonto ja siitä koetut elämykset olla myyntiartikkeli turmelematta kulttuuria ja luontoa? Kulttuuri ja käsityöläisperinteet säilyvät, jos niille suodaan

siihen mahdollisuus ja oikeat puitteet. Taide on mielestäni hyvä keino luoda tunnelmaa ja ilmapiiriä tiloihin ja ympäristöön.

Nykyään puhutaan voimaannuttavasta taiteesta ja erilaisista taide- elämyksistä. Kaupungit tilaavat ympäristötaidetta ja erilaiset taideyhteisöt kehittävät taidetyöpajoja ja ympäristötaideprojekteja, joiden toteutukseen ja suunnitteluun kuka tahansa saattaa päästä osallistumaan. Yritykset voivat mielestäni esimerkiksi sijoittaa voittojaan tai pääomaansa taidealan yrityksiin ja teoksiin. Hyvin toteutettu teos voi olla turvallinen pitkän aikavälin sijoituskohde.

Kulttuuri ja yrittäjyys: Kulttuurin ensisijainen arvo on kulttuurissa itsessään. Kulttuuripalveluilla on taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset. Kokonaisvaikutus paljastuu monien kerroinvaikutusten summana. (Riukulehto 2001, 14- 15) **Toiseksi** ihmisten asuinpaikkana muuttopäätöksen perusteluun on usein erilaisten palvelujen ja myös kulttuuripalvelujen monipuolisuus. Ihmiset ovat sosiaalisia olentoja. (Riukulehto, 2001 14- 15) **Kolmanneksi** yksilön kokemat vaikutukset hyvinvointiin ja mielenterveyteen ovat suuret. Kulttuurin vaikutuksia tähän on vaikea mitata. Kulttuuri pitää meidät työkykyisinä, luovina, terveinä ja yhdistää omaa yhteisöämme ja kuulumista yhteiskuntaan. Kulttuuri edistää tutkimusten mukaan kilpailukykyä, parantaa tuottavuutta, työllisyyttä ja elvyttää matkailua. (Riukulehto 2001, 14- 15)

Mielestäni perinnekäsityöläisyys ei jatku usein sen toimeentulottomuuden vuoksi. Toisaalta ennen käsityö ja taidekäsityöt tehtiinkin oman perheen tarpeiden mukaan. Käsityöläisyyden tekeminen ammattimaisesti on usein kannattamatonta, joten jälkipolvi valitsee herkästi massaväestön perinteet ja työt saadakseen paremman hyväksynnän yhteiskunnassa työn ja opiskelun suhteen. On mielestäni tärkeää että Saamelaisalueiden ja yritysten kilpailukykyisyys kehittyy kestävän kehityksen puitteissa, jotta ihmisen ja luonnon hyvinvointi toteutuu tulevaisuudessa ja tämä projekti on vain yksi esimerkki kestävää kehitystä kannattavasta taiteesta.

Kulttuuri on prosessi jossa me uusinnamme itseämme, toinen toisiamme, maailmojamme ja ympärillä olevia symbolisia muotoja. Nykyään materiaalisten esineiden sijaan tuotetaan yhä enemmän merkkejä, jotka ovat jälkiteollisuutta tai erilaisia informaatiotuotteita, ja joilla on hyvin usein vain esteettinen ulottuvuus. Kulttuuri synnyttää paikallistunteen rakennetta, joilla

kaupungit ja eri paikat erottuvat kilpailussa ja johon vaikutamme omilla päätöksillämme. (Riukulehto 2001, 56, 80)

Rahan ja vallankäytön elämismaailma: Nykyisin kunnallisesti päätöksenteon argumentti on raha. Elämismaailma on kulttuurillisesti ja symbolisesti järjestynyt tulkintamallien varasto joka rakentuu kielen ja kulttuurin varaan. Elämismaailma liittää toisiinsa työn ja tuotannon, sekä kanssakäymisen ja kommunikaation. Elämismaailma on rajoittava horisontti, mutta myös resurssi. Fenomenologisessa mielessä talous, (raha) tai valtakoneisto, (valta) eivät laske perustaa yhdellekään elämismaailmalle vaan ne ovat lähinnä järjestäviä voimia. (Riukulehto, 2001, 84)

4.2.2.2 Yrittäjien palaute

Sain sähköpostipalautetta ainoastaan kahdelta yrittäjältä. Joista ei ollut apua projektin kehittämiseen toukokuuhun 2013 mennessä mikä mielestäni johtui yhteisten palaverien puuttumisesta.

Internetsivuilla
(http://www.enontekio.fi),(http://www.tosilappi.fi),(http://www.esitteemme.fi/enontekio).
Löytyy paljon tietoa Kilpisjärven yrittäjyydestä ja eri palveluista, josta ilmeni luontomatkailun olevan yksi tärkeistä elinkeinoista. Lisäksi on käynnistynyt Enontekiön kehittämisstrategian 2011- 2015 toimenpideohjelma, jonka hankkeilla parannetaan elinkeinojen toimintaympäristöä, yritysten kilpailukykyä, osaamista ja verkostoitumista. Kuten Destination Enontekiö- matkailun kehittämishanke jossa projektin lähtökohta ja tavoitteet liittyvät alueen saavutettavuuteen eli liikenneyhteyksien parantamiseen. Internetsivu. (Enontekiö.fi)

Palautteen tulkinta lähteiden avulla: Kuinka toteuttaa yrittäjän tavoite, eli tuottaa voittoa, mutta olla samalla hyvä sosiaalinen yhteisö ja ekologinen arvomaailmaltaan. Yrityksen on tuotettava voittoa ja kasvaa, koska muuten yritystoiminta lakkaa. Yritystä voisi kuvitella kehitettävän ihmisen hyvinvoinnin kannalta, eli työpaikan yhteisön hyvinvointia kehitetään, joka aiheuttaa uusia ideoita parantaa ihmisten, yhteisön ja sitä kautta yrityksen menestymistä. **Yrittäjyyden toimintamallit kehittyvät** ja tulevaisuudessa niiden suunnittelu ja toteutus saattaa vaatia uusia innovaatioita tavanomaisen yritystoiminnan lisäksi. Innovaatioita tarvitaan

yhteiskunnan yritysten ja yhteisöjen kehittämiseen. Innovaatio tarkoittaa jotain uuden käytännön tai idean luomista, jolloin sillä voidaan luoda uusia työmahdollisuuksia tai sillä voidaan yksinkertaistaa ja selkeyttää tulevaisuuteen liittyviä käytäntöjä. **Mielestäni kestävänkehityksen** taloudellisen ja ympäristön kehityksen aiheuttamat haasteet korostuvat tulevaisuuden yrittäjyydessä kuluttajien ekologisen ja yhteisöllisen ajattelutavan lisääntymisen myötä. Yrittäjien keskittyminen toimialaan tai palveluihin jotka kuormittavat tai muuttavat mahdollisimman vähän Kilpisjärven luontoa vaatii vain kekseliäisyyttä. Erilaisten taideyhteisöjen ja yksittäisten taiteilijoiden työllistymis- ja elinkeinomuodot ovat haasteellisia. Olisiko taiteen monialaisuus kokemuksen syystä, hyvä mahdollisuus työskennellä yrityksiin ja erilaisiin yhteisöihin kehittämään uusia innovaatioita ja antamaan oman näkökulman uusille parannuksille, toimintamalleille tai palveluille. Taiteen tekijät ovat usein monialaisia osaajia ja kokemukset eri aloilta ovat hyödyllisiä yhteisön kehittämisessä. Luultavasti taiteen mahdollistamia mahdollisuuksia ei yleisesti ymmärretä tai tiedosteta tarpeeksi, vaan esimerkiksi taidemaalaria pidetään usein vain kuvia tauluun maalaavana, eikä osata ajatella että taideteoksen taustalla voi olla joskus paljonkin erilaisia pitkänajan tutkielmia, josta teos on muotoutunut.

Yhteisöjen, puhtaamman ympäristön ja toimeen tulemisen mahdollisuuksia kannattaa kehittää edelleen. Kilpisjärven luonto ja siellä lisääntyvä luontomatkailu on mahdollisesti hyvä elinkeinonlähde ja siitä seuraava rakentaminen luultavasti haittaa Kilpisjärven luontoa ja sen elimistöä. Luontomatkailun kehittäminen niin että palveluiden laatu ja arvo kehittyy suhteessa ostetun palvelun aikaan, mahdollisesti parantaa kestävän kehityksen puitteissa suunniteltua matkailua. Eli käytännössä turistimatkat olisivat hinnaltaan arvokkaampia mutta sisällöltään kertoisivat esimerkiksi enemmän Mallan luonnonsuojelusta ja Kilpisjärven arasta ja harvinaisesta luonnosta. Tällöin Yrittäjyys olisi kannattavampaa vähemmillä kävijämäärillä sekä turistien tieto luonnon vaalimisesta lisääntyisi.

4.2.2.3 Paikallisväestön vuoropuhelua

Kysymykseni paikallisasukkaille: Kirjoitin aiemmin Kissankello laavuprojektista, ja tutustuttuani tarkemmin Kilpisjärven alueeseen ja eri vaikuttajien mielipiteisiin olen päätynyt vaihtamaan projekti nimeä ja aihetta. Taukopaikan nimeksi olen valinnut Pohjansiilikäs taukopaikan. Nimi tulee Pohjansiilikäs perhosesta, jota esiintyy Suomen mittakaavassa

ainoastaan Suomen käsivarren alueella, ja sielläkin perhonen kuuluu seurannanalaiseksi harvinaisuutensa tähden.

Paikkana Tsahkaljärven Etelä- ranta kuulostaisi hyvältä, mutta jos Kilpisjärveltä löytyy vielä lisää paikkaehdotuksia, otan mielelläni vastaan. Pohjansiilikäs- taukopaikka on yksinkertainen toteuttaa, eikä vaadi suuria investointeja. Olen hakenut Lapinliitolta rahoitusta kyseiseen taukopaikkaan. Toteuttaminen olisi elokuussa tapahtuvan vaelluksen yhteydessä, jolloin Lapin yliopiston Arktiset tulet hankkeen vaellus Kilpisjärvelle on tarkoitus toteuttaa.

Ideani on kasata taukopaikkaan paikallis kivistä muutama penkki ja tulisija. Lisäksi istuttaa muutama kahden eri lajin puu, jotka kasvavat alueella. Puuasiassa selvitän parhaillaan puulajeja, jotka menestyvät puurajan tuntumassa.
Istutetut puut kuvastavat Pohjansiilikäs perhosen puolikkaita siipiä, ja taukopaikan sanoma kertoo luonnon haavoittuvuudesta. Sen vuoksi taukopaikalle ei tule puuliiteriä, eikä roskiksia, vaan tarkoitus olisi viestittää taukopaikan käyttäjille siitä, että toisivat omat puut ja veisivät omat roskansa mukanaan käytön jälkeen. Retkeilijöiden on opittava siivoamaan omat jälkensä, ja ajattelin, että paras keino siihen olisi edellä mainittu.
Toivon kommentteja teiltä tähän ideaan, ja jos tiedätte henkilöitä tai tahoja, jotka voisivat kommentoida tai osallistua suunnitteluvaiheeseen, otan myös vastaan.

Sähköposti haastattelu Kilpisjärven paikallisasukkaille.

Nostin kyselyyn vastanneista yhden vastauksen pohdittavaksi
Vastaus kyselyyni.

> *”Mielestäni Tsahkaljärven ympäristö ei tarvitse taukopaikkaa eikä varsinkaan istutuksia sen sijaan kylällä on monia kohtia, joissa jo muutaman puun istutaminen olisi merkitävä teko.*
> *Kylän piirissä taukopaikka olisi lisäksi kaikkien ulottuvilla.*
>
> *Kyläympäristöhanke on ajankohtainen hanke, josta saat synenergiaa ja mahdollisesti löydät taukopaikalle ihanteellisen sijainnin”.*
>
> *Muita lehtipuita kuin tunturikoivua täällä kasvaa harvakseltaan*

tunturikoivujen joukossa. Mainittakoon näistä mm. raita ja outapaju. Pohjanpihlajaakin tavataan koivikossa sekä vähälukuisena pohjantuomea. Haapa kasvaa ihan pienenä pensaana. En ole sitä nähnyt tällä seudulla puuna".

Teoksen vuoropuhelun perustelut

Tsahkaljärven ympäristöön ei mielestäni kannata suunnitella ja toteuttaa taideteosta koska se ei pääse oikeuksiinsa siitä syystä että tavoitteeni oli että teos palvelee kaikkia mukaan lukien liikuntarajoitteiset. "*Kilpisjärven asukkaat erityisesti porosaamelaiset, eivät kannata Kilpisjärvelle tehtyjä ylimääräisiä rakennelmia, joihin laavut ja kodatkin lasketaan".* (Valkeapää 2011)

Luonto on Saamelaisen koti, elämäntapa, etnohistoria ja tulevaisuus. Heidän luonnon käyttö perustuu yhä arvoihin, jotka ovat heille luonteenomaisia. (Klemetti & Näkkäläjärvi 2000, 221-222)

Kylän ympäristö ja Pihlajaniemen ehdottamat maisemointihankkeeseen sopivat sijoituspaikat ovat varteenotettavia.

Teos sopisi hyvin toteutettavaksi osana Kilpisjärven kyläalueen maisemointia. Sen voisi sijoittaa esim. monitoimitalon viheralueelle, torille tai eteläistä kyläkeskusta halkovalle kunnallistekniikkalinjalle, jonka maisemointi vielä kesken. Kyläalueelle on valmistumassa maisemanhoitosuunnitelma (Kilpisjärven kyläympäristöhanke 2011-2013, EU:n maatalousrahasto) ja taitelijan luvalla hoitosuunnitelman laatija voisi ehdottaa teokselle sijoituspaikkaa. (Pihlajaniemi to Ryynänen 2013)

Puiden käyttö istuttaen on hyvä idea ympäristötaiteessa Kilpisjärven tyylisellä luonnon alueella mutta ongelmaksi syntyi Kilpisjärven arktisuus ja sijainti lähellä puurajaa. *"Tunturikoivumetsät ulottuvat 600 metriin asti. Karujen koivikoiden aluskasvillisuutta hallitsevat varvut, sammalet ja jäkälät, lehtomaisten koivikoiden aluskasvillisuus on runsasta ja koostuu pääasiassa ruohoista".* (Biologinen asema 2013) Puulajit jotka olisivat täysimittaisena usean metrin korkuisia eivät menesty tunturikoivua ja pihlajaa lukuun ottamatta Kilpisjärven olosuhteissa. Tästä syystä oli perusteltua muuttaa puilla istutettu taideteos maataideteokseksi, jossa istutukset ovat Kilpisjärvellä esiintyviä paikalliskasveja.

Pohjansiilikäs projekti

Pohjansiilikäs-taukopaikassa on ympäristötaideidea ja sanoma, joka kertoo luonnon haavoittuvuudesta. Pohjansiilikäs perhonen on tällä hetkellä silmälläpidettävä perhonen, jota esiintyy ainoastaan Suomen käsivarren alueella. (Ympäristö 2012). Pohjansiilikäs- taukopaikan on tarkoitus viestittää käyttäjilleen luonnon ja paikalliskulttuurien olemassaolosta, sekä kuinka yksinkertaisesti voi rakentaa taukopaikka, luonnollisuutta mukaillen. Kissankello laavuprojekti jäi taka-alalle ja idean korvasi pelkkä levähdys alue ilman eri materiaaleista tehtyjä rakennelmia.

Aloin muistella omaa elämääni ja kokemuksia, joita voisin pitää innoittajana Pohjansiilikäs-projektille ja siihen liittyvään tutkimukseen. Palasin ajatuksissani jo unohtamaani lapsuuden harrastukseen perhosten keräilyyn. Lapsuudessa perhostenkeräilyt jäivät uusien harrastusten jalkoihin ja jossain vaiheessa luovutin harvinaisimmat keräämäni perhoset eräälle perhoskeräilijä tuttavalle koska minulle on parempi nähdä niitä lentämässä vapaina, kuin neulojen nokassa haalistumassa. Merkittävämpi syy oli harrastuksenomaisuus, eli en kerännyt ja tutkinut perhosia kuin omaksi ilokseni. Tuosta perhosten lentämisestä palautuu mieleeni niiden pyyntiretket, joissa päiväperhosia yritettiin saada kiinni haavilla huitoen, tai yöperhosten auringon nousuun asti kestävässä pyynnissä käytin ultraviolettivaloa tai oluella terästettyä siirappista hajusyöttiä. Viimeisimmät muistot perhosiin liittyen ovat 2006 vuodelta vieraillessani synnyinkodissani Kalajoella. Astuessani tyhjään lapsuudenkotiini, havaitsin lattioille levinneitä erivärisiä rikkoutuneita perhosia. Jostain säilytyslaatikoista ne olivat sinne tippuneet ja jääneet pyörimään jalkoihin, jolloin näky jäi mielikuvaksi. Tämän isäni poismenon aikaisen ikävän kokemuksen johdosta projektin alkuvaiheessa syksyllä 2011 aloin etsiä Kilpisjärvistä perhoslajia, joka sopisi projektin innoittajaksi.

> *Suuret muutokset saavat ihmisen arvioimaan uudelleen mennyttä aikaa. Kaipuun ja koti- ikävän tunne voivat olla syitä pohtia mennyttä aikaa. Kysymys sosiaalisesta, maantieteellisestä tai elämänvaiheeseen kuuluvasta muutoksesta vaikuttavat ihmisen käsityksen muodostumiseen hänen omasta identiteetistä ja ajattelusta siihen, mitä aiemmin on tapahtunut ja miten mennyt vaikuttaa tulevaan. (Snellman, Lehtola & Piela 2012, 53)*

Löysin käsivarren alueella esiintyvän perhoslajin nimeltä (Acerbia Alpina) eli pohjansiilikäs, joka oli perhostutkijoiden seurannanalainen vähäisen populaationsa tähden. Näin perhosesta ja

kokemuksestani syntyi idea ja nimi Kilpisjärven projektiin. Enpä olisi uskonut, että 1978- 90 luvun perhosten keräämisharrastus palautuu mieleeni vielä vuosikymmeniä myöhemmin niin voimakkaasti kuin kyseisessä Kilpisjärven projektissa. Ainakin olin löytänyt oman innoittajani, joka ilmeni tutkimuksen kautta. Oman kokemuksen kautta mielessäni yhdistyivät lapsuuden perhosten keräilyharrastus ja harvinainen perhoslaji Kilpisjärveltä, joka päätyi tämän tutkielman ja projektin nimeksi. Nimi Pohjansiilikäs juontuu perhosesta, joka kuuluu Suomessa harvinaisiin lajeihin, ja sitä esiintyy Suomessa ainoastaan käsivarren alueella.

Kommentteja Pohjansiilikäs- projektiin Pihlajaniemi 29.4.2013

Teoksen idea: *Kaunis ja rauhallinen teos, joka lähtee liikkeelle kunnioituksesta pohjoiseen, arktiseen, luontoon. Aiheena sidottu voimakkaasti Kilpisjärven ja Yliperän alueeseen, koska ne ovat pohjansiilikkään esiintymisaluetta Suomessa. Maanläheiset, hyvin tunturimaisemaan sopivat värit. Taiteilijan on hyvä perehtyä pohjansiilikkään biologiaan, löytöhistoriaan sekä symboliseen merkitykseen tunturien lajina, kun markkinoi suunnitelmaa eteenpäin. Suunnitelma ei noudata tiukasti pohjansiilikkään muotoa tai väritystä, vaan on vapaampi ja siksi helpompi toteuttaa käytännön tasolla. Perhosen siipien väritys on helppo jäljitellä valkoisten, oranssien ja keltaisten kukkien sekä harmaan ja punaruskean väristen kivien avulla. Voisi vielä miettiä miten perhosen paksu ja tumma vartalo tulee osaksi teosta.*

Teos sopisi hyvin toteutettavaksi osana Kilpisjärven kyläalueen maisemointia. Sen voisi sijoittaa esim. monitoimitalon viheralueelle, torille tai eteläistä kyläkeskusta halkovalle kunnallistekniikkalinjalle, jonka maisemointi vielä kesken. Kyläalueelle on valmistumassa maisemanhoitosuunnitelma (Kilpisjärven kyläympäristöhanke 2011-2013, EU:n maatalousrahasto) ja taitelijan luvalla hoitosuunnitelman laatija voisi ehdottaa teokselle sijoituspaikkaa.

Toteutettavuus

Eri vaihtoehdot siipien asennon suhteen mahdollistavat sijoittamisen erilaisille paikoille. Teos sopii hyvin sekä tasamaalle että rinteeseen. Joissain paikoissa voisi miettiä toteuttaako vain toisen siipiparin. Joka tapauksessa helposti muokattavissa ja kokoa voi säädellä suhteessa sijoituspaikkaan.

Istutukset voi toteuttaa monivuotisilla kasveilla tai yksivuotisilla kesäkukilla Molemmista löytyy sopivia valkoisia sekä keltaisen ja oranssin sävyisiä kukkivia kasveja. Luonnonkasveista mm. norjanjäkkärä, kultapiisku, kultarikko ja siankärsämö. Perennoista hyvin ainakin siperianunikko ja maksaruohot. Yksivuotisista voisi käyttää ainakin orvokkeja ja samettikukkia. Yksivuotisten kanssa työläämpi ja tällöin teos sijoitettava alueelle, jossa hoitoon sitouduttu (esim. Levin kaltainen vilkas turistikeskus). Yksivuotiset vaativat säännöllistä lannoitusta, kastelua ja siistimistä, ja ne täytyy nostaa syksyllä pois. Yksivuotisia voisi käyttää täydennyskasveina ja helpottaisi työtä, ettei tarvitsisi joka vuosi istuttaa kokonaan uusiksi. Teoksen voi kasvittaa myös kylvämällä siemeniä. Esim. luonnonkasvien siemeniä keräämällä siipiin voisiin kasvattaa kauniit luonnonkukkaniityt. Itse suosisin monivuotisia luonnonkasveja, joiden hoitoon pitää

panostaa muutama istutuksen jälkeinen vuosi (kastelu ja rikkakasvien poisto) ja sen jälkeen kasvillisuus kehittyy itsekseen. Täytyy muistaa ettei kasveja ei voi hallita. Osa lajeista menestyy, osa ei. Osa leviää, osa pysyy paikallaan. Jos halutaan 'kurinalainen tulos' pitää käyttää enemmän kiviä ja esim. katteita. Myös jäkäläpitoinen kuntta voisi sopia siipien täytteeksi.

Penkki sopii ehdottomasti osaksi teosta ja mahdollistaa pysähtymisen sen äärelle. Selkänojaa ei tarvittane, koska silloin helpompi vaihtaa katselusuuntaa? Penkin materiaalin tulisi olla teoksen lailla luonnosta inspiraatio saanut ja tunturimaisemaan sopivasta materiaalista toteutettu. Voisiko sitä toteuttaa esim. tunturikoivun rungoista, jolloin sopisi erinomaisesti Kilpisjärven tunturikoivujen hallitsemaan maisemaan? Puun lisäksi kivi varteenotettava materiaali.

Toteutus sopisi hyvin talkoo/työpajatyyppisesti ja sille voisi hakea rahoitusta esim. Leader-toimintaryhmistä. Koululaiset voisivat hyvinkin olla mukana, mutta toteutusaika mietittävä suhteessa loma-aikoihin. Miksei jokin leirityyppinen toimintakin onnistuisi.

Kustannukset pysynevät kohtuullisina, koska iso osa työstä voidaan tehdä käsivoimin. Kasvimateriaalin menekin voi laskea pinta-alan avulla. Esim. taimistot antavat suosituksia montako tainta istutetaan/neliö tai paljonko siemeniä kylvetään grammoina tietylle alueelle. Jonkin verran joudutaan ostamaan kasvuturvetta ja multaa. Paikallisen kivimateriaalin saatavuudesta voi kysellä mm. Enontekiön kunnalta. (Pihlajaniemi to Ryynänen 2013)

Sähköpostin välityksellä teoksen ideointia:

2b. Pohjansiilikäs maateos Kilpisjärvelle voisi olla myös leikatulla nurmella jossa perhosen muotoon jätetty alue on luonnonmukainen, eli perhosen muotojen sisäisellä alueella kasvaa vain Kilpiisjärven omia kasvi ja jäkälä tai sammallajeja. Silloin itse maataideteos vetää puoleensa paikallisia hyönteisiä ja olisi helppohoitoinen sillä se vaatisi nurmen leikkuun vain ympäriltä.

Tämä on minun oma suosikkini eri vaihtoehdoista, koska teosta voisi kesäisin kierrellä ja katsoa mitä eri hyönteislajeja Kilpisjärvellä esiintyy luonnonmukaisena. Eikä kustannukset olisi kalliit toteuttaa. Teoksen voisi rakentaa noin 30-50cm korkeudelle maasta täyttömaalla ja paikallisilla luonnonkivireunoilla.

Miltä kuulostaisi? Sähköinen tiedonanto 29.7.2013: (Ryynänen to Pihlajaniemi, 2013)

Pihlajaniemi:

Hei! Yksi mahdollinen sijoituspaikka on kyläympäristöhankkeessa valmistuvan kasvipolun yhteyteen (eteläisen kyläkeskuksen kunnallistekniikkalinjan maisemointi). Siinä pohjansiilikäs voi sijaita kokonaisuudessaan tai osana toteutettuna, joko rinneluiskassa tai oleskelualueen yhteydessä. Voimme olla apuna toteutuksessa, mutta hankkeessa ei mitenkään riitä resurssit koko teoksen toteutuksen organisointiin, materiaaleihin sekä varsinaiseen rakentamiseen. Kiviä, kasvien siemeniä tms. voidaan järjestää, mutta kasvipolun toteutus on jo itsessään hankkeellemme valtava urakka ja en uskalla luvata sen lisäksi ylimääräistä. (Pihlajaniemi to Ryynänen 2013)

Haastattelun tulkinta

Haastatteluissa ilmeni selvästi luonnonsuojelun tärkeys ja toiveet siitä, ettei Kilpisjärven paikallismaisemaa muutettaisi ympäristöltään poikkeavaksi, siitä mitä se tähän saakka on ollut. Haastatteluissa ilmeni toiveet, ettei vaellusreittien ja teiden läheisyyteen rakenneta enempää ainakaan materiaaleilla, mikä ei kuulu Kilpisjärven luonnon maisemaan.

Esteettömyys Pohjansiilikäs levähdyspaikka projektissa Kilpisjärven alueella, on mahdollista toteuttaa ainakin teiden läheisyydessä, ja vaellusreittien läheisyyteen toteutetut levähdyspaikat vaatisi rahoituksen ja rakennettujen lavereiden osalta suuremman työn, mutta on silti toteutettavissa, riippuen halukkuudesta. Pohjansiilikäs teoksen puiden osalta kuusi ja mänty olisivat olleet mahdollisia menestyjiä Kilpisjärven rannassa, mutta ei sopineet siihen projektin idean vuoksi. Pohjan tuomi ja pohjan pihlaja ovat sopivan kokoisia kasvaessaan noin kahden metrin korkeuteen Kilpisjärvellä, lisäksi kyseisten puiden värit varsinkin ruska-aikana ovat sopivia projektiin. Pohjantuomi ja pohjan pihlaja ei kuuleman mukaan kelpaa porojen ravinnoksi.

Kilpisjärven monitoimitalolla maisemointihankkeen työpajassa, 22.3.2012, jonka Biologi Henna Pihlajaniemi ja opiskelija Jenni Yrjänheikki olivat järjestäneet omaa hankettaan ja opinnäytettään varten, sain esitellä myös Pohjansiilikäs projektin idean paikallisille asukkaille ja vaikuttajille. Tilaisuudessa ilmeni samat toiveet sijoituspaikan suhteen. Pohjansiilikäs levähdysalueen paikaksi toivottiin Kilpisjärventien parkkipaikkaa Kilpisjärven rannan puolella, johon olisi mahdollista istuttaa puita, sekä siirtää paikallisia kiviä istuimiksi. Rahoitusta projektille ehdotettiin haettavaksi paikallisyrittäjiltä.

Pohjansiilikäsperhosen käyttö taideteoksen mallina on perusteltua koska se kuvastaa Kilpisjärven erityistä tunturialueen luontoa jossa on paljon lajeja joita ei muualla tavata.

Pohjansiilikäs on yksi lajeista joita on harvalukuinen määrä ja se saa mielestäni ajattelemaan luonnonsuojelullisesti.
Pohjansiilikäs perhosen (Acerbia Alpina), uhanalaisuudesta selvityksessä todettiin seuraavaa: *”Laji Pohjansiilikkään Uhanalaisuuden syy ei tutkimuksessa selvinnyt. Luokka NT tarkoittaa silmällä pidettävää lajia. Enontekiön luonnontieteellisessä maakunnassa on tavattu 582 perhoslajia, joista 18:a ei tavata missään muualla Suomessa”.* (Euroopan perhoset 2013) ”*Kirjallisuudessa Yliperää on kuvattu ainakin vuodesta 1799, jolloin kilpailevat tutkimusmatkailijat Giuseppe Acerbi Italiasta ja Edvard Clarke Englannista liikkuivat alueella. Acerbi löysi muun muassa harvinaisen perhosen, Pohjansiilikkään, tieteelliseltä nimeltään Acerbia Alpina”.* (Kilpisjärven kyläsivut 2013)

En ota kantaa teoksen kasvilajien valintaan koska se mielestäni kuuluu biologille tai maisemasuunnittelijalle. Voin tietysti ehdottaa värejä ja muotoja teokselle mutta jos teokseen täytyisi valita kasvilajeja, vaatisi se lisää perehtymistä eri mahdollisuuksiin. Pohjansiilikäs-teoksen tapauksessa jätän suunnitteluvastuun kasvilajien istuttamisesta ammattilaiselle Kilpisjärven maisemointihankkeessa. Perhosen siipien muoto on mukailtu teoksen ideassa ja penkki kuuluu mielestäni osana teosta koska siihen voi istuutua ja pysähtyä katselemaan eri kasvilajeja, perhosia tai luonnonmaisemaa. Teos Käsivarrentien ja Pulmusentien risteyksessä kunnallistekniikkalinjan yhteydessä on mukava paikka istuutua hetkeksi katselemaan maisemia ja hengähtää. Teos ja kunnallistekniikkalinja voi olla osa reittiä, koska talvisin siitä kulkee moottorikelkkareitti.

Paikka on Karjalaisen mukaan merkityksenannon ja inhimillisen tulkinnan tulos, joka syntyy kokevan ihmisen elämäntilanteissa. Sellaisena paikka myös muuttuu fyysisen ja ajallisen etäisyyden muuttuessa. Kuvaillessamme mennyttä elämäämme, tämänhetkistä tilannettamme tai tulevaisuuden kuvia, teemme sen luontevasti paikan kautta, joka kuhunkin aikaan kytkeytyy; paikka on usein tiedostamaton suodatin, taustahahmo puheessamme, elementti joka toimii eräänlaisena ymmärryksen luokitteluvälineenä. Määrittelemme itsemme usein paikkojen avulla. (Saarela 2009, 5)

Pidin tärkeänä maataideteoksen sulautumista ympäröivään maisemaan. Josta se erottuu kauempaa katsottuna isona perhosena joka lepää maassa. Teos kuvastaa ja palauttaa mieleen myös omia muistoja omaan lapsuudenkotiin kaukokaipuun tavoin.

Taide ja tiede pyrkivät kummatkin kuvaamaan ja ilmentämään ympäristöä. Taide esittää asiat moniselitteisesti, merkityksiä uudelleen avaavasti. Ympäristötaide lähennee maantiedettä ja humanistinen maantiede puolestaan taidetta. Oleellista on että etsitään uusia näkökulmia omaan ympäristösuhteeseen ja elämään. (Jokela 1999, 14- 15)

Uusia kysymyksiä paikkatutkimuksen kautta: Pohjansiilikäs levähdyspaikkaprojekti ja luontomatkailuyrittäjyyden palvelumahdollisuus luonnonsuojelualueiden läheisyydessä. Lokakuussa 2011- elokuussa 2012 toteutettava Kilpisjärven levähdyspaikkaprojekti. Pohjansiilikäs- projektin paikkakartoituksessa minulle selvisi olettamus Kilpisjärveläisten matkailuyrittäjien ja Porosaamelaisten sekä luonnonsuojelijoiden lievä vastakkain ajattelu liittyen matkailun lisääntymiseen, sekä sen aiheuttamaan Kilpisjärven luonnon kuormittumiseen. Yleisimmin kyse on mielestäni luonnon arvottamisesta ja markkinataloudellisesta ajattelusta sekä niiden välisestä ristiriidasta. Mielestäni kaikesta mielipiteistä huolimatta pitkällä aikavälillä taloutta voi kehittää luontoa kovin paljoa kuormittamatta, kyse on enemmän asenteista ja päätöksistä sekä yhteisistä ongelmien ja riskien tunnistamisesta. Jos ajattelee Kilpisjärven luontoa, mielestäni se on suomessa niin ainutlaatuinen että sitä täytyisi suojella, ja siellä kehittyvää matkailuyrittäjyyttä yrittää kehittää kestävän kehityksen keinoin. Käsittelen ympäristöetiikkaan liittyvää mielipidettäni enemmän johtopäätöksissä ja pohdinnassa. ”*Käytännössä kysymys ympäristöetiikan muodostumisen edellytyksistä kuuluu kiinteästi kysymykseen ympäristöhuolen muodostumisen edellytyksistä kuten minkälaisia ovat ympäristöön liittyvät asenteet, arvostukset ja uskomukset”? (Oksanen 2013)*

Projektin ja tutkielman yhteys: Kilpisjärven luonto on erityistä Suomen alueella, joten on perusteltua tutkia matkailupalveluiden uusia mahdollisuuksia kestävänkehityksen ja yhteistyössä eri tahojen kanssa työskentelevän taiteilijan näkökulmasta. Syntyi kysymyksiä, onko mahdollista kehittää matkailuyritystä kestävänkehityksen periaattein, niin että yrittäjyys muuttuessaan ekologisempaan suuntaan silti olisi kannattavaa? Onko mahdollista, että matkailuyritykset, paikallinen luonnon tutkimus, paikallinen väestö löytää yhteisen keinon, jossa Kilpisjärven erityinen luonto säilyy vahingoittumattomana. Kuinka Taiteilija ja hänen tekemä taide tulevaisuudessa, voi olla mukana erilaisissa projekteissa kehittämässä kohtuullista luonnonkuormittamista? Taideteos voi mielestäni syntyä suunnitteluprosessista joka on yhteisöjen vuorovaikutuksen ja paikkatutkimuksen kautta saanut muotonsa, ja joka puhuttelee kestävän kehityksen äänellä, vai voiko syntyä? En vastaa edellä mainittuihin kysymyksiin aikataulun vuoksi.

Pohjansiilikäs-projektin yhteistyö henkilönä toimi loppuvaiheessa Kilpisjärven kyläympäristöhankkeen projektikoordinaattori, Biologi Henna Pihlajaniemi, joka toimii

projektikoordinaattorina Kilpisjärven maisemointihankkeessa. Kilpisjärven kylän maisemointihanke oli myös mahdollinen Pohjansiilikäs- projektin rahoittaja mahdollisen kasvien osalta Lapin maakuntarahaston lisäksi. Pohjansiilikäs- projektin istutettavien puiden löytämiseen antoi paljon tietoa Amanuenssi, Rauni Partanen Helsingin Yliopistosta. Pohjansiilikäs- projektin avainhenkilöinä haastatteluissa olivat Kilpisjärven paikallisia eri alojen toimijoita, jotka vastasivat projektin alussa lähettämääni sähköposti kyselyyn. Projektin avustajana toimi lisäksi Metsähallituksen työntekijä, Mikael Gauriloff, joka paikallisena asukkaana antoi projektiin liittyvää tietoa mahdollisesta teoksen sijoituspaikasta Kilpisjärvellä. Puhelinhaastatteluun taideteoksen esittelystä ja asiakirjoista osallistui Rovaniemen kaupungin puutarhuri Mirja Vääräniemi. Osa rahoituksesta puiden ja kasvualustaan tarvittavan maan osalta lupautui Kilpisjärven ympäristöhankkeesta. Rahoitus ei toteutunut kokonaan joten teos toteutetaan kuvitteellisesti tekemällä tietokonepohjaiset hahmotelmat, esityskuvat, mittakuvat ja kustannusarvio kuvitteelliselle tilaajalle.

Pohjansiilikäs-projektin merkitykset liittyvät Kilpisjärven luontoon ja sen tulevaisuuteen, yhteisöllisyyteen rajoista huolimatta, esteettömyyteen ja ekologiseen rakentamiseen. Pohjansiilikäs-projekti toteutettuna poikkeaisi tavanomaisesta maataiteesta sillä, että taiteilija ei toteuta sitä yksin vaan käyttää suunnittelun ja toteuttamisen apuna eri yhteisöjä ja tärkeänä osana juuri Kilpisjärven paikkasidonnaisuutta.

Japanilainen puutarha inspiraation lähteenä

Ideani on käyttää puutarhataidetta apuna suunnittelussa, ja varsinkin luonnonmukaista rakentamista, jolloin teos luodaan Kilpisjärven paikallisilla kasvilajeilla ja materiaaleilla yhteisöt huomioiden. Japanilainen puutarhataide on yksi innoittajistani pohjansiilikäs-projektissa. Tavoitteeni ei ole suunnitella projektiani Japanilaisen puutarhataiteen keinoin, vaan käytän suunnittelussa apuna yhteisölähtöistä suunnittelua sekä kestävän kehityksen ja esteettömyyden kautta saatuja vaikutteita. Kawaguchi:n toimittamasta Japanilainen puutarha inspiraatiosta toteutukseen kirjasta, jolla voin perustella ympäristötaiteen merkityksiä Japanissa, ja kuinka sitä voisi soveltaa Suomen luonnossa kasvavalla alkuperäiskasvistolla.

Alkuvaiheessa perhoskuvan käyttäminen vaikutti jollain tavalla epäuskottavalta, joten mielestäni puuistutusten ja jonkin rakennelman muuttaminen maataiteeksi antoi pohjansiilikäs teokselle lisää uskottavuutta, koska lattialle levinneet lapsuudenkodin perhoset muistuttivat henkilökohtaisesta surullisesta ajasta, ja vahvisti taiteelle ominaista vakavuutta. Teoksen

ollessa maassa maataiteen muodossa teos puhuttelee enemmän koska se herättää kysymyksiä, miksi perhonen maassa eikä siivet ylhäällä kuten luonnossa. Sekä perhonen kuvastaa maahan poljettua harvinaista luontokappaletta. Teos mielestäni yhdistää enemmän omakohtaisia kokemuksia ja tapahtumia eri aikakausien välillä, koska on omakohtainen ikävä kokemus sekä eri paikkaan paikkasidonnainen maataideteos, jossa korostuu huoli ympäristöstä ja erityisestä luonnosta. Teoksen voi kokea mielestäni kuitenkin positiivisesti ja voimaa antavaksi, koska Kilpisjärvelle suunniteltu teos on suurikokoinen ja siinä keväisin istutetut kasvit kuvastaa jotain pysyvää, kaunista ja uudelleen syntyvää. Teos voi mielestäni herättää useille eri katsojille omakohtaisia kokemuksia, johonkin aikaan ja paikkaan sidottuina mielenmaisemina.

Projektissa tavoittelen esteettömyyden ja luonnonmukaisen rakentamisen keinoin ajatusta, siitä että kaikilla ihmisillä on oikeus olla tasavertainen toisen kanssa. Lisäksi luonnonmukainen rakentaminen kuvastaa Kilpisjärven erityisen luonnon vaalimista. Tutkielmassa korostuu Kilpisjärven yhteisöjen suhde luontoon. Teos on ympäristötaidetta, jossa teos suunnitellaan yhteisön toiveiden, palautteen, paikkatutkimuksen ja taiteilijan kokemuksen avulla. Teos toteutuu taideteokseksi kun taiteilija antaa teokselle oman prosessista koetun muodon ja merkityksen tietyssä sille suunnitellussa paikassa. Maisemasuunnittelussa suunnittelijat käyttävät yleisesti maisemoinnin tavoitteita ihmisen käyttöön ja tarpeisiin. Eri yhteisöillä ja heidän perinteillä on usein erilaisia tarinoita jotka kulkevat suvussa perimätietona. Sen vuoksi on tärkeää, että yhteisöjen perimätieto ja taidot eivät katkeaisi vaan sitä pidettäisiin yllä, jotta yhteisön harjoittama tietotaito, kuten esimerkiksi käsityötaide ja siihen liittyvät kokemukset ja tarinat siirtyisivät sukupolvien välillä.

Saamelaisten elinkeino porojen laiduntaminen ei enää ole niin kannattavaa ja siitä johtuen uusia toimeen tulemisen mahdollisuuksia Tunturilapissa haetaan monilta muilta aloilta, kuten luonto- ja elämysmatkailusta. (Aikio 2013 KemiExhibition AVAUS.) Saamelaisten kuuluminen luontoon ja olla osa sitä näkyy mielestäni nykypäivänä luontoarvojen kunnioittamisessa ja tunturilapin kestävänkehityksen mukaisessa kehittämisessä. Saamealueen ongelmat ovat porotalouden ja metsätalouden suhde: Maankäyttöongelmat, koska ne haittaavat toisiaan. Matkailu, voimalaitostalous, kaivostoiminta, luonnonsuojelu kilpailevat samoista maa-alueista ja yhteiskunnan tuista kuin porotalous. Kirjassa Saamenmaa Mustonen toteaa ”*saamelaisyhteisöjen hajoamisesta ja että heidän elinkeinot ovat ahtaammalla, kuin koskaan aikaisemmin”*. (Mustonen, 2012, 261)

Pidän tärkeänä projektin suunnittelussa ja toteuttamisessa Kilpisjärven luonnonmukaisuutta. Eli käytännössä teos sulautuisi hyvin sijoituspaikkaa ympäröivään maisemaan. Mielestäni teoksen kasvillisuus on biologin tai maisemasuunnittelijan tehtävä ja taiteilija voi antaa teokselle muotoja, värejä, sävyjä ja eri materiaaleja käyttäen.

Teoksen suunnittelu oli pitkä prosessi joten teokselle haettava rahoitus Lapin rahastolta 11.2012 oli liian aikaista, koska ympäristöteos oli vielä tuolloin keskeneräinen ja suunnitteluvaiheessa. Todellinen rahoituksen hakuajankohta olisi ollut vasta Keväällä tai syksyllä 2013.

Pohjansiilikäs perhonen (Acerbia alpina)

Kuva 3. Pohjansiilikäsperhosen toukka

Kuva 4. Pohjansiilikäsperhosen suojaväritys

Pohjansiilikäs perhosen suojaväritys kuva 4, on lähellä käsivarren alueen tunturimaastoa, joten se on paikallaan ollessa vaikea havaita.

Kuva 5. Acerbia Alpina

Kuvassa 5, pohjansiilikäsperhosen naaras ja alempana koiras.

Perhoset elinympäristöjen muutosten ilmentäjinä: Perhoset ovat erinomaisia elinympäristön tilan ja muutosten ilmentäjiä (indikaattoreita), koska perhosilla on nopea eri

sukupolvien välinen kierto ja useilla lajeilla uusi sukupolvi syntyy kerran tai kahdestikin vuodessa. Tästä johtuen perhoskannoissa tapahtuvat muutokset kuten taantumiset ja runsastumiset näkyvät nopeasti. Kannan muutokset johtuvat usein kasvillisuuden, elinympäristön tai muiden olosuhteiden muutoksista. Internetosoite. (Helsingin kaupunki ympäristökeskus 2013)

Pohjansiilikäs perhosen tämänhetkinen vähäisyys on elintilojen vuoksi Kilpisjärven luonnossa normaalia ja ilmaston lämmetessä eteläiset lajit siirtyvät pohjoisemmaksi, mikä tuo Kilpisjärvelle mahdollisesti uusia lajeja. Perhoskannat vaihtelevat vuosittain, välillä niitä esiintyy paljon ja joinakin vuosina vähän. Perhoslajeja on aina historian aikana hävinnyt johtuen lajien elinpaikkavaatimuksista, ja uusia taas löytynyt. Lisäksi perhoset toimivat hyvänä indikaattorina ilmaston suhteen siirtyessään kohti pohjoista lämpötilan nousun myötä. Perhoslajistossa tapahtuvat muutokset ovat yksi herkimpiä seurattavissa olevia indikaattoreita muuttuvien ilmasto-olosuhteiden vaikutuksesta luontoomme. Suomen perhoslajisto muuttuu ilmaston mukana. Edelliseen uhanalaisarviointiin verrattuna perhoslajiston määrä Suomessa on kasvanut 157 lajilla. Ilmastonmuutos on vaikuttanut perhoslajistoon niin, että monet aiemmin etelässäkin harvalukuiset tai ilmastollisista syistä vähentyneet lajit ovat runsastuneet. Samalla pohjoisen lajit ovat kärsineet ja niiden levinneisyysalueet siirtyneet pohjoisemmaksi. Moni pohjoisen laji on harvinaistunut nopeasti Etelä- ja Keski-Suomen alueilla. Esimerkiksi vielä 1990-luvun alussa Etelä-Suomessakin aivan yleisiä metsäpohjanmittaria ja pensasmittaria ei voi luonnehtia yleisiksi enää Vaasa-Joensuu linjan pohjoispuolella. Sama kehitys näkyy lisäksi soiden ja tuntureiden perhoslajistossa. Tuntureiden ilmastossa tapahtuneet muutokset ovat todennäköinen syy perhoslajiston taantumiseen. Myös suolajiston kohdalla taantuminen tapahtuu etelästä alkaen, koska ojitus ja turpeenotto aiheuttavat suolajiston taantumista. Kaikkein eniten vähenemistä on paahdeympäristöjen lajeilla. Vaikka ilmaston lämpenemisen olisi pitänyt hyödyttää paahdelajistoa, merkkejä tilanteen paranemisesta ei ole näkyvissä useiden uhanalaisen paahdelajien kohdalla. Sopivaa elinympäristöä ei enää ole juuri tarjolla kuten ennen ja tilanne huononee vanhojen esiintymien pirstoutuessa ja supistuessa yhä pienempiin laikkuihin rakentamisen ja umpeenkasvun syistä. (Luontoportti 2013)

Ihmisen toimista tunturilajien uhanalaisuuteen vaikuttavat eniten porojen laidunnus, matkailu, maastoliikenne ja rakentaminen. Porojen ylilaidunnus voi pitkään jatkuessaan aiheuttaa muutoksia kasvillisuuden runsaussuhteissa. Nämä muutokset puolestaan heijastuvat

ravintoketjujen kautta moniin tunturilajeihin. Myös matkailijoiden sekä maastoliikenteen aiheuttama maaston kuluminen heikentää joidenkin elinympäristöjen laatua. Monet pienialaiset, kulumiselle herkät habitaatit voivat olla elintärkeitä harvinaisten lajien säilymiselle. Lisääntyvä rakentaminen Lapissa uhkaa tunturiluontoa paikallisesti. Lisäksi tunturialueilla harjoitetaan kaivostoimintaa, jonka vaikutukset rajoittuvat yleensä melko pienelle alueelle. Ilmaston muuttuminen muodostunee lähitulevaisuudessa tunturilajien suurimmaksi uhaksi, sillä lämpeneminen muuttaa niiden elinympäristöjä voimakkaasti. Vuonna 2010 ilmastonmuutos arvioitiin kuitenkin vielä vain kolmen lajin uhanalaisuuden ensisijaiseksi syyksi ja yhdeksi syyksi 17 lajin kohdalla. Internetsivu. (Luonnontila.fi.2013) Kilpisjärven alueesta löytyy kirja Suomen lajien uhanalaisuus, jossa tarkemmin Kilpisjärven alueella esiintyvistä lajeista. (www.ymparisto.fi. 2013) Pohjansiilikäs perhosen (Acerbia Alpina), uhanalaisuudesta selvityksessä todettiin seuraavaa: Laji Pohjansiilikkään Uhanalaisuuden syy ei tutkimuksessa selvinnyt. Luokka NT tarkoittaa silmällä pidettävää lajia. Enontekiön luonnontieteellisessä maakunnassa on tavattu 582 perhoslajia, joista 18 ei tavata missään muualla Suomessa. (Euroopan perhoset 2013)

Usean eri yhteisön toiveiden mukaan suunniteltu teos yhdistää ja luo yhteenkuuluvuuden tunteita rajoista huolimatta. Ympäristötaide-projekti yhteisösuunnittelun avulla on hyvä keino toteuttaa jonkin paikallisen yhteisön toiveiden mukaan teos. Teos voi ilmentää paikallisten yhteisöjen tulevaisuuden toiveita ja voi antaa mahdollisuuden tavalliselle asukkaalle osallistua suunnitteluun asemasta riippumatta. Projektissani suunnitteluun vaikuttaa eri paikallisasukkaat ja yhteisöt.

4.2.3 Teoksen visuaalinen muoto ja sijoituspaikat

Kuva 6. Kilpisjärven ranta.
Kuva: (Kilpisjärven biologinen asema 2013)

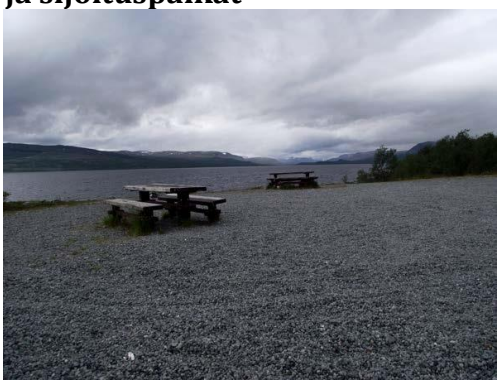

Kuva 7. Kilpisjärven ranta
Kuva: (Kilpisjärven biologinen asema 2013)

Parkkipaikka Kilpisjärven rannassa oli yksi teoksen sijoituspaikoista.

Kuva 8. Kilpisjärven ranta.

Kuva: (Kilpisjärven biologinen asema 2013)

Kuvassa Kilpisjärven rannan sora- alueen vieressä oleva niemen kärki.

Kuvissa Kilpisjärven rannalla oleva sorainen alue, johon levähdysaluetta ehdotin ensin toteutettavaksi. Pohjansiilikäs levähdyspaikkaa ei toteuteta kuvissa esitetylle levähdysalueelle rahoituksen puuttumisen vuoksi. Projektin haastattelujen ongelma oli sähköpostikyselyjen vastauksien ja kommenttien saaminen. Kymmenille Kilpisjärven eri toimijoille lähetetyt sähköpostihaastattelut saavuttivat vain muutamia henkilöitä, jotka osallistuivat ideointiin ja projektin kehittämiseen. Enemmän tietoa alueen maisemointiin ja Pohjansiilikäs projektiin tuli Kilpisjärven maisemointiprojektin palaverin kautta. Kilpisjärventien varressa oleva sorainen parkkialue on hyvin suuri Pohjansiilikäs idealle luonnoksistakin päätellen, joten pohjansiilikäs projektin alue olisi täytynyt suunnitella koko parkkipaikan kokoiseksi, eikä vain parkkipaikan niemen nokkaan ja esittää sitä Kilpisjärven maisemointi päätöksistä vastaavalle Enontekiön kunnalle. Kilpisjärven kylän maisemointihankkeen koordinaattori Henna Pihlajaniemi ilmoitti projektini loppuvaiheessa, että levähdyspaikkani alueeksi käy maisemointihankkeen vuoksi pieni niemennokka parkkipaikan ja Kilpisjärven vesistön välissä.

Pohjansiilikäs teoksen sijoituspaikat Kilpisjärvellä 2.5.2013

Kuva 9. Kilpisjärven monitoimitalo. (Google 2013).

2: Kilpisjärven tori

Kuva 10. Kilpisjärven tori. (Google 2013).

Taideprosessin muutos

23.8.2013 Pohjansiilikästeosta ei toteuteta rahoituksen puutteen vuoksi progradun yhteydessä. Tärkein syy projektin peruuntumiselle on kuitenkin Kilpisjärvi paikkana ja sen erityinen luonto ja arvo suhteessa Suomen ja Euroopan luontoon. Kilpisjärven alue on luonnonoloiltaan poikkeuksellinen erikoisen maaperän ja luonnonsuojelualueiden vuoksi, joten päätin olla toteuttamatta teosta. Projekti toteutetaan kuvitteellisesti tekemällä tietokonepohjaiset hahmotelmat, esityskuvat, mittakuvat ja kustannusarvio kuvitteelliselle tilaajalle. Paikaksi valitsin Pulmusentien ja Käsivarrentien risteyksenkohdan kunnallistekniikkalinjan.

Kilpisjrven kunnallistekniikkalinja sopii hyvin Henna Pihlajaniemen mukaan Pohjansiilikäs maataideteoksen lopulliseksi toteuttamispaikaksi. (Pihlajaniemi to Ryynänen 2013) Esittely pitää sisällään Hahmotelmat, valokuviin tietokoneella tehdyt esityskuvat, karttakuvat ja niiden pohjalta tehdyt mittakuvat ylhäältä ja sivulta. Perustuskuvia ei tarvitse koska teos on matala maataideteos joka ei vaadi betonista perustusta. (Ryynänen to Vääräniemi 2013)

Eteläisen kyläkeskuksen kunnallistekniikkalinja

Kuva 11. Kunnallistekniikkalinja Pulmusentien ja Käsivarrentien risteyksessä.
Kuva: (Kilpisjärven biologinen asema 2013)

Pihlajaniemen ehdottaman kunnallistekniikkalinjan ohitse kulkee talvisin moottorikelkkareitti ja kohde sijaitsee käsivarrentien vieressä. Kilpisjärven kyläyhteisö on toteuttamassa kesällä 2013 alueelle kasvipolkua ja teos sopii hyvin teoriassa kyseiselle alueelle. (Henna Pihlajaniemi to Juha Ryynänen. Sähköinen tiedonanto 2013.)

Kilpisjärven käsivarrentien ja Pulmusentien risteyksen kunnallistekniikkalinjan kuvat

Kuva 12. Kunnallistekniikkalinja Kilpisjärvellä.
(Google 2013)

Hahmotelma 13. Hahmotelma 1.
Hahmotelma teoksesta.
Juha Ryynänen.8/12.2012

Hahmotelma 14. Hahmotelma 2.
Hahmotelma teoksesta.
Juha Ryynänen.8/12.2012

Kuvissa: Ensimmäiset ideat tulivat parkkialueelle istutetuista puista, jossa puiden kasvua ohjaa metallikehikko perhosen siipien muotoon. Hylkäsin idean kehikoiden vuoksi, koska eivät toimi Kilpisjärvellä ilmastosta johtuvan puiden hitaan kasvun vuoksi.

Hahmotelma 15. Hahmotelma 3.

Hahmotelma levähdyspaikasta.

Kuvassa 15. Istutettuja kuusia, penkit ja tulisija. Sähköpostihaastattelussa selvisi, että kuusi on Kilpisjärveläisille erikoinen puulaji ja yksi vaihtoehto istutukseen.

Hahmotelma 16. Hahmotelma 4.

Hahmotelma 4. Hahmotelma levähdyspaikasta. Juha Ryynänen.8-12.2012

Kuvassa 4. Yksi puu, jonka ympärillä penkit kolmion muodossa.

Hahmotelma17. Hahmotelma 5.

Hahmotelma 5. Hahmotelmassa kiviset istuinpenkit ja puita.

Hahmotelmassa idea, jossa paikallisia kiviä ja istutetut pohjantuomi tai pohjanpihlaja. Pohjantuomi ja pohjanpihlaja oli puuvaihtoehtoja, joita porot eivät käytä ravinnoksi. Hylkäsin idean saamelaisten perinteisen luontouskonnon vuoksi, missä seitakivi on heidän metsästys ja kalastusonneen vaikuttava pyhä kivi. Toinen syy oli, koska puut estävät luonnonmaisemaa, joka avautuu kilpisjärveen päin. Lisäksi Puiden kasvu on hidasta arktisen ilmaston vuoksi. Suunnittelu alkoi alusta.

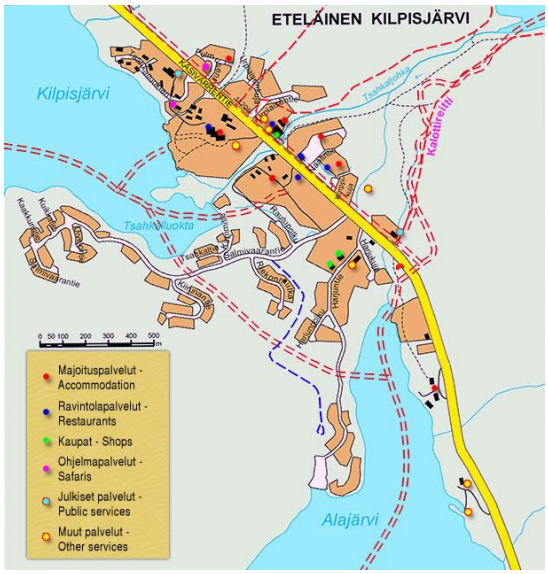

Kuva 18. Karttakuva Kilpisjärven Etelä-osa.

(Kilpisjärvi.org 2013)

Kuvassa karttakuva Kilpisjärvestä.

Uudet hahmotelmat

Piirros 19. Kunnallistekniikkalinjan maataideteoksen hahmotelma

Digitaalinen piirros 19. Hahmotelmia Kilpisjärven kunnallistekniikkalinjalle suunnitellusta Pohjansiilikäs-maataideteoksesta. Ehdotuksessa perhosen siivet ovat paikallisilla liuskekivillä tai liuskekivi esiintymän alla olevan kalkkikivin rajatut. Kivet asetettaisiin paikallisen koulun oppilaiden kanssa järjestetyllä työpajana. Pihlajaniemen mukaan Kilpisjärven maisemointihanke oli valmis avustamaan siipien kohdalle tulevaan kasvien istuttamiseen. Perhosen vartalon kohdalle oli suunniteltu penkki istumista varten.

4.2.4 Valmis suunnitelma ja esityskuvat

Kuva 20. Maataideteoksen paikkaehdotus kunnallistekniikkalinjalla.

Kuva. (Biologinen asema 2013)

Kuvassa Pulmusentien ja Käsivarrentien risteys johon taideteos sopisi.

Piirros 21 a. Pohjansiilikäs ympäristötaideteos vaihtoehto a.
Teos osana Kilpisjärven käsivarrentien suuntaista kunnallistekniikkalinjaa.

Teos on osa kunnallistekniikka linjalla kulkevaa reittiä johon mielestäni sopii muitakin teoksia tulevaisuudessa. Kuvassa 21a oleva teos on kuvattu nurmelle jossa on perhosen siivet rajattuna paikallisilla kivillä. Kivien reunustamat siivet voisivat olla paikallisia Kilpisjärvellä esiintyvistä kasveista tehtyjä istutuksia tai mahdollisesti luonnonniitty. Myös teoksen ulkopuolinen nurmi voisi toimia sellaisenaan luonnollisena, jolloin vain sorainen tie ja perhosen muoto erottuisivat ympäristöstä. Teos voisi sisältää myös Kilpisjärvellä luonnostaan esiintyviä kasveja, jotka houkuttelevat paikallisia perhosia, jolloin reitillä kulkiessa voi poiketa niitä tarkastelemaan. Teoksessa voisi sisältää esimerkiksi Peuranvirnaa, tai vaivaispaju ja mustikka mitkä ovat taas pohjansiilikkään toukan ravintokasveja. (Pakkanen 2005)

Piirros 21 b. Pohjansiilikäs ympäristötaideteos vaihtoehto b.
Pohjansiilikäs ympäristötaideteos vaihtoehto 2. Kuvassa esityskuva digitaalisesti piirrettynä.

Kuvassa 21 b. Maataideteos Pulmusentien ja Käsivarrentien liittymän läheisyydessä kunnallistekniikkalinjalle esitettynä maataideteoksena. Kuva on pirretty valokuvan päälle digitaalisella kynällä, eli soramaa on muutettu vihreäksi nurmeksi ja kivillä reunustettu perhonen asetettu niin, että vartalo on osa kävelyreittiä. Reitin varrella on kivistä muodostettu istuinryhmä ja pöytä sekä roskakatos tai säiliö. Kasvit voisivat olla myös perhosentoukkien ravintokasveja osittain ja biologien tai maisemasuunnittelijan valitsemia paikallisia Kilpisjärvisiä kasveja jotka on reunustettu paikalliskivin.

Mielestäni kuvassa 21 b on parempivaihtoehto teoksen muodolle koska teos on moottorikelkkaväylällä jolloin väylän täytyy olla esteetön. Teoksen istuin ja pöytäkivet on sijoitettu sivuun moottorikelkkaväylältä joten ne eivät aiheuta vaaraa kelkkailijoille. Lisäksi teoksen läheisyyteen on sijoitettu jätteidenkeruu katos tai jäteastia.

4.2.5 Taideteoksen toteutus, aikataulu ja kustannusarvio suunnitelma

Taideteos Pulmusentien ja Käsivarrentien liittymän läheisyydessä olisi mahdollista ja hyvä keino toteuttaa opiskelijaryhmän toteuttamana kurssityönä kuten Pihlajaniemi ehdotti.

Taideteoksen työaikataulu:

Tarkemman suunnitelman tekeminen istuksia varten olisi kaupungin puutarhurin tehtävä.
Kaksi oppilasta voi toteuttaa kyseisen maataideteoksen kivien siirrot ja istutukset normaalin työviikon aikana. Jos kivet ovat siirrettynä lähettyville kunnallistekniikkalinjan kaivantojen ohessa, niin ne on helpompi siirtää teokseen paikoilleen. Pohjamaan levittämisen ja istutukset vaativat biologin tai hortonomin osaamista.

Toteuttamisaikataulu suunnitelma kahdelta työntekijältä

- Pohjamaan muokkaus kaksi päivää
- Kivien siirrot yksi päivä
- Istutukset kaksi päivää

Kustannusarvio

Matkat	meno ja paluu linja-autolla kaksi henkilöä	72.90

Linja- automatkat: (Matkahuolto 2013)

Mökkien hinnat arviolta 90eur./vrk kaksi henkilöä

450eur/viikko

(Kilpisjärven retkeilykeskus 2013)

Hotellimajoitus Kilpisjärvellä 2 henkilöä /viikko

1078eur./viikko

(laplandhotels 2013)

Istutukset lahjoituksina	-
Kivien siirrot kunnallistekniikkalinjan muokkauksen yhteydessä	-
Työn tekeminen opiskelijatyönä	-
Työvälineet koulun tai yliopiston kautta	-
Yhteensä riippuen majoituksesta	522.90-

1150,90eur.

4.2.5.1 Suunnitteluprosessin etenemiskaavio ja yhteistyötahot

Kaavio 4. Etenemiskaavio Kilpisjärven suunnitteluprosessissa

4.2.5.2 Toteuttamisen yhteistyötahot

Kaavio 5. Yhteistyötahot toteutusta suunniteltaessa

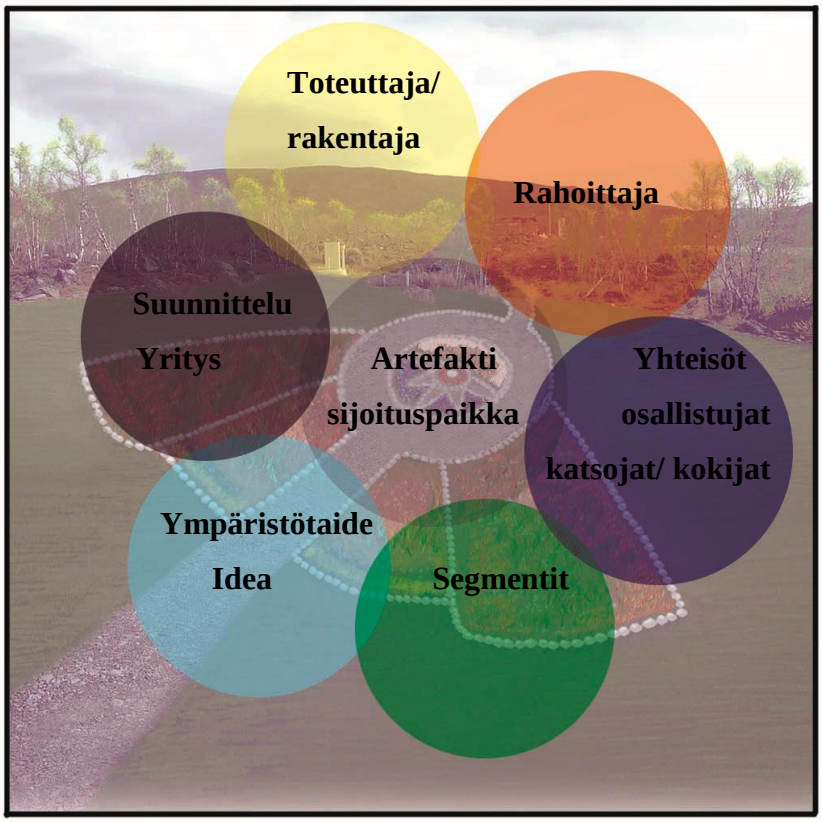

Kaaviossa 5: Valmiin tutkitun ympäristötaideteos idean toteutukseen tarvittavat yhteistyötahot. Teoksella voi olla mahdollinen sijoituspaikka valmiina tai sitä voidaan esittää toteutettavaksi esimerkiksi jonkin maisemoinnin yhteyteen. Ympäristötaideteoksen segmentit voivat olla kaupungit, yritykset tai yksityiset jotka esimerkiksi tilaavat teoksen suunnitteluyrityksen jossa taiteilija työskentelee projektin omaisesti. Taiteilija voi käyttää suunnittelun apuna teoksen paikan yhteisöjä alkuvaiheesta lähtien. Vuorovaikutus ja

tiimityöskentely toteutuu kun kaikki yhteistyötahot ovat perillä suunnittelun tapahtumista jolloin yhteistyötahojen välinen viestintä korostuu. On hyvä sopia viestintäalusta joka on kaikille helppo ja vaivaton käyttää jolloin väärinkäsityksiltä ja aikatauluongelmilta vältytään. Teoksen toteuttaja tai rakentaja on mielestäni myös hyvä olla tiedossa alkuvaiheessa, ja taideteoksen ollessa kyseessä tulee mieleen kysymys voiko taideteosta rakentaa urakalla, urakkakilpailun tuloksena? Mielestäni se riippuu tapauksesta, teoksesta ja kuinka taiteilija näkee tilanteen. Mutta mieluummin vastustan teoksen urakkakilpailuja, koska teos esimerkiksi pohjansiilikäs- teoksen tapauksessa on enemmän yhteisöllisyyttä tukeva ja vaativa, joten teos saa lisäarvoa jonkin yhteisön toteuttaessa sitä. Taideteos ollakseen taideteos vaatii mielestäni hyvän viimeistelyn joka myös estää urakoinnin. Jos taideteos urakoidaan mielestäni teoksen luonne muuttuu enemmän maisemointiin tai joksikin tuotteeksi ilman suurempaa merkitystä.

4.3 Pohjansiilikäs taideteoksen taiteellisen osan esittely

Soveltavan kuvataiteen näyttely
AVAUS Soma Exhibition 2013 Kemi

Aika: 18.10.2013–1.12.2013
Paikka: Kemin taidemuseo
Yhteystiedot: Marina Takalon katu 3
94100 Kemi

Alla kuvassa 22. teokset jotka kuuluvat taiteelliseen osioon.

Kuva 22. Kemin Pohjansiilikäs taideteokset.
(Facebook/ Dropbox.Valokuva: Koistinen)
Taulun koko 54cm X 54cm, lasitettu ja kehystetty. (Ryynänen,J.2013.Valokuva:Koistinen,S.)
Koska ympäristötaideteos mielestäni ei ollut järkevää toteuttaa monista eri syistä joista kerron johtopäätökset luvussa tarkemmin, päätin toteuttaa taiteellisena osiona Pohjansiilikäs teoksen Soveltavan kuvataiteen näyttelyyn Kemiin. Näyttely kantoi nimeä Soveltavan kuvataiteen AVAUS.Kuvassa esiintyvissä teoksissa on suunnitteluprosessin vaiheista koottu kuvakollaasi. Kollaasissa yhdistyy paikka valokuvana, hahmotelma digitaalisena piirroksena, Pohjansiilkäs perhonen (Acerbia Alpina) digitaalisena piirroksena sekä valokuvan päälle digitaalisesti piirretty ympäristötaideteos esityskuva.

5 Johtopäätökset

Kilpisjärven alueelle suuntautuva ympäristötaideprojekti oli erityisen luonnon vuoksi **haasteellinen** koska esimerkiksi siellä asuvat saamelaiset suosivat ympäristöä johon ei rakennettaisi mitään ylimääräistä. Lisäksi puiden kasvu on vähäistä alueella arktisen ilmaston vuoksi. Kilpisjärvellä on paljon kiveä, sammalta ja matalaa paju ja koivu kasvustoa joka täytyisi sopia maisemallisesti taideteoksen kanssa. Kilpisjärvi on karua pohjoista Suomalaismaisemaa, jossa kuitenkin käy turisteja ja pysähtyvät mahdollisesti eri majoitus tai elintarvikepaikoissa. Ympäristötaideteoksen täytyi olla Kilpisjärven paikalliseen maisemaan sopivaa ja täyttää paikallisten asukkaiden toiveet. Paikallisväestön toiveet taideteoksen muodosta olivat laavuidean ja levähdyspaikan puolella. Lisäksi yrittäjien kommentit puolsivat laavu ja levähdyspaikalle tehtävää teosta, jossa koin saavani aika vapaan tyylin suunnitella teos, koska en saanut oikeastaan vastustusta teoksen tekemiselle. Kilpisjärven maisemointikoordinaattorin, biologi Pihlajaniemen mielestä monitoimitalon piha, Käsivarrentien levähdyspaikka ja Pulmusentien ja Käsivarrentien risteykseen suunnitellun kunnallistekniikkalinjan maisemointi alue olisi ollut hyvä sijoituspaikka ympäristötaideteokselle.

Rahoitus oli alkuvaiheessa ongelma kaikkien tahojen puolelta, eli kuka maksaa teoksen toteutuksen. Maisemointihanke Pihlajaniemen mukaan olisi osallistunut teoksen rahoittamiseen kasvien osalta ja vain työ ja mahdolliset konekuskin palkat olisivat jääneet

haettavaksi muuta kautta. Teoksen toteutuksen olisi voinut toteuttaa oppilastyönä edullisesti. Hain rahoitusta Lapin maakuntarahastolta talvella 2012 ja se oli liian aikainen vaihe koska teoksen suunnittelu oli alkutekijöissään. Oikea rahoituksenhaku aika olisi ollut 2013 kevät, kesä tai syksy.

Perusteluja teoksen toteuttamisen perumiseen on useita. Ne ovat **aikataulu** joka olisi mahdollistanut **yhteisöjen tapaamisen suunnittelun järjestämiseksi** ja joka olisi ollut välttämätöntä teoksen suunnittelulle ja toteutukselle. Pelkkä yksi maisemointityöpaja ei riittänyt mielestäni saamaan kaikkien Kilpisjärven yhteisöjen ideoita esille teoksen suhteen, joka on juuri oleellista koska heillä on tieto paikasta joka taas minulle on vieras. Kilpisjärvelle on vaikeaa suunnitella ympäristötaideteosta pelkkien sähköpostin välityksellä käytyjen viestien avulla, varsinkin kun kaikki yhteisöt eivät olleet mukana, vaan suunnittelu olisi tarvinnut lisäksi ainakin yhden yhteisen suunnittelupalaverin. On todennäköistä että rahoitus teosta varten olisi järjestynyt useampien yhteisötapaamisien avulla, koska silloin teoksen taiteilija olisi tullut tutuksi sekä tärkeimpänä yhteisöllinen suunnittelu olisi toteutunut saamieni teosideoiden kautta. Koska yhteisötapaamisia ei ollut, teosidea muotoutui kovasti suunnittelijan oloiseksi, jolloin tuli tunne olenko oikea henkilö suunnittelemaan ja onko järkevää toteuttaa teosta Kilpisjärvelle? On erittäin tärkeää yhteisösuunnittelussa että teoksen suunnitteluryhmään täytyy kuulua kaikkien yhteisöjen ja tahojen edustajia sekä havaitsin että teoksen suunnitteluun saati toteutukseen ei pelkkä sähköpostilla käyty vuoropuhelu riitä. Kyse on **viestinnän vaikeudesta** tai puuttumisesta **suunnittelijan ja yhteisöjen sekä tahojen välillä**. Teoksen malli ja materiaali-ideat jäivät saamatta lähes kaikilta yhteisöiltä, **ainoastaan sijoituspaikka selvisi sähköpostin avulla**. Lisäksi **luonnonolosuhteet Kilpisjärvellä puoltavat talvella näkyvää taidetta** joka ideassani ei toteudu. **Kilpisjärven luonto on niin erityinen** ja harvinaislaatuinen eläin ja kasvillisuudeltaan Euroopankin mittakaavassa että on järkevämpää jättää toteuttamatta teos joka on taiteilijan lähes yksin suunnittelema. Loppuvaiheessa, jolloin rahoitusta teokselle oli tarkoitus hakea uudestaan oli Kilpisjärvellä jo lumi tulossa maahan jolloin maalaisjärkikin sanoi että **Kilpisjärven lumeton aika on niin lyhyt ettei maataideteos pääse oikeuksiinsa**. Ei ole järkeä toteuttaa matalaa teosta joka on lumen alla suurimman osan vuodesta, ellei teos ole sisätilassa tai lämmitetyllä maalla.

Kilpisjärven matkailua kehitetään tulevaisuudessakin ja luultavasti matkailijamäärät tulevat alueella lisääntymään. Matkailu on hyvin tärkeä elinkeino Tunturilapissakin, joten mielestäni

on erityisen tärkeää pohtia kestävän kehityksen kannalta ja luonnon säilymisen kannalta kuinka luonto kestää kasvavat matkailijamäärät tai siihen liittyvän rakentamisen. Soveltava kuvataide laajuutensa ansiosta antaa mahdollisuuden vastaavasti toteuttaa paljon erilaisia projekteja joissa luonto ja ympäristö kuitenkin säilyy ennallaan ja luonnosta muotoutuvat käsitykset korostuu. Soveltavan kuvataiteen näkökulmasta näen paljon mahdollisuuksia kehittää Kilpisjärven kaltaista aluetta kestävän kehityksen puitteissa esimerkiksi talvimatkailun kodalla väliaikaistaiteella ja siihen liittyvällä oheispalveluilla. Mahdollisuuksia toteuttaa taideteos Kilpisjärvelle on paljon joissa Kilpisjärven luontoa vaalitaan ja Saamelaisyhteisöjen sekä muidenkin paikallisasukkaiden mieltymykset toteutuu, mutta se vaatii samaan pöytään istumisen ja keskustelun mitä taideteos voisi olla. Oli haastavaa tai lähes mahdotonta suunnitella teos alueelle jonka maaperää ja kulttuuria ei tunne riittävästi, johon yhteiset suunnittelutapaamiset olisivat auttaneet, jolloin päätin toteuttaa ainoastaan Pohjansiilikäs kuvakollaasin, jotka olivat esillä AVAUS näyttelyssä Kemin taidemuseossa 18.10.2013–1.12.2013 välisen ajan.

6 Pohdinta

Ympäristöeettisesti Kilpisjärven alue on luonnonoloiltaan pitkätalvinen jonka vuoksi matala maataideteos ei välttämättä pääse oikeuksiinsa. Lisäksi Kilpisjärven Saanan mahdollinen muuttuminen kansallispuistoksi vaikuttaa lisäpohdintaa ympäristötaideteoksen toteutettavuuteen, koska Kilpisjärven luonnonarvo on poikkeuksellinen Suomessa. Alueellisesti ympäristötaideteoksen paikka olisi Kilpisjärven kylän alueella mahdollinen mutta jos vertaa ympäristötaideteosta esimerkiksi väliaikaistaiteeseen ja väliaikaistaiteen tuomia muita mahdollisuuksia luonnonsuojelullisesta näkökulmasta, on väliaikaistaide parempi vaihtoehto.

Kilpisjärven luonnonarvo on mielestäni verrattavissa Koliin. Kilpisjärven luonnontilan ja erityisyyden vuoksi täytyy harkita mitä Kilpisjärvelle kannattaa rakentaa jotta maisema säilyy sellaisenaan. Väliaikainen taide, kuten jääveistokset voivat kiinnittää huomiota ajankohtaisiin ilmiöihin. Kilpisjärven alueen ilmastosta johtuen talviaika on pitkä jolloin se mahdollistaa jää- ja lumirakentamisen erilaisissa tapahtumissa. Kilpisjärvelle suunnattu taideprojekti voi olla muutakin kuin ympäristötaideteos jos teoksen toteuttaminen ei ole riittävän perusteltua. On paljon eri mahdollisuuksia toteuttaa soveltavaa kuvataidetta Kilpisjärven tyyliseen paikkaan esimerkiksi että luonto siitä kärsii tai että taide noudattaisi kestävän kehityksen puitteita, mutta se vaatisikin lisätutkimusta. Kilpisjärvi on mielestäni luonnonoloiltaan niin erityinen että se ei kaipaa kylän ja luonnontilan välisen maisemoinnin lisäksi ympäristötaideteosta. Mielestäni Kilpisjärven luonnon arvo on niin suuri harvinaisten kasvi ja eläinlajien sekä erikoisen maaperän vuoksi ettei sitä mielestäni kannata lähteä muuttamaan. Kulttuurillisesti Kilpisjärvellä on tärkeitä kohteita Saanan luonnonpuisto joka tätä kirjoittaessa on mahdollisesti ehdolla kansallispuistoksi

Oma ajatusmaailma ja näkökulmani muuttui hieman soveltavan kuvataiteen opintojen aikana verraten muotoilun opintoihin. Koen eroavaisuuksia muotoilussa ja taiteessa lähinnä myynti artikkelin ja instituutioiden taholta. Muotoilija voi soveltavan kuvataiteen osaajan tavoin käyttää työssään yhteisöjä, erilaisia suunnittelutyöpajoja, suunnittelun työmenetelmiä ja esimerkkinä kestävää kehitystä raameina tai viitekehyksinään suunnitellessaan tuotetta, palvelua tai konseptia.

Muotoilu instituutiona on aina ollut kaupallinen ja suunnattu palvelemaan yhteiskunnan ja kuluttajien etua. Taideinstituutio on mielestäni nykytaiteen osalta lähtenyt kääntymään juuri muotoilun tavoin kaupallistamisen suuntaan. Entisajan mestarillisten ihmistä esittävien patsaiden tekeminen on sisältänyt laajan opiskelun ihmisen anatomiaan ja usein taiteilijalta on vain tilattu jotakin henkilöä esittävä teos perusteena että on ollut taitava tekemään esittävän taideteoksen. Teoksen osalla näen suurimmat erot teoksen viimeistelyssä. Taiteilijan tekemät veistokset ovat uniikkeja ja kädentaidot ovat tutkimuksen kautta viety äärimmilleen ja teoksen tekemisessä sekä valmistuneessa teoksessa näkyy selkeästi taiteilijan oma muotokieli ja itsekriittisyys. Taiteilija siis tuottaa enemmän omasta itsestään kumpuavaa luovuutta omien ja ympärillä olevien asioiden tai tapahtumien säestyksellä, joka aiheuttaa jonkin teoksen syntymisen. Muotoilija taas tuottaa jonkin tuotteen erilaisilla valmiilla työvälineillä tai työskentely keinoilla joka palvelee tiettyä ennalta määriteltyä asiakas segmenttiä tavoitteena myydä tuotetta mahdollisimman paljon ja pitkän ajan.

Soveltavassa kuvataiteessa taiteilija voi olla taiteen asiantuntijan roolissa tai yhteisötaiteilijana eri ryhmien mukana tai ryhmän jäsenenä. Soveltavan kuvataiteen ammattilainen voi myös työskennellä esimerkiksi yrittäjänä tai työtekijänä yrityksessä, joka tuottaa maisemointiprojektin yhteyteen teoksen. Teos sisältää jonkin merkityksen tai antaa alueellisesti tai paikkaan sidottuja monimerkityksellisiä puheenaiheita maisemoinnin sisältävän teoksen katsojalle ja kokijalle. Yhteisötaiteessa täytyy olla vuorovaikutuksessa ja kasvotusten suunnittelutapaamisissa jotta yhteisön mieltymykset ja ideointi pääsee oikeuksiin. Taideteosta ei voi mielestäni suunnitella pelkästään etänä internetin välityksellä jos kyse on yhteisölähtöisestä suunnittelusta.

Kilpisjärvellä kulttuurihankkeen suunnittelussa täytyy mielestäni ottaa huomioon ristiriitaisuus joka näkyy matkailun kehittämisen ja erityisen luonnon välillä. Olen huolestunut kuitenkin Kilpisjärveen kohdistuneesta paikkatutkimuksesta johtuen, Kilpisjärven paikallisenluonnon ja yritysten ekologisuuden välisestä ristiriidasta. Näen kestäväkehityksen ennemmin mahdollisuutena, kilpailuvalttina ja sijoituksena tulevaisuuteen, kuin yrityksen kannattamattomuutena kilpailutilanteessa. Yrityksen, hankkeen tai projektin ei tarvitse muuttua äkillisesti kestävänkehityksen periaatteita noudattavaksi, vaan myös joustaen pidemmällä aikavälillä, jolloin kannattavuus ja kilpailukyky säilyy. Tutkimus oli tärkeä, koska maailma mielestäni muuttuu ekologisempaan suuntaan. Luonnon kuormittamisen vähentäminen on yksi

hyvä kilpailuvaltti tulevaisuuden yritysmaailmassa kaikilla aloilla.

Toimintatutkimus realistinen evaluaatio eli eri vaikuttimien pohtiminen ympäristöeettisesti oli mielestäni tärkeää, koska oikein toteutettu maisemointi Kilpisjärvellä mahdollisesti suojelee paikallisen alueen alkuperäistä luontoa. Ympäristötaideteos hyvällä paikalla, yhdistettynä Kilpisjärven maisemointiin antaa hyvän kuvan alueella vierailleelle turistille ympäristöä huolehtivasta kunnasta. Erilaisten yhteisöjen, kuten tässä tapauksessa esteettömän liikkumisen tarvetta, ja paikallisväestön yhteiseen suunniteluun osallistumisen mahdollisuuksia on hyvä kehittää. Jos tekisin uudestaan tutkimuksen aloittaisin edelleen paikkatutkimuksella, mutta yhteisöjen vuoropuhelut täytyisi järjestää eri tavalla. Lyhyt aika ja etäisyys vaikuttivat yhteisön vuoropuheluun, joka olisi kannattanut toteuttaa erillisinä työpajoina tai vähintään internetin kautta tapahtuvilla videoneuvotteluilla tai ryhmäneuvonpitoina. Yhteisön vuoropuhelut jäivät vähäisiksi varsinkin yrittäjien ja saamelaisten kohdalla pelkän sähköpostikyselyni vuoksi. Lisäksi perehtyminen Kilpisjärven erityiseen luontoon ja ympäristöeettiseen aineistoon olisi kannattanut tehdä aiemmin, ennen vuoropuhelujen aloittamista, jotta olisi voinut asemoida oma näkökulma enemmän Kilpisjärveläisten paikallisten kokemaan luontoon. Silloin olisi mahdollisesti puhunut enemmän samalla kielellä Kilpisjärven luonnosta, matkailusta elinkeinona ja kestävästä kehityksestä tulevaisuudessa, jolloin teos olisi ollut vaivattomampi toteuttaa yhteisösuunnittelun tavalla.

Pohjansiilikästeos konseptina voi olla tulevaisuudessa mahdollista. Toteutuksesta ja valmiista maataideteoksesta luodaan esittelyvideo, jota käytetään markkinointiin. Videolla voi ilmetä paikallisen luonnon ja paikallisasukkaiden mukana olo suunnittelun alkuvaiheesta lähtien aina valmiiseen työhön ja sen merkityksiin.

Yhteisölähtöinen suunnittelu eri kaupunkien ja rahoittajatahojen sekä paikallisen teoksen vaatiman lainsäädännön noudattamiselle vaatii tarvittavan pitkälle suunnitellun valmiin konseptin joka toteutuminen on mahdollista erilaisten paikkakuntien luonto tai retkeilykohteisiin. Sijoituspaikkoja voi olla kaikki joissa paikalliset asukkaat viettävät vapaa-aikaansa.

Kuviteltuna esimerkkinä vaikka puistoja, jonka yhteyteen voisi suunnitella paikallisen eläin tai kasvilajin käyttämistä alkuidean innoittajana. Teoksen on mielestäni hyvä korostaa

paikallisuutta ja juuri sijoituspaikan tiettyä ominaista lajia, jolloin paikallisväestön on helpompi samaistua ja aloittaa ylipäätään teoksen suunnitteluun osallistuminen ja sen kommentointi. Paikan historia ja tapahtumat voivat hyvin toteutettuna korostaa yhteisöllisyyttä ja vaikka jonkin paikallisen mukavan muiston tallentamista ympäristö tai maataideteoksella. Mielestäni ympäristö- ja maataide on hyvä keino toteuttaa kestävänkehityksen mukaista ympäristörakentamista yhteisöllisesti jolloin teos palvelee kaikkia.

Prosessissa ilmeni Suomen pienestä mittakaavasta huolimatta, suuret eroavaisuudet kaupungin ja luonnon olosuhteiden välillä niiden kulttuurissa sekä ajatusmaailmassa, kuinka luontoon suhtaudutaan. Mielestäni on hyvä säilyttää luonnonmukaisena alueet ja harkita turhaa rakentamista. Taidetta voi luoda väliaikaisesti ilman että luonto siitä kärsii. Erilaisia taiteen esittämiskeinoja on paljon. En osaisi kuvitella Kilpisjärvellä taiteellisia rakennelmia materiaalista, joka ei sopeudu paikan luonnonmaisemaan tai asukkaiden ajatuksiin ja historian kokemuksiin. Kilpisjärvellä käyntini avasi silmäni hyvin Suomen pohjoisen ja Eteläisen alueen eroavaisuuksista juuri luonnon eroavaisuuden vuoksi. Lajistot puineen, kasveineen, eläimistöineen ovat erilaisia ilmaston ja maaperän vuoksi, joka vaikuttaa paljon taiteen lopputulokseen sitä suunniteltaessa eri kommentoijien näkökulmasta.

Pohjansiilikäs maataideteoksen sopivuus vaikka osana puistoa muihin Suomen luonnonpuistojen vesistöjen ja retkeilyreittien varrelle tehtäviin levähdys paikkoihin on hyvä käyttämällä luonnon omia materiaaleja, jolloin luonnonmukainen rakentaminen toteutuu. On useita ympäristökohteita joihin sopii kestävänkehityksen puitteissa toteutettu ympäristötaideteos. Ympäristöön sopiva kivi tai puulajit ja teoksen taide voivat olla erilaisia eri maan osissa. Riippuen juuri paikallisuudesta ja siellä asuvasta yhteisöistä, luonnosta, luonnonmaisemasta, eri tarpeista ja toiveista. Esimerkiksi istutetut puut antavat mahdollisuuden luonnonmukaiseen ympäristörakentamiseen. Puiden määrä, laji ja sijoituskohde voivat olla taiteilijan keino ilmaista jotain pysyvää, joka jää jälkipolville asti elämään. Lisäksi istuimet ja mahdollinen tulisija materiaaleineen tai muotoineen voi sisältää tapauskohtaisesti erilaista taidetta.

Prosessin haasteita ja ongelmia

Prosessin ongelmat projektin toteutumiseen liittyivät pitkiin etäisyyksiin. Rahoitusta haettaessa paikallisyrityksiltä on tärkeää esitellä paikanpäällä idea, johon rahoitusta haetaan. Esittelin

ideani Kilpisjärven maisemointihankkeen palaverissä, mutta se ei tuottanut tulosta yritysrahoituksen merkeissä. Lisäksi olisi täytynyt pitää oma esittely paikallisyrittäjille, jotta taiteilijan projekti olisi tullut heille tutummaksi.
Lapin rahastosta haettu projektirahoitus ei toteutunut. Ilmoitusta rahoituksen hylkäämisestä en saanut. Oikea ajankohta rahoituksen hakemiselle olisi ollut syksyllä 2013 kun tutkimustyö on valmis ja hyvät esityskuvat muotoutuneet. Uuden rahoituksen hakeminen peruuntui, koska teosta ei aiottu toteuttaa kuin taiteelliselta osalta kuvakollaasin muodossa. Suurin haaste oli kommunikointi yhteisöjen välillä ja kasvotusten pidettävien suunnittelupalaverien puuttuminen, joka olisi ollut ehdotonta jotta teoksen olisi voinut suunnitella ja toteuttaa Kilpisjärvelle.

Tulevaisuuden haasteina pidän henkilösuhteiden luomista ja yhteistyökykyä eri projektiin vaikuttavien tahojen osalta yhteisissä suunnittelutapaamisissa sekä niiden sovittamista kiireisiin aikatauluihin, koska eri yhteisöjen ja tahojen kalenterit ovat erilaisia ja kaikille sopiva yhteinen aika kiristää aikatauluja ja vaikeuttaa viestintää. Haasteellista on myös kestävänkehityksen noudattaminen, jos ajattelee Kilpisjärven luontoa ja kuitenkin myös yhteisön ja taloudellisen tilanteen kehittämistä. Paikallinen materiaali, yhteisöllinen suunnittelu ympäristötaiteessa ja paikallinen toteuttaminen työllisyyden lisäämiseksi voi olla yksi ratkaisu toteutukseen. On mielestäni tärkeää kehittää Kilpisjärveä niin että siellä vierailevat ymmärtävät pohjoisen alueen luonnon merkityksen ja ainutlaatuisuuden. Ympäristö säilyy mielestäni parhaiten siellä vierailijoiden tiedostavan alueen herkän luonnon, jolloin sitä ei mahdollisesti turmella. Luonnonmukainen rakentaminen maisemointityönä on usein kauniimpaa juuri ympärillä olevan maisemaan sopivuuden vuoksi, sekä puiden ja kasvien luonnolliset vuodenaikojen mukaiset vaihtelut korostavat näyttävyyttä.

Kilpisjärvellä asuvien täytyy tulla toimeen monien eri kansalaisten ja matkailijoiden kanssa, mutta on hyvä ajatella myös mahdollisia skenaarioita luonnontilan ja turismin välillä. Esimerkiksi miltä Kilpisjärven maisema näyttää vaikka 30 vuoden kuluttua? Onko tunturien rinteet rakennettu osittain vuokrattavaksi ja myyntiin tarkoitettuja loma-asuntoja? Ja kuinka Kilpisjärven luonto kuormittuu turismista? Mielestäni Kilpisjärvellä on toimeentulemisen mahdollisuuksia kestävän kehityksen puitteissa muistakin lähteistä kuin turismi ja rakentaminen, joka osaltaan vaatisi myös lisätutkimusta.

Kilpisjärvi on upea paikka juuri luontoelämysten tähden, sisältäen luonnon omaa taidetta mutta jälleen ensimmäinen kysymys onkin kuinka elämystä voi hyödyntää ilman että luonto siitä kärsii? Olisiko talvimatkailun ja siihen liittyvien ohjelmapalveluiden sekä väliaikaistaiteen oikein suunnattu markkinointi ja niiden kehittäminen yksi mahdollisuus?

Kilpisjärven luonto ja siellä lisääntyvä luontomatkailu on mahdollisesti hyvä elinkeinonlähde ja siitä seuraava rakentaminen luultavasti haittaa Kilpisjärven luontoa. Luontomatkailun kehittäminen niin että palveluiden laatu ja arvo kehittyy suhteessa ostetun palvelun aikaan, mahdollisesti parantaa kestävän kehityksen puitteissa suunniteltua matkailua. Eli käytännössä turistimatkat olisivat hinnaltaan arvokkaampia mutta sisällöltään kertoisivat esimerkiksi enemmän luonnonsuojelusta ja Kilpisjärven arasta ja harvinaisesta luonnosta. Tällöin Yrittäjyys olisi kannattavampaa vähemmillä kävijämäärillä sekä turistien tieto luonnon vaalimisesta lisääntyisi. Mielestäni puhtaamman ympäristön ja yhteisöllisyyden mahdollisuuksia kannattaa kehittää.

KUVAT

Kuva 1a. Kilpisjärven sijainti. Sivu:44

(Internetosoite).2013.<(http://www.retkikartta.fi/index.php?id=1962)>.

Kuva 1b. Kilpisjärven sijainti. Sivu:44

(Internetosoite).2013.<(http://www.retkikartta.fi/index.php?id=1962)>.

Kuva 2a. Kilpisjärven retkeilyreittejä Sivu:44

(Internetosoite).2013. <(http://www.retkikartta.fi/retkikartta.php?id=1962)>.

Kuva 2b. Kilpisjärven retkeilyreittejä Sivu:45

(Internetosoite).2013. <(http://www.retkikartta.fi/retkikartta.php?id=1962)>.

Kuva 3. Pohjansiilikäsperhosen toukka Sivu:72

Pohjansiilikäsperhosen toukka. (Internetosoite). Kimmo´s Lep Site. 2013<(http://www.kolumbus.fi/silvonen/lnel/a/acealpin.htm)>.

Kuva 4. Pohjansiilikäs perhosen suojaväritys Sivu:72

Pohjansiilikäsperhosen suojaväritys. (Internetosoite).2013.<(http://www.leps.it/images/Arctiidae/InLeArAcAlA0001.jpg)>.

Kuva 5. Acerbia Alpina Sivu:72
Pohjansiilikäs perhonen, naaras ja koiras.(Internetsivu).2013.
< (http://molbiol.ru/forums/uploads/a001/b029/post-22092-1202404133.jpg.)>.

Kuva 6. Kilpisjärven ranta. Sivu: 74
Kuva: Biologinen asema.2013.Kilpisjärvi

Kuva 7. Kilpisjärven ranta. Sivu: 74
Kuva: Biologinen asema.2013.Kilpisjärvi

Kuva 8. Kilpisjärven ranta ja niemenkärki. Sivu: 74
Kuva: Biologinen asema.2013.Kilpisjärvi

Kuva 9. Kilpisjärven monitoimitalo. Sivu: 73
(Internetosoite). http://ark-vaisanen.fi/web/galleria/. Url: <(http://ark-vaisanen.fi/web/wp-content/gallery/referenssit/378-kilpisjarven-koulu-ja-monitoimitalo.jpg.)>.

Kuva 10. Kilpisjärven tori Sivu:73

Google karttapalvelu.2013.< (https://maps.google.com/)>.

Kuva 11. Kunnallistekniikkalinja Pulmusentien ja Käsivarrentien risteys. Sivu:74

Kunnallistekniikkalinja.Valokuva: Biologinen asema. 2013. Kilpisjärvi

Kuva 12. Kunnallistekniikkalinja Kilpisjärvellä. Sivu:76

(Internetosoite). Google karttapalvelu.2013.<(https://maps.google.fi/maps?q=Kilpisj%C3%A4rvi&oe=utf-8&client=firefox-a&ie=UTF-8&ei=xWUxUsDeLciphAeBkIGAAQ&ved=0CAoQ_AUoAg)>.

Hahmotelma 13. Hahmotelma 1. Sivu:76

Hahmotelma levähdyspaikasta. Juha Ryynänen.2012. Rovaniemi

Hahmotelma 14. Hahmotelma 2. Sivu: 76
Hahmotelma levähdyspaikasta. Juha Ryynänen.2012. Rovaniemi

Hahmotelma 15. Hahmotelma 3. Sivu:76

Hahmotelma levähdyspaikasta. Ryynänen.2012. Rovaniemi

Hahmotelma 16. Hahmotelma 4. Sivu: 77
Hahmotelma levähdyspaikasta. Ryynänen.2012. Rovaniemi

Hahmotelma 17. Hahmotelma 5. Sivu: 77
Hahmotelma levähdyspaikasta. Ryynänen.2012. Rovaniemi

Kuva 18. Karttakuva Kilpisjärven Etelä-osa Sivu: 78
(Internetosoite).< (http://kilpisjarvi.org/map/kartta-etelainen.jpg)>.

Piirros 19. Kunnallistekniikkalinjan maataideteoksen hahmotelma Sivu:79

Digitaalinen piirros. Ryynänen, J. 2013 Rovaniemi

Kuva 20. Kunnallistekniikkalinja Pulmusentien ja Käsivarrentien risteys. Sivu:79

Kunnallistekniikkalinja. Valokuva: Biologinen asema. 2013.Kilpisjärvi

Piirros 21. Pohjansiilikäs maataideteos Sivu:80

Digitaalinen piirros.Ryynänen. J 2013.Rovaniemi

Piirros 21b. Pohjansiilikäs.nro.2.maataideteos Sivu:80

Digitaalinen piirros.Ryynänen J 2013.Rovaniemi

Kuva 22. Kemin taidenäyttelyn Pohjansiilikäs kuvakollaasi. Sivu: 85
Kuva Koistinen. 2013. <https://www.facebook.com/Dropbox.>.

KAAVIOT

Kaavio 1. Toimintatutkimuksen syklit Sivu: 30

Anttila, P. 2005. Anttila, P & Tenkama, P & Kataikko, M-S. (toim). Ilmaisu, Teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. AKATIIMI. HAMINA.

Kaavio 2. Vuorovaikutussuhteet luovassa prosessissa. Sivu: 30

Anttila, P. 2005, 101 Anttila, P & Tenkama, P & Kataikko, M-S. (toim). Ilmaisu, Teos, tekeminen ja tutkiva toiminta.

AKATIIMI. HAMINA.

Kaavio 3. Realistinen evaluaatio kaavio. Sivu: 32

Anttila, P 2005, 453. Anttila, P & Tenkama, P & Kataikko, M-S. (toim). Ilmaisu, Teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. AKATIIMI. HAMINA.

Kaavio 4. Etenemiskaavio Kilpisjärven suunnitteluprosessissa. Sivu: 82
Ryynänen.2013

Kaavio 5. Yhteistyötahot toteutusta suunniteltaessa. Sivu: 83
Ryynänen.2013

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Aikio, A 2013. Luento. AVAUS KemiExhibition Seminaari 17.10.2013 Kemi

Tahkokallio, P 2013. Luento. Magenta hankkeen seminaari. Lapin yliopiston koulutus ja kehittämispalvelut. Taide ja ympäristön suunnitteluseminaari.2013. Rovaniemi

Pihlajaniemi, H. Kilpisjärven kyläyhteisön maisemointityöpajan muistiinpanot.27.2.2012.Kilpisjärvi

Ryynänen,J.2011-2013. Tekijän hallussa olevat muistiinpanot, piirrokset ja hahmotelmat.Rovaniemi

PAINETUT LÄHTEET

Anttila, P. 2005. Anttila, P & Tenkama, P & Kataikko, M-S. (toim). Ilmaisu, Teos, Tekeminen ja TUTKIVA TOIMINTA. AKATIIMI. HAMINA.

Anttila, M. 2008, (toim). Taidekehän tarina. Kankaanpään kulttuurinen ja fyysinen muutos taidekaupungiksi diskurssien valossa. Teknillinen korkeakoulu..Espoo.

Forss, A. 2007. (toim). Paikan estetiikka. Eletyn ja koetun ympäristön fenomenologiaa. Yliopistopaino kustannus. Helsinki.

Heiskanen, A. 2011.(toim). Nollatoleranssi. Kariston kirjapaino. Hämeenlinna.

Huhmarniemi, M 2012. *Soveltavan kuvataiteen Maisteriohjelma* artikkeli teoksessa Taidetta, kulttuurien yhteistyötä ja uusia verkostoja. Seppälä, T. (toim). 2012, 28-29.Rovaniemi.

Jallinoja, M 2009.Green new deal. Vihreä sivistysliitto ry. Helsinki.

Johansson, H. 2005, Maataidetta jäljittämässä. Otavan kirjapaino. 2005.Keuruu.

Jokela, T. 1999. Tunturi taiteen ja tieteen maisemissa. Jokela, T. 1999.(toim). Lapin Yliopistopaino.1999.Rovaniemi.

Järvinen, A & Lahti, S. 2004.(toim). Suurtuntureiden luonto. Palmenia kustannus. Helsinki.

Karjalainen, E. 1996. (Julkaisussa). Luonto virkistys-ja matkailuympäristönä. Saarinen, J & Järviluoma, J. (toim). Saarijärvi.

Karjalainen, P, T. Julkaisussa. Tunturi taiteen ja tieteen maisemissa. Jokela, T. 1999.(toim). Lapin Yliopistopaino.1999. Rovaniemi.

Kawaguchi, Y, B. 2003. (toim), Japanilainen puutarha. inspiraatiosta toteutukseen. Plataani. Espoo.

Kuisma, J. (toim). Matka ympäristöyhteiskuntaan. Tilastokeskuksen julkaisu.2000. Helsinki.

Oksanen, M. 2012. (toim), Ympäristöetiikan perusteet. Gaudeamus. Helsinki.

Seurujärvi- Kari, I & Halinen, P & Pulkkinen, R. 2012.(toim). Saame tutkimus tänään. Hakapaino. 2012.Helsinki.

Varto, J. (Teoksessa).Taide keskellä elämää. Bardy, M, Haapalainen, R, Isotalo, M & Korhonen, P. 2007. (toim). Keuruu.

Wallenius, P. 2004. (teoksessa). Metsätalouden ympäristöopas. Heinonen, P, Karjalainen, H, Kaukonen, M & Kuokkanen, P. (toim). Metsähallitus.

VERKKOSIVUT

Euroopanperhoset.2013.(Internetosoite).<http://www.lepidoptera.pl/show.php?ID=4758&country=FI>.

Europa 2012. Kestävä kehitys tiivistelmä Eu- lainsäädännöstä. Haettu 14.11.2012. Internetosoite:<http://europa.eu/legislation_summaries/environment/sustainable_development/index_fi.htm>.

Helsinginkaupunki/ympäristökeskus.(internetsivu).<http://www.hel.fi/hki/ymk/fi/Ymp_rist_n+tila/Luonto/Hy_nteiset/Perhoset#muutosten.http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CDcQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.hel.fi%2Fhki%2Fymk%2Ffi%2FYmp_rist_n%2Btila%2FLuonto%2FHy_nteiset%2FPerhoset&ei=rmFvUrzMA5DasgbW9YCwDQ&usg=AFQjCNEFMiXrhrqlS1CdHVZyE6lpIIw6yQ&bvm=bv.55123115,d.Yms.>.

Honka, T. 2012, (toim). Pohjoinen etnografia/arktiset tulet. (Internetosoite). Rovaniemi. <http://some.lappia.fi/blogs/arktisettulet/author/tuomashonka/>.

Kilpisjärven retkeilykeskus. (Internetsivu). Kilpisjärven retkeilykeskus.2013.Kilpisjärvi.< http://www.kilpisjarvi.info/FI/hinnat/kevat-vrk.html>.

Kilpisjärven kyläsivut.2013. Kilpisjärvi.4.2.2013 (Internetosoite). <http://www.kilpisjarvi.org/index.ht>.

Laplandhotells.(Internetsivu).www.laplandhotels.com.2013. Kilpisjärvi.<http://shop.laplandhotels.com/varaukset>.

Luonnontila.(Internetsivu).2013.<http://www.luonnontila.fi/fi/indikaattorit/tunturit/tu8-uhanalaiset-lajit>. http://www.luonnontila.fi/fi/.

Luonnontieteellinen kasvimuseo. Kasviatlas. Haettu 16.9.2013. (Internetosoite). <http://www.luomus.fi/kasviatlas/maps.php?taxon=41975&year=2008:>.

Luontoon.(Internetsivu).www.luontoon.fi/malla.2013).< http://www.luontoon.fi/retkikohteet/muutsuojelualueet/Sivut/Default.aspx>.

Luontoportti.(Internetsivu).http://lehti.luontoportti.fi/fi/uutiset/ilmastonmuutos-nakyy-perhoslajistossa.<http://lehti.luontoportti.fi/fi/uutiset/ilmastonmuutos-nakyy-perhoslajistossa.>.

Matkahuolto.(Internetsivu).www.matkahuolto.fi/fi/index.html.<Matkahuolto.2013.<http://www.matkahuolto.info/lippu/fi/connectionsearch?stat=1&sn0=Rovaniemi&sn1=Kilpisj%E4rvi&sn2=&snOld0=&snOld1=&snOld2=&page=criteria&action=&connectionSearchType=departure&commuterLineNumber=&selectedDay=1&selectedMonth=8&selectedYear=2013&selectedDayOld=&selectedMonthOld=&selectedYearOld=&travelDate=&travelDateOld=&departureStopAreaId=p472&departureStopAreaIdOld=&departureStopAreaName=Rovaniemi&departureStopAreaNameOld=&arrivalStopAreaId=s426&arrivalStopAreaIdOld=&arrivalStopAreaName=Kilpisj%E4rvi&arrivalStopAreaNameOld=&allSchedules=0&select=20137&ticketTravelType=1&search=search>.

Pakkanen, P. Perhoshavaintoja .12.4.2005. (Internetosoite).< www.dlc.fi: ewx4DAAQ&usg=AFQjCNGScvxQ5tXqwgFiRC1Aw2oTl1de5w&bvm=bv.52164340,d.ZG4 >.

Tosilappi. (Internetsivusto).2013. Enontekiö.< http://www.tosilappi.fi/>.

University of Helsinki - Kilpisjärvi Biological Station.(Internetosoite).4.2.2013.<http://www.helsinki.fi/kilpis/english/index.htm>.

Wettenhovi, J & **Pakkanen**, P. Perhostutkijainseura. Internetosoite.16.9.2013.(Internetosoite).<http://pehoset.perhostutkijainseura.fi/historia/pierida e/col-hecla.htm.H,Johansson>.

Ympäristö.2013 2013. Ympäristöhallinnonverkkopalvelu.(Internetsivu) Haettu 15.3.2013 .www.ymparisto.fi.<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=123016&lan=fi>.

Ympäristö.2013. Ympäristöallinnonverkkopalvelu.(Internetosivu). Haettu 15.3.2013.<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=123017&lan=fi>.

Ympäristöministeriö. Maan käyttö ja rakentaminen. 15.32013. (Internetsivu).<http://www.ym.fi/fi-FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Maankayton_suunnittelun_ohjaus>.

Ympäristötaiteensäätiö. 2013. (Internetsivu).<http://www.yts.fi/yts/ymparistotaide2.html>.

VERKKOJULKAISUT

Järvinen, A & **Heikkilä**, T. 2010, (toim), Kilpisjärvi notes 23.Kilpisjärven biologinen asema.Helsinki.Internetsivu:<http://www.helsinki.fi/kilpis/Kilpisjarvi_Notes_23.pdf>.

Kainuun maakuntayhtymä. Kainuun maakuntaohjelma.2009-2014.(Internetjulkaisu/pdf).<http://maakunta.kainuu.fi/general/Uploads_files/Julkaisut/Sarja%20a/a_11_kainuun_maakuntaohjelma_2009_2014.pdf>.

Launi, A. 2013. Saanan luonnonystävät/kansallispuistohanke, (internetjulkaisu/ pdf). Kilpisjärvi.< http://saananluonnonystavat.fi/category/kansallispuistohanke/>.

Lehtola,V- P. Saamenmaa, kulttuuritieteellisiä näkökulmia.2012.BookWell.Porvoo.15.3.2013.(Internetjulkaisu/pdf). <http://www.ymparisto.fi/download.asp?>.

Opetus ja kulttuuriministeriön verkkolehti. (internetjulkaisu/pdf).2013.<http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2011/2001/globaalivastuu.html>.

Staffans, A. 2013.(internetjulkaisu/pdf). Vaikuttavatasukkaat,vuorovaikutusjapaikallinentietokaupunkisuunnittelun haasteina.<http://lib.tkk.fi/Diss/2004/isbn9512270242/isbn9512270242.pdf>.

Saarela, S. 2009. Paikka, aika ja minuus. (Internetjulkaisu/pdf).< http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.migrationinstitute.fi%2Fpdf%2Fwebreports60.pdf&ei=bHp3Uv-gAcqv4ATB_4GIBw&usg=AFQjCNHfJdIjGFRKby2TJHD-CrO62CQJjg&bvm=bv.55819444,d.bGE>.

Uimonen,L.17.82010.Taidettasuunnitteluun.(Internetjulkaisu/pdf): <https://www.taik.fi/kirjakauppa/images/359879121f387ede3ba0573adf5c516e.pdf>.

Tyrväinen, L, **Silvennoinen**, H, **Hasu**, E,& **Järviluoma**, J, (toim. Kaupunki lomalla vai tunturiluonnossa? Kotimaisten matkailijoiden näkemyksiä ja toiveita Lappilaisesta matkailukeskusympäristöstä. (Metlan työraportti).2011.Vantaa.(Internetjulkaisu/pdf).<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp190.htm>.

SÄHKÖINEN TIEDONANTO

Pihlajaniemi, H to **Ryynänen**, J. 27.2.2012. (Sähköinen tiedonanto). Kilpisjärven kyläyhteisön
työpaja.Rovaniemi.<https://mail1.luc.fi/owa/auth/logon.aspx?replaceCurrent=1&url=https%3a%2f%2fmail1.luc.fi%2fowa%2f>.

Pihlajaniemi, H to **Ryynänen**, J. 29.7.2013. (Sähköinen tiedonanto), Rovaniemi. Rovaniemi. (Internetosoite).
https:<//mail1.luc.fi/owa/auth/logon.aspx?replaceCurrent=1&url=https%3a%2f%2fmail1.luc.fi%2fowa%2f>.

Pihlajaniemi, H to **Ryynänen**, J. 28.8.2013. Sähköinen tiedonanto. Rovaniemi.(Internetosoite).<https://mail1.luc.fi/owa/auth/logon.aspx?replaceCurrent=1&url=https%3a%2f%2fmail1.luc.fi%2fowa%2f>.

Valkeapää, L to **Ryynänen**, J. 4.12.2012. Sähköinen tiedonanto. Helsinki. <https://mail1.luc.fi/owa/?ae=Item&a=Open&t=IPM.Note&id=RgAAAAAJTSnZB1qmSrAnkz4JH3tMBwCx3%2fpJXNh2SJ41KCusFV8lCH%2fH5ieaAAABVgdnFDcSTK2ZWPsgpqCnAAA4YSkOAAAJ&pspid=_1379751687035_949907669>.

MUUT LÄHTEET

Vääräniemi, M & **Ryynänen**, J. 2013. (Puhelinhaastattelu 4.9.2013). Rovaniemi.